

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibus

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnium Tractatus II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

Liber Qvartvs. De Amissione Statvs Innocentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

E L E N C H V S

CAPITVM LIBRI QVARTI.

- Cap. I. **D**e tentatione serpentis, qua Euam ad peccandum induxit.
 I. Quod fuerit initium peccandi Eua, & quem progressum in multiplicandis peccatis habuerit.
 III. Vtrum principium peccandi in Adamo fuerit superbia.
 IV. Vtrum Adam etiam per infidelitatem peccauerit, vel qua peccata post superbiam commiserit.
 V. Vter grauius peccauerit, Adam, an Eua.
 VI. An peccatum primorum hominum fuerit omnibus grauius.
 VII. An conuenienter primi homines fuerint à Deo puniti propter suum peccatum.
 VIII. Quando fueris Adam à paradiso eiectus, quantoq; tempore in illo permanseris.
 IX. An primi parentes sui peccati veniam consequi potuerint, vel etiam consequuti fuerint, & æternam salutem.

LIBER QVARTVS.

DE AMISSIONE STATVS
INNOCENTIAE.

Vnde experimento satis nobis sit notum carere homines illo felici statu, quem superiori lib. descripsimus: & aliquando habuisse, secundum fidei doctrinam ostendimus. Ideo necessarium est inquirere, & quantum status ille durauerit, & quomodo amissus fuerit explicare. Supponimus autem statum illum non potuisse, nisi per peccatum amitti: quia dona Dei sunt sine poenitentia, & beneficium illud tantum sub conditione seruandi diuinum praeceptum datum est, vt Gen. 2. & 3. manifestè colligitur. Declarabimus ergo quale fuerit peccatum illud, & quando, & quomodo commissum fuerit: & in fine aliquid de illius remissione attingemus.

CAPVT I.

De tentatione serpentis, qua Euam ad peccandum induxit.

Explicato praecepto, quia homo non à se tantum motus, sed ab alio impulsus ad peccandum inductus est, ideo priusquam de peccato ipso dicamus, modum, & viam per quam homo ad tantum malum peruenit, explicare necesse est. Incipit autem tentatio ab Eua per serpentem, sicut Scriptura his verbis Gen. 3. *Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terrae, quae fecerat Dominus Deus, quae dixit ad mulierem: Cur praecepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradisi: vltique ad illud, Nequaquam moriemini, sicut enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum, & malum, &c.* Circa quam historiam primum omnium dicendum est de illo serpente, quis vel qualis fuerit, deinde quomodo potuerit Eua cum illo colloquium miscere, tertio

quale fuerit ex vtraque parte colloquium illud. Ac denique quem effectum in Eua habuerat, antequam plenè consentiendo peccauerit.

Circa primum, omisso antiquo errore Ophitarum, qui dixerunt serpentem illum fuisse Christum, quem vt stultissimum damnant August. de haeres. in 17. & 46. Epiphanius in 47. Irenaeus libro 1. cap. 34. Tertull. de Praescr. cap. 47. Duo alij cauendi sunt, prior est, serpentem illum non fuisse corpus aliquod materiale, & visibile, & locutionem eius similiter sensibilem non fuisse, quæ auditu corporis percipi posset, sed omnia illa, quæ de tentatione serpentis dicuntur, esse per metaphoram intelligenda. Ita sentit August. lib. 2. de Genes. contr. Manichaeos, cap. 14. Mutauit verò postea sententiam, vt videbimus. Origenes etiam per metaphoram illa omnia exposuit, quam sententiam refert etiam Ambrosius libro de Paradiso capite secundo. Nouissime verò Caiet. Gen. 3. dicens, nomine serpentis significari ipsum daemone secundum se, & sine corpore assumpto, & per suggestionem tantum internam Euae locutum fuisse. Probat, quia in Scriptura diabolus ipse sine corpore assumpto Draco, & serpens appellatur Apocalyp. 12. Isaia 27. Secundo, quia de illo serpente dicitur fuisse callidior cunctis animantibus terrae: quod verum non esset, si de serpente visibili diceretur: ergo de daemone id dictum est. Tercio, quia animal brutum non poterat nisi miraculose loqui, & tamen Moyses simpliciter narrando historiam, locutionem illam sine villo miraculo factam fuisse indicat: ergo non fuit locutio exterior, sed suggestio interior, quæ ab Angelo naturaliter fieri potest. Quarto, si Eua, viso serpente, eum loquentem audisset, valde admiraretur, & horruisset, ac fugisset, sicut Moyses serpentem horruit Exod. 4. Nihil autem huiusmodi de Eua refertur, sed quod magna pace illi responsum dedit tanquam domestico colloquio ait Caietan. Vltimo, quia infra dicitur, Dominum Deum loquentem esse ad serpentem, illi ma-

Circa 1. p. 1. Sum omittitur error stultissimus confusum arg. ab Aug. Epiphanius. Irenaeus. Tertull. Alter erat praeteritum Caiet.

Arguit Caiet. 1.

2.

3.

4.

5.

illi maledicendo, ubi necesse est, nomine serpentis dæmonem intelligi. Tum quia, alienum esset à divina sapientia cum bruto animali loqui: tum etiam quia verba illa, *Inimicitias ponam inter te, & mulierem*, &c. tantum de dæmone intelligi possunt.

3. *1. Assertio.* Nihilominus dicendum est, tentationem illam exteriori, & per auditum corporis factam esse, ac proinde serpentem illum corporeum, & visibilem fuisse, & sensibili voce, aut sono Eux fuisse locutum. Hæc est sententia D. Thomæ 2. 2. q. 165. art. 2. ad 2. & 3. quem reliqui Theologi sequuntur. Patres etiam exponentes Genesim communiter verba illa intelligunt propriè de loquela sensibili per organum corporeum, ut patet ex Basil. homil. de Parad. & Ambros. lib. de Parad. cap. 12. & lib. de Fuga sæculi, cap. 7. August. lib. 14. de Ciuit. cap. 11. Theodor. q. 34. & 35. in Gen. Rupert. lib. 3. in Gen. à principio, Beda in 3. cap. Gen. Chrys. homil. 16. in Gen. Cyrillus lib. 3. contra Iulian. Damasc. lib. 2. de Fide, cap. 20. ubi ait dæmonem non per immixtas cognitiones, sed per serpentem impetuisse Adamum, quod intelligendum est, mediante, seu interueniente Eua. Denique hæc veritas adeo est communi sensu totius Ecclesiæ recepta, ut sententia Caietani erroris excusari non possit, ut etiam Pereira, & Ystel. in Gen. adnotant.

*Consuetudo
Caiet.*

4. *Probatur
asser. primò
ex Script.* Et probatur ex ipsa littera Genesim, primò ex verborum proprietate, quæ in historica narratione sine magna necessitate, vel auctoritate, relinquenda non est, ut iam contra eundem Caiet. in superioribus dixi. Secundò, quia illa verba, *serpens dixit ad mulierem, & mulier respondit*, colloquium fuisse sensibile ostendunt. Nam ex parte Eux dubitari non potest, quin voce sensibili responsum dederit, nisi magna vis fiat verbis: ergo respondebat ad verba, quæ auribus corporis perceperat: ergo etiam videbat serpentem, qui loquebatur, & cui ipsa respondebat. Iuuant etiam verba illa per quæ serpens cõparatur ad cetera animalia terre, quibus *callidior* dicitur, nam per hoc satis indicatur, sermonem esse de sensibili serpente: nam inter dæmonem, & bruta animalia congrua comparatio non fiet. Quod argumentum conatur ruggere Caietanus multiplicando metaphoras voluntariè excogitatas, quas si admittere liceret ad negandum proprium litteralem sensum, nihil esset firmiter in tota illa narratione Genesim. Nam eodem modo possent per metaphoram exponi omnia, quæ de Paradiso, & de lignis eius, & de formatione Eux ibi narrantur, quod in Origene damnatum est, ut in superioribus retulimus. Et hæc est potissima ratio dammandi interpretationem Caietani.

5. *Probatur 2.
à D. Thom.* Addit verò theologicam rationem D. Thomas in dicta q. 65. art. 2. ad 2. quia dæmon in eo statu non poterat tentare Eum suggestionem mere internam, sed tantum externam, cuius oppositum Caietanus supponit tanquam suæ interpretationis fundamentum. Assumptum verò probat D. Thomas, quia diabolus non habuit tantam potestatem in homine ante peccatum, quantam nunc habet. Nam antea non poterat dæmon immediatè immutare internam phantasiam hominis, quia hoc erat contra perfectionem illius status, & contra rectitudinem originalis iustitiæ, per quam fiebat, ut quandiu ratio erat subiecta Deo, inferior portio esset ita perfectè rationi subdita, ut inordinate aduersus illam moueri non posset: ergo non potuit dæmon hunc ordinem immutare: ergo nec mere internè Eum tentare. Probatur consequentia, quia interna suggestio non fit nisi per internam immutationem portionis inferioris inordinatam, & præter rationem.

6. *Obicitur
constat.* Dices, in sensitiua portione interiori distingui motum phantasie à motu appetitus sensitiui, seu concupiscentiæ: & rationem factam solum proba-

re, non potuisse dæmonem in eo statu excitare motum concupiscentiæ præueniendo rationem, non tamè idem probare de motu phantasie, cum tamen ad suggestionem merè internam sufficiat. Assumptum probatur, quia quod phantasia excitetur, præueniendo rationem, non est inordinatum, sed potius est ordo naturalis adeo necessarius, ut etiam in statu innocentie deesse non posset, alias non valeret tunc homines per obiecta sensibilia ad intelligendum excitari: ergo nullum est inconueniens, nec contra ordinem illius status, quod illa interior immutatio phantasie operâ dæmonis immediatè fieret. Probatur consequentia primò, quia hoc non erat contra ordinem proprium iustitiæ originalis, ut ostensum est. Secundò, quia per tentationem externam factam operâ dæmonis immutatur sensus exterior, immediatè, & phantasia mediatè: ergo eadem ratione potuit illa immutatio phantasie immediatè à Deo fieri, quia non apparet in hoc maior deordinatio. Præsertim, quia sicut externus sensus, v. g. auditus non ita immutatur à dæmone immediatè, ita ut ipse per se efficiat speciem inauditum, sed mouendo corpus externum, & per illud efficiendo sonum, per hunc tanquam per obiectum imprimit speciem in sensu: ita licet merè internè moueret phantasiam, non per se, & immediatè in illam imprimeret phantasmata, sed mouendo humores, & spiritus per illos phantasmata imprimere, vel moueret, quod non videtur maiorem inordinationem, quam illud prius continere. Tertiò, quia alias numquam posset dæmon in statu innocentie, quantumvis duraret, tentare homines, nisi in corpore assumpto, vel formando sonum sensibilem, aut visibiles imagines, aut quid simile. Et per rationem de facto non potuisset tentare B. Virginem, nisi eodem modo, scilicet assumendo formam visibilem, vel per aliquem modum sensibilibus locutionis, aut externæ imaginis: utrunque autem videtur creditu difficile.

Nihilominus ratio D. Thomæ mihi videtur congruentissima, nam licet non excedat vires naturales dæmonis, mouere interius phantasiam illo modo, non fuit decens, ut pro statu innocentie tanta licentia in corpus hominis illi tribueretur, sed hoc pertinuit ad penalem subiectionem, quæ homo post lapsum potestati dæmonis traditus est. Et ita non solum motus concupiscentiæ, sed etiam motus phantasie præternaturali modo à dæmone immixtus, erat non solum contra decentiam, & dignitatem, sed etiam contra rectitudinem illius status. Tum quia vnus motus est propter alium, & ideo tanquam vnus reputantur. Tum etiam, quia si illa licentia dæmoni daretur, vix poterat hinc nouo miraculo motus concupiscentiæ cohiberi, ne insurgeret. Tum denique, quia ipsemet motus phantasie sic excitatus esset præter rectum ordinem naturalem. Et confirmatur ex D. Gregor. homil. 16. in Euang. ubi ex eo quod dæmon non potuit Christum tentare delectatione, aut consensu, intulit, *Atque ideo omni diabolus casilla tentari non potuit*, ergo simili modo ex eo, quod dæmon non potuit Eum tentare per delectationem, rectè inferimus, exterius tentasse, non merè internè.

Declaraturque hoc amplius respondendo ad obiecta contra rationem D. Thomæ. Nam prima ratio principalis rectè probat, seu sumit in antecedente, potuisse phantasiam in statu innocentie moueri ab obiectis materialibus medijs sensibus externis ordinario, & naturali modo: inde autem non rectè infert, potuisse merè interius à dæmone excitari, quia motiois modus imperfectus, & quodammodo præternaturalis est, ideo iustitiæ originali repugnabat. Vnde ad secundum respondetur, non esse eandem rationem de tentatione per

per locutionem externam, vel per internam suggestionem. Cuius optimum argumentum est, quia Christus potuit priori modo tentari: posteriori autem modo non decuit. Rationem verò differentie attingit D. Thom. quia in locutione, sed suggestionem externa sola exterior creatura à dæmone proxime immutatur, & ideo postea sequitur, ut sensus hominis à voce exteriori formata naturali, & ordinario modo exciteretur. Vnde tunc extrinsecum & valde accidentarium est, quod illud obiectum extrinsecum virtute, & industria dæmonis formatum fuerit, quia inde nullus naturalis ordo in ipso homine, vel in potentis eius inuertitur. Quod secus esset si motio phantasia merè interior heret virtute dæmonis: nam esto non posset immediatè, & per se imprimere species in phantasia, latius magna subiectio, & imperfectio hominis fuisset, si posset dæmon interius mouere humores, & spiritus animales intra corpus hominis existentes, atque illo modo interiores eius potentias excitare. Nam si hoc posset, parum abesset, ut etiam concupiscentiam mouere, & membra corporis alterare sine hominis voluntate posset, quod absurdissimum est: nulla ergo talis potestas, vel licentia illi fuit pro illo statu concessa. Vnde ad tertium libenter concedimus utranque sequelam, nimirum, non potuisse dæmonem, vel homines in statu innocentie perseverantes, vel etiam B. Mariam Virginem illo interiori modo tentare: nam ita maximè decebat, & illi statui quasi connaturale futurum erat.

At motiua verò Caietani respondetur. Ad primum, parum referre, ut in alijs scripturæ locis dæmon per metaphoram Draco, aut serpens vocetur. Tum quia non oportet, ut vox in vno loco scripturæ metaphoricè vsurpata, in eadem significatione in quolibet alio loco sumatur, ut sit per se notum. Tum etiam, quia non negamus, serpentem etiam significare dæmonem etiam in dicto cap. 3. Gen. imò, ut videbimus, multa ibi dicuntur, quæ non nisi in dæmonem conueniunt, sed dicimus, in dicto loco Genesim non appellari dæmonem serpentem solum per metaphoram, sed etiam quia per serpentem sensibilem, & externis oculis expolitum loquebatur. Sicut etiam in dicto loco Apocal. 2. dæmon Draco dicitur, & per metaphoram, & quia re vera sub forma sensibilis draconis apparebat in visione imaginaria, quæ ibi describitur. Antea paulo inferius draco ille dicitur, *serpens ille antiquus*, alludendo, ut ibi notat Ribera, ad serpentem de quo modò agimus, nam fuit idem draco, quantum sub sensibili forma serpentis. Imò hinc videtur illud nomen quali hereditasse, ut significat, Hieronym. Mai. 17. Vnde ad secundum sumptum ex illa comparatione, *callidior cunctis animalibus*, respondemus primò cum Augustino 11. Gen. ad litt. cap. 29. & D. Thom. 2. 2. q. 165. artic. 2. ad 4. comparationem illam per metaphoram conuenire in ipsum dæmonem, non solum comparatione brutorum animalium, sed etiam respectu hominum. Nihilominus verò addimus respectu animalium brutorum eandem comparationem per proprietatem sumptam verè esse de ipso animali, ac serpente, nam propter calliditatem illius animalis dixit Christus Matth. 10. *Esote prudentes, sicut serpentes*. Vbi licet non ponat apertam comparationem, satis tamen indicat habere illud animal magnam astutiam naturam ex instinctu naturali. De qua re videri possunt Hilar. Chrysost. & Hieron. Matth. 10. Albin. & alij in Gen. & Basil. homil. 12. in initium Prouerb. & Epiph. heres. 37. & Hugo de Sancto Victor. in Institutionib. monast. 2. p. 1. 3. de proprietatib. bestiarum, c. 40. vbi ad 53. & Plinius lib. 8. historia, c. 27. Quorum sententias colligit Peirel. lib. 6. in Gen. q. 1. de hac re. Ad tertium respon-

detur, sine proprio miraculo potuisse dæmonem sua naturali virtute per serpentem loqui, ut ex dictis lib. 4. de Angelis constat. Sicut atina Balaam mouente Angelo locuta est Num. 22. Nam licet ibi dicatur, *Aperuit Dominus os asine*, non ideo dictum est, quia illud fuerit proprium miraculum, ut Caietan. suprà argumentatur, sed ut significaretur, non fuisse opus dæmonis, sed boni Angeli ex diuina ordinatione. Alia verò argumenta Caietani explicando tentationem, & peccatum Eue, ac penas eius, dissoluemus.

Secunda sententia præcedenti extreme contraria asseruit, serpentem illum fuisse verum animal, quod vel virtute sua naturali potuit loqui, vel saltem Deum illi tribuisse pro eo tempore intellectum, & facultatem ad loquendum, & consequenter etiam ad percipiendum, quæ illi Eua respondebat. Hanc opinionem refert Abulen. Gen. 13. q. 418. & q. 429. in priori sensu, de virtute scilicet naturali: & nominat Iosephum dicentem, diabolum non tentasse Eum, sed solum serpentem, ut littera sonat. Vnde vult (inquit) quod *serpens erat naturaliter loquens, & intelligens*, & ita potuit intelligere hoc, quod dixit, & concipere illud. Et in fine ait plurimos tempore Iosephi hoc ipsum sensisse. Insinuatque illam opinionem Iosephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. alias 3. non tamen habet illa formalia verba, quod *serpens erat tunc naturaliter intelligens, sed potens intelligere, quæ dicebantur*, et quæ res adeo absurda, ut vix in mentem hominis Philosophi, & non ignorantis venire poterit. Imò nec dicit expressè serpentem tunc potuisse naturaliter loqui. Hoc autem sententiam insinuat inferius, dicens, *Quod Deus iratus contra serpentem ob malitiam, quæ erga Adamum esset, vsus, illi vocem ademit*. Posset autem hoc sano modo exponi, si ad dæmonem referatur, ita ut sensus sit, Deum priuasse dæmonem potestate amplius loquendi, vel tentandi hominem per serpentem. Sed hoc etiam voluntariè dictum esset, quia scriptura nihil dicit de ademptione vocis facta serpenti, etiam si per serpentem dæmon intelligatur. Nec multum nobis curandum est de sensu Iosephi, quia fortasse ex aliqua falsa traditione Iudæica potuit errorem illum concipere, etiam si absurdissimus sit, non Philosophiæ tantum, sed etiam veræ fidei contrarius, quia nec Philosophia, nec fides agnoscit animal habens intellectum, & ratione vtens, nisi hominem: & idem est de propria locutione, ut tradit etiam Arist. lib. 4. de Generat. animal. cap. 9. & lib. 5. cap. 7.

Magis autem mirandum est, quod Moses Barceph. lib. de Parad. p. 1. cap. 27. eandem sententiam in posteriori sensu de virtute diuina explicatam tribuit sancto Ephrem. Proponit enim dubium, an tentator fuerit corporatus serpens, vel Satan intra illum latens, & ait, *Ephrem in quodam commentario tradidisse, quod serpens corporeus mulierem allocutus fuerit, quia Satan impetravit à Deo, ut ei locutionem, & intellectum concederet*. Quæ sanè sententia multo est absurdior, quàm præcedens. Tum quia, si serpens ex natura sua non est intelligens, non potuit accipere vim intelligendi, nisi mutata natura, & tunc iam non esset serpens, sed homo, nam quod per sensus, vel materiales potentias intelligeret, prorsus erat impossibile. Tum etiam, quia licet esset possibile, esset stupendum miraculum frustra, & sine fundamento, vel causa exco gitatum, & præterea peculiarem absurditatem habet, dicere fecisse Deum tam grande miraculū ad petitionem dæmonis, & ad finē decipiendi hominem. Et quoad hoc idem est de locutione, quia licet minus repugnet, locutionē quoad externū, & sensibilem sonum fieri per serpentem, ut instrumentum Dei, tamen non erat necessarium fieri miraculoso modo, nec etiam decebat, Deum tali miraculo

Ad cetera
Caietani
argumenta,
quid.

10
Error alius
extreme cō-
trarius præ-
cedenti.

Iosephus a-
liqua ex par-
te errorem
hunc tenuit
in priori sensu.

Quomodo
possit solu-
vari.

Simplicitas
tamen phi-
losophiæ &
fidei repu-
gnat.

11
Barceph.
eandem ex-
pressionem po-
teriori sensu
tribuit S.
Ephrem.

Expugnatur
dictus error.

Apud Ephre
non legitur

12.

2. assertio
catholica.

Probat ex
Scriptis.

Probat ex
etiam ra-
tione.

Tentator E-
ua lucifer.

13.

An serpens
per quem
demon ten-
tavit fuerit
verus, vel
apparens.
1. Sententia
tribuitur
Cyrillo.
Ostenditur
tamen non
fuisse clare
eum scripsisse
Cyrillum.

Eam tamen
tenet Eu-
gubius.

14.

Suadet ex

miraculo veluti iuuare demonem ad tentandam Euam. Potuit ergo facile fieri, ut supra dixi, per naturalem potentiam Angeli formantem sonum similem locutioni humanæ per os serpentis, seu in ore eius, supplendo per acris motionem defectum naturalis facultatis, & instrumenti idonei ad formandam vocem, qui erat in ore serpentis. Sicut etiam in locutione alinæ Balaam per bonum Angelum factum est. Nec in operibus Ephrem, quæ nunc extant, absurdam hæc sententiam ego reperio, quin potius in 3. tom. tract. de Penit. versus finem, ait, *Inimicum*, id est, demonem, per scientiam cunctarum rerum intelligentiam primos parentes decepisse.

Vera ergo, & catholica sententia est demonem fuisse, qui sub specie visibilis serpentis Euam tentauit. Nam quod auctor præcipuus illius tentationis, & seductionis, demon fuerit, in Scriptura legitur. Nam hac ratione dicitur Sapient. 2. *Inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum*, & ob eandem causam Ioan. Apoc. 20. vocat illum *serpentem antiquum*, ut supra notavi. Et Christus Dominus Ioan. 8. *diabolum* (dicit) *fuisse homicidam ab initio*, quod ratione huius tentationis dixit, quia diabolus decipiendo Euam, & per illam Adamum, causa fuit mortis ipsorum, & omnium hominum. Et ratio est clara, quia tentatio illa non potuit fieri nisi à creatura intellectu, & non à homine, quia nec erat alius præter Adamum, nec si fuisset, per serpentem loqui potuisset, nec bonus Angelus potuit esse auctor tanti mali: ergo fuit diabolus. Et communiter creditur esse Luciferum, quod & multis coniecturis potest fieri verisimile, & est verbis Christi consentaneum. Quod autem non in propria, & sola spirituali natura, sed sub specie visibili serpentis ad tentandum accesserit, satis contra Caietanum probatum est, & addi potest illud Pauli 2. ad Corinth. 11. *Timo, ne sis serpens Euam seduxit a fructu suo, ita corrumpatur sensus vestri*. Eademque est communis sententia Sanctorum, ut videre licet in Basil. homil. de Parad. & Chrysost. hom. 16. & 17. in Gen. Theodor. q. 31. & 32. in Gen. Rupert. & alij infra citandi.

Difficultas autem est, verum serpens ille quo demon vltus est tanquam instrumento, fuerit verum animal, vel tantum apparens, seu simulacrum, & imago quædam serpentis. In hoc enim sunt opiniones, prima negat esse verum animal, sed tantum corpus effictum ad similitudinem eius à demone, qui ad decipiendam Euam eius personam induere voluit. Hæc opinionem tribuunt Cyrillo Moyse Barcepha, & Pereir. Veruntamen Cyrill. lib. 3. contra Iulian. non tam aperte hanc sententiam abstruit. Nam respondens ad verba Iuliani calumniantis, dicere, serpentem locutum esse cum Eva sermone humano, esse quid simile fabulis Græcorum, respondet, se mirari quomodo Iulianus non intellexerit vocem illam demonis operatione fuisse factam: *serpente velamentum malignitatis illius sic adumbrante*. Quæ verba non minus de vero serpente, quam de eius effigie intelligi possunt. Et infra §. vlt. concludit, quod serpens solum existens per se non fuit mulieri locutus, cum naturâ, sermonis, & mentis expertus sit, quod de vero animali dictum est. Subiungit autem hæc verba, *Induit vero personam eius, malorum auctor Satan*. Solum ergo ex illo verbo induit, videtur collegisse Moses, loqui Cyrillum de serpente tantum apparente: sed profecto etiam potest dici demon induisse personam serpentis, quia loquendo per verum serpentem tanquam vnum quid cum illo representari voluit. Veruntamen illam opinionem defendit Eugub. in Gen.

Et suaderi potest primo, quia Angeli tam boni, quam mali quando corpora sumunt ad aliquod ministerium, non formant vera animalia, quæ ex

terius representant, sed eorum similitudinem, neque etiam vti solent veris animalibus, vel allumere illa ad sua opera efficienda, ut in superiori tractatu lib. 4. dictum est: ergo etiam demon formauit eodem modo, & assumpsit similitudinem serpentis ad suum opus, & non verum animal. Probatur consequentia. Primo, quia non erat maior necessitas veri animalis ad tentandam Euam, quam ad alia opera. Et est optimum exemplum de tentatione Christi, quam demon perficit in assumpto corpore hominis apparentis, non per verum hominem. Secundo, quia ex verbis Scripturæ id colligi non potest, tum quia licet loquatur simpliciter de serpente, tamen etiam simpliciter vocat homines eos, qui Abraham apparuerunt, quauis vere fuerint Angeli. Tum etiam quia nomen serpentis maxime refert ad ipsam demonem, quem sic vocat propter assumptam similitudinem serpentis, sicut iam diximus, & infra explicando maledictionem serpentium latius videbimus. Tertiò, quia ex nullo effectu, vel signo ostendi potest, illum fuisse verum serpentem. Nam quod Pereira obiicit, quia quando Angeli assumunt adumbratam formam hominis, confectio ministerio, illam exuunt: serpens autem ille non euauit finita tentatione, nam postea præfens ad fuit maledictioni Dei: hoc (inquam) non cogit, quia licet possit Angelus statim exuere formam, quam induit, tamen etiam potest sub illa aliquantulum perseuerare, præsertim quia tempus illud breuissimum fuit, & forte demon nondum expleuerat totum malum, quod intendebat. Vel certe, quod credibilis est, Deus coegit illum ad permanendum, vel ad comparandum in eadem specie, quia licet ipse suum prauum opus consummasset, Deus suum bonum opus, id est, iudicium suum nondum tulerat. Nam certe nisi hoc ad diuinam providentiam referatur, etiam illi fuerit verus serpens, potuisset non adesse quando Deus poenam denuntiabat primis parentibus, vel etiam poterat non adesse demon: igitur ex illo signo non recte colligitur, verum fuisse serpentem.

Secunda sententia nihilominus affirmat, illum fuisse verum serpentem. Hanc opinionem refert allegatus Moses ex quodam Jacobo Sarugenis, quam ipse approbat, & sequitur. Ratio vero, quia vicitur, infirma est, scilicet, quia Eva corpore, & spiritu constabat, & ideo demon, qui spiritualis est, sibi coniunxit corporalem serpentem ad aggreduendum illam. Hæc enim ratio ad summum probat assumpsisse demonem sensibilem formam serpentis, veram quidem quoad corporis sensibilitatem, non quoad specificam naturam serpentis. Alij etiam Patres, licet aperte hoc non disputent, tamen in modo loquendi hanc sententiam multum insinuant, ut videre licet in Basilio, Chrysost. Theodoret. locis citatis, & August. lib. 11. de Ciuit. cap. 27. ubi de demone dicit: *In serpente locutus est mihi, mouens eo velut organo, mouensque eius naturam eo modo, quo ille mouere, & moueri illa potuit ad exprimentos verborum sonos*. Vbi in verbo illo, *mouens naturam eius*, multum insinuat fuisse verum animal. Et in cap. 28. iterum id repetit, & adductis exemplis similibus magis declarat. Et in lib. 14. de Ciuit. cap. 11. expressè dicit, in Paradiso fuisse animalia terrestria, & inter ea serpentem, quo demon ad suam deceptionem tanquam instrumento vti est. In quibus verbis satis indicat, serpentem illum fuisse verum animal.

Atque hæc sententia facile defendi potest, & cum omni proprietate verba Scripturæ intelligit, & ideo satis probabilis est, quauis à nobis nulla sufficiens ratio reddi potest, cur potius vero animal, quam eius simulacrum demon vltus fuerit, cum alioqui non soleant Angeli ita operari per anima-

hum corpora, vt obiectum est. Id vero huic sententiae obflare non debet, quia etiam non possumus sufficientem rationem reddere, ob quam demon potius per serpentem, quam per aliud animal Euam tentauerit. Praesertim cum alia sint aptiora ad vocem humanam formandam per illorum ora, quam serpens: & alioqui serpentis aspectus ingratus, imo & horrificus homini sit. Quocirca sicut Aug. lib. 11. Genes. ad lit. c. 3. dixit, Non debemus opinari, quod serpentem sibi, per quem tentaretur diabolus, eligerit, sed cum esset in eo decipiendi cupiditas, non nisi per illud animal potuit, per quod posse permissum est. Ita nos dicere possumus, demonem non sua libera electione vsum fuisse potius vero animali, quam eius stimulo, sed tunc non fuisse permissum fictum animal formare, & assumere. Cur autem non fuerit permissum, respondere possumus ad adducta, & summa Dei consilia perferre, sicut de priori permissione idem August. dixit. Et fortasse in statu innocentiae non permitteretur demon vti phantasticis corporibus ad homines decipiendos, & illudendos, propter illius status immunitatem.

Ex quibus colligere possumus, superuacaneum esse inquirere, cum sint varia genera serpentium, cuiusnam speciei fuerit: tum quia sciri a nobis non potest, cum etiam, quia nec rationem probabilem cur potius huius speciei, quam alterius fuerit, reddere possumus. Quod contra peregrinas aliquorum opiniones latius prosequitur Perer. in dict. l. 6. q. 2. Et nihilominus ipse coniectatur fuisse serpentem, quem *scytalem* vocant, quia est animal formosum, & pulchrum, adeo vt licet sit reptando piger, admiratione sui capiat stupentes, quod affert ex Solino cap. 30. Sed hoc etiam mihi incertum est, nam Latini longe aliter nomen *scytale* interpretantur, nimirum, significare murem arachneum, seu araneum, vt est apud Calepinum verbo *scytale*, cum Columella, quem cit. l. 6. c. 17. & apud Scholiasta Plinij l. 3. c. 5. qui addit ex Lucano, esse serpentem exitiosum, nihil tamen de eius pulchritudine dicit. Nec existimo demonem fuisse vsum illo serpente propter pulchritudinem, sed propter calliditatem, vt infra explicabo. Vnde verisimile est, sicut Christus Dominus quando Luc. 10. dixit, *scytale prudentes sicut serpentes*, locutus est de communibus serpentibus, hominibusque notioribus, ita serpentem illum, quo vsum est demon fuisse vnum ex his, qui notiores sunt hominibus, & inter eos frequenter versantur, etiam si in particulari qualis speciei fuerit ignoretur.

Sed illud magis mirandum, & inquirendum est, quomodo Eua audiens serpentem loquentem non horruerit, ac turbata timuerit, sed potius magna tranquillitate responderit, & colloquium cum serpente miscuerit. In quo puncto aliqui respondent, Euam non horruisse serpentem, quia tunc omnia animalia erant homini subiecta; & nihil mali poterant illi inferre. Ita Chrys. hom. 16. in Gen. addit, quae Bas. in hom. de Par. serpentem specialiter fuisse tunc mitem, Damasc. etiam lib. 2. c. 10. adiungit, Quod serpens familiaris homini erat, vt qui praeter ceteris animalibus ad eum accederet, blandisq. motibus cum eo velui colloqueretur. Ex quo (ait) factum est, vt omnis mali auctor diabolus in eius opera vteretur, &c. Alij denique addiderunt, illum serpentem virginem habuisse, quod ex Beda refert Bonau. in 2. d. 21. a. 1. q. 2. ad argum. quem ipse sequitur. Veruntamen si haec vltima sententia in hoc sensu intelligatur, vt aliqua species serpentum faciem virgineam habeat naturalem, & ideo talem demonem legisse, fabulosa res est, vt Lyran. & Pereir. dicunt contra Magistrum historiarum, quia in dicto sensu id asseruisse videtur. Quia neq. in Philosophis, nec in historiis talis generis serpentum memoria inuenitur. Neq. etiam videtur verisimile, quod posset tam imperfectum &

Suante de opere sex dierum.

horrendum animal faciem virginis conaturaliter habere. Si vero si quisensus demonem astutia sua formasse huiusmodi faciem in capite illius serpentis vt Eua placide, & sine perturbatione secum loqueretur, sic non habet tantam absurditatem. Nihilominus tamen habet magnam incertitudinem quia Scriptura nihil de hoc loquitur, & Patres frequentius significant, demonem vsum fuisse naturali serpente sine aliqua fictione, aut apparete imutatione. Et praeterea etiam illo admisso non exedit difficultatem, vt videbimus. Illud autem, quod addit Damasc. de familiaritate hominis cum serpente non video quomodo constare possit, & difficultatem etiam non euacuat. Denique quod Chrys. & Basil. dicunt, tunc omnia animalia, & serpentem in particulari, fuisse homini mansueta, sufficit quidem ad rationem reddendam cur Eua nihil horruerit, vel timuerit vno serpente, nam eodem modo, si deambulando in Paradiso occurreret ei leo, vel vrsus, nihil profecto pauperet, aut timeret.

Difficultas vero est de loquela, & colloquio cum serpente. Nam si Eua credebat, illum esse verum serpentem, sicut exterius apparebat, quomodo potuit non admirari cum illum loquentem audiret. Et cum esset prudens, & intelligens, quomodo non prius secum recogitauit, qualis esset illa locutio? Ac denique cum sciret, illud esse animal irrationale, quomodo potuit ad illum loqui, & cum eo miscere sermonem. Ad haec respondet aliqua ex parte Cyril. l. 3. cont. Iul. s. ecce iterum. Cum tunc non esset aliud rationale animal, mulier impendit simplex existimabat fortasse, & alijs animalibus datum esse, humana voce loqui posse. Magist. etiam in 2. d. 21. c. 2. in fin. dicit mulierem putasse, serpentem officium loquenti a Deo accepisse. Eumque sequutus est Abul. Gen. 13. q. 457. qui Augustinum etiam refert l. 11. Gen. ad lit. Sed in eo non inuenitur. Quin potius contrarium ex illo sumitur, quatenus in c. 30. dicit, mulierem non potuisse decipi a serpente, nisi prius peccaret. Et ideo etiam dixit D. Tho. dict. q. 94. a. 4. ad 1. non oportere in hac parte sequi Magistri auctoritatem. Et ob eandem causam mihi non placet haec responsio. Nam (vt ex verbis dictorum auctorum collat) supponit magnam deceptionem in Eua, nam oportebat eam existimare, serpentem non solum loqui, sed etiam vti ratione potuisse, quod absurdissimum est.

Respondent aliqui illud non esse intelligendum de positua deceptione, sed de negatiua nescientia quae potuit esse in Eua, quia non oportuit ea adeo sapientem esse, sicut Adamum, neq. per experientiam tunc cognoscere poterat, an aliud esset animal locutionis, & rationis capax praeter hominem. Et in hoc sensu defendunt rationem illam Pererius, & Ystella. Sed in primis interpretatio est contra expressa verba Magistri, & Abulensis, imo etiam Cyrilli, vt allegatum est. Deinde videtur impossibile in illa actione separare deceptionem a nescientia, quia Eua audierat serpentem loquentem, & illi respondit tanquam personae intelligentiae capaci: ergo necessario debuit putare illum, quem audiebat, & ad quem loquebatur, intelligentem esse: ergo si cogitabat, illud solum esse animal, quod oculis videbat, & loquebatur, non habuit tantum nescientiam, sed etiam iudicium erroneum circa proprietatem, seu capacitatem serpentis. Respondere videtur Pererius, illa ignorantiam Euae (qua ipse purae negationis vocat) non exclusisse omnem assensum, sed firmum. Quia non credidit (inquit) firmo assensu serpentem posse naturaliter loqui, sed dubio tantum, & quasi suspensio. Quae verba satis dubia, & (vt ita dicam) suspensa sunt, quia eorum auctor, neq. negare potuit assensum, nec affirmare ausus est: & ideo vocat dubium, & suspensum. Veruntamen si dubium esset, quod vocant

T

negatiuum

D. Damasc. responsione.

De responsione Chrys. & Basilij.

Quaratione potuit Eua brutū animal ad colloquium admiscere.

Responsio Cyrilli. Mag. & Abulensis.

Reuocatur ex Augustino & D. Thom.

Et ex ratione.

20 Qui passio Pererius & Ystella praedictam responsionem eductantur.

Impugnatur tamem primo. Secundo.

Pererij officium obstruunt.

negativum tantum, seu per suspensionem iudicii
utriusque partis, nullus esset assensus neque posset
esse principium practice operandi, & loquendi. Si
autem fuit propositivum iudicium, etiam si non
esset firmum sed formidolosum, esset vera deceptio.

21 Denique illam sententiam merito refellit Rupert.
1.3. in Gen. c. 3. dicens. Item & illud queritur, utrum ne-
scierit mulier, quod serpens aque ut cetera animalia irra-
tionalis esset, & sua facultate loqui non posset. Si hoc nescivit,
minorem (quod absurdum est) intelligentiam in illo lucido
Dei Paradiso habuit, quam nunc habet in hac obscuritate
vitae plena miserie, ubi licet caro, qua corrumpitur, aggra-
vet animam, sed tamen nullam prater suam rationalem ef-
se vitam. Si autem (quod verum est) scivit, serpentem non ni-
si alieno spiritu potuisse loqui, profecto in eorum seductionis
immemis est, quod quasi omnipotentiam spiritus eius mi-
rata est mulier, qui per rationale animal humana for-
ma verba potuisset. Sentit ergo Rupert. cognovisse Euam
aliquem spiritum per serpentem secum fuisse lo-
cutum, & consequenter cognovisse eundem spi-
ritum responsum suum potuisse percipere, & ideo
nihil timuisse, nec dubitasse cum eo loqui.

22 Mihiq; hæc sententia valde probabilis videtur.
Nam satis credibile est, habuisse Euam notitiam
substantiarum spiritualium, id est, quod præter
res corporeas creasset Deus spiritus ratione vten-
tes, & habentes potestatem ad habenda corpora.
Ergo facile cogitare potuit, aliquem spiritum sibi
per serpentem loqui. Fortasse tamen non discre-
vit, an spiritus bonus, vel malus esset, vel quia de
Angelorum lapsu revelationem nondum habue-
rat, quia hoc erat magis occultum, & contingens,
minuque ad perfectam notitiam creationis vni-
versæ necessarium. Vel certe, si id cognoverat, tunc
de hoc non cogitavit, nec ex prioribus verbis, &
interrogatione serpentis statim diiudicare potuit
qualis esset spiritus, qui sibi loqueretur.

23 Atque hanc sententiam indicasse videtur D.
Thom. 1. p. q. 94. a. 4. ad 2. dicens: Quod mulier pu-
tauit, serpentem accepisse loquentem, officium non
per naturam, sed aliqua supernaturali operatione.
Vbi cum dicit *supernaturali*, non est rigore intel-
legendum, sed quatenus quicquid in aliquo sit vltra
virtutem naturalem eius, quodammodo su-
pernaturale dici potest. Bonau. etiam in 2. d. 21. a. 1.
q. 2. ad 1. fauere videtur, quatenus ait, mulierem non
credidisse eum, qui loquebatur cum serpente, esse aduer-
sarium, sed potius bonum consiliarium. Et ideo (inquit) tam
occulta erat illa tentatio, si ut si diabolus loqueretur ad cor
interius. In quo supponit, cognovisse mulierem ali-
quem spiritum locutum esse in serpente. Quod
autem ait credidisse illum fuisse bonum consilia-
rium, vel corrigendum est, vel negative, seu poten-
tialiter interpretandum, scilicet, non iudicasse il-
lum fuisse malum, sed vel abstraxisse, vel simplici-
ter processisse, quasi supponendo potuisse esse bo-
num consiliarium.

24 Obijcit vero contra hanc sententiam Pererius.
Primò, quia non satis consonat narrationi Moysis.
nam ille simpliciter dicit, serpentem locutum esse
ad mulierem, eiq; mulierem respondisse. Quod hi-
storice, & plane de serpente intelligitur, ad spiritum
autem non nisi incommode, & violenter detor-
quetur. Secundo, quia si Eva spiritum per serpen-
tem sibi loqui credidisset, magis fuisset perturba-
ta, & dolum statim suspicata esset, videns enim,
non in specie hominis (sicut Angeli sibi, & marito
apparere solebant) sed per serpentem secum loqui
fraudem aliquam statim timuisset. Tertio, quia
Eva, quando reprehensa est à Deo, non in spiritu,
sed in serpentem culpam coniecit, & Deus non spi-
ritui, sed serpenti maledixit. Sed hæc ex supradic-
tis facile solvuntur. Quia etiam si Moyses loqua-
tur de corporeo serpente, sub illo comprehendit spi-
ritum, qui loquebatur, sicut solet loqui Scriptura

de Angelis sub specie sensibili apparentibus, & lo-
quentibus.

Vnde ad primum dicimus, quod sicut serpens,
qui locutus est, non erat solum animal sensibile, sed
spiritus per illuminata etiam serpens, cui respo-
dit mulier, eodem modo intelligendus est, & ita ex
litera illa colligi non posse, putasse Euam solum
serpentem sensibilem esse, qui loquebatur, sed co-
trarium potius indicari, nam relatum cui, refert
eundem, qui locutus fuerat. Ad secundum in pri-
mis ex Scriptura non constat, Angelos sanctos ali-
quando apparuisse in specie hominis Eux ante
peccatum. Nam Gen. 1. solum habentur illa verba,
Benedixitq; illis Deus, & ait, crescite, &c. Et infra, Danti-
que Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam, &c. Ex quibus
ad summum colligi potest, locutum esse Deum sub
forma humana sensibili ad primos homines ante
peccatum. Quamvis etiam possint illa verba in-
telligi de interna inspiratione, & locutione, per
quam Adam, & Eva illam cognitionem accepe-
runt. Et c. 2. solum dicitur de Deo: Et adduxit eam (id
est, Euam) ad Adam, quod non est necesse intelli-
gi factum apparente Deo in forma sensibili: & que-
ritur de hoc fit, de alijs certe apparitionibus An-
gelorum factis aut soli Eux, aut illi simul cum A-
damo, nulla est ibi mentio. Et deinde quantum sub
forma hominis prius ei apparuisset aliquis Ange-
lus, non ideo postea perturbata fuisset, nam potius
generaliter sciret, solere Angelos per corpora loqui,
dubitare autem posset, an omnes loquantur per
eandem corpora, vel per diversa, & cur ille, qui lo-
quebatur sub alia forma veniret, quam prior. In
quo nullum est inconueniens, sed potius ad pro-
videntiam Dei pertinere potuit, ut Eva facilius co-
gnosceret postea demonis deceptionem, & ita mi-
nus excusabilis redderetur. Ad tertium idem, quod
ad primum, respondendum est: latius dicitur inferius,
explicando verba, quibus. Deus serpentem maledixit.

CAPVT II.

Quod fuerit initium peccandi Eux, & quem pro-
gressum in multiplicandis pec-
tis habuerit.

Initium peccandi dici potest, vel primum pecca-
tum ab Eva commissum, vel primum tempus, in
quo Eva peccare incepit. Vtrumq; ergo initium ex-
plicare intendimus, sed ut facilius declaremus spe-
ciem peccati primi, ac præcipui ab Eva commissi,
inquirimus prius temporis initium, in quo Eva
ab innocentia cadere cepit, & consequenter totum
progressum, & ordinem peccatorum eius explica-
bimus. Primum ergo Rupert. 1.3. in Gen. c. 2. sentit,
aliquod peccatum Eux totam serpentis tentatio-
nem antecessisse. Putat enim intra Paradisum non
fuisse serpentes, nec alia bruta animalia, quia con-
tra pulchritudinem, & decentiam, seu munditi-
em loci futurum fuisse existimat. Et ita locus il-
le non esset tunc beatitudinis existimandus, quæ-
ritur fuisse describitur. Ex hoc ergo infer, quod mulier
corpore (ut ait) & oculis vagamur incontinenter deambu-
lat, forte prospectans qualis exira Paradisum mundus ha-
beretur, & dum serpens dulcedini terre proprius, & ambrosi-
us inimitur, locus diabolo datus est, & occasio porrecta, ut
Euam tentaret. Per que verba satis significatur, Euam
culpa sua & inordinatis actionibus, tentationi occa-
sionem præbuisse, ac proinde culpam aliquam pri-
orem tentatione fuisse. Et enim verba illa, maledixit
corpore, & oculis vagamur incontinenter deambulamus, ma-
nifeste indicant inordinatam actionem. Aliqui et-
iam dixerunt, Euam prius quam à diabolo tenta-
retur, peccasse per superbiam, & nimiam contem-
ptum sui. Et mouebantur, quia Deus non permit-
teret tentari innocentem, nam ipsa tentatio quæ-
dam pena est. Quam sententiam indicare viden-
tur Aug. 1. 11. Gen. c. 5. & Prof. 1. 2. de Vit. contemp. c. 1.
Prior

SVARE
de Angelis
re 6. d. 1. m.
anima.

D. V.

Prior vero sententia Ruperti omni caret fundamento. Nam in primis, quod supponit intra Paradisum non fuisse animantia, falsum esse patet quia intra Paradisum eis Adam nomina imposuit vt Gen. 2. narratur, vt supra explicuimus. Deinde tentatio Eue non longe à situ arboris scientiæ facta est, nam in progressu tentationis vidit mulier lignum, quod esset bonum ad vescendum, & pulchrum oculis, &c. Gen. 3. Lignum autem scientiæ boni, & mali erat in medio Paradisi, vel propè arborem vitæ, vt ex 2. Gen. colligitur: ergo verisimile non est serpentem fuisse extra Paradisum, quando Eua tentauit, quia distantia à medio Paradisi vsque ad terminos eius non erat tam parua, vt in illa posset colloquium inter serpentem, & mulierem misceri: erat enim distantia plurimum milliarius, vt in superioribus diximus. Vnde non est etiam credibile Eua in breui tempore tam longam deambulationem fecisse. Denique illa inordinatio quam Rupertus Eue tribuit, nullum habet fundamentum in Scriptura, nec rationem, cur præsumenda sit. Nam si tanta erat inordinatio, vt esset peccatum mortale, nulla materia, nullumve iudicium tam grauis culpæ ibi reperimus: si autem venialis tantum culpa iudicetur, hæc in illo statu ante mortalem casum inueniri non poterat, vt diximus. Neque absque temerario iudicio illam sine vlla probatione præsumere possumus, nam sine vlla veniali culpa potuit Eua aliquando sola, & separata à marito in Paradiso, & non longe ab arbore scientiæ boni, & mali deambulare. Atque ita serpens ante omne peccatum Eue, occasionem tendendi illam arripere potuit.

Altera vero sententia multo magis falsa est. Primo quia sine vilo fundamento iudicat superbiam peccatum in Eua ante omnem tētionem extēnam. Secundo, quia si vera esset illa sententia, non fuisset demon initium, & quasi prima radix lapsus humanæ naturæ, cuius contrarium ex Scriptura supra ostendimus. Et idem supponunt iudei sancti qui differentiam constituunt inter Angelum, & hominem, quod ille ex se, & nullo exterius suggerente lapsus est: homo vero non nisi per suggestionem demonis. Et ideo omnes Theologi conueniunt, Eua ante tentationem nihil peccasse, vt videre licet in D. Thom. 2. 2. q. 161. a. 1. & alijs in 2. d. 21. Neque est verum tentationem habere rationem penæ, maxime quando sine perturbatione animi fieri, & vinci poterat: fuit ergo ad probationem virtutis, & augmentum meriti, vt dixit August. lib. 11. in Gen. cap. 4. Nec in cap. 5. aliud docet, vt infra videbimus, simulque locum Prosperi exponemus.

Est ergo alia sententia dicens Eua peccasse statim post illam interrogationem serpentis: Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradisi? Nam statim (vt auctores huius sententiæ interpretantur) Eua per superbiam peccauit, quia verbis serpentis inducta agere tulit, illo Dei præcepto esse alitram, & appetijt potestatem, liberè, & sine tali subiectione viuendi. Ita opinatur Perer. lib. 6. in Gen. disp. de Peccat. Eue, q. 1. & citat Caietanum in eundem locum. Veruntamen Caietanus licet probabiliter coniectet, Moysen non retulisse omnia verba serpentis, sed paucis verbis multa comprehendisse, quibus (vt ipse latè discurret) persuadere voluit, præceptum illud esse nimis graue, & contrarium libertati & commodis hominum, non tamen dicit, Eua statim fuisse in superbiam elatam. Id tamen infinitum, explicando verba Eue respondentis ad serpentem, ait enim quod diabolicum venenum in affectum mulieris serpisse per displicentiam præcepti. Fundamentum huius sententiæ est, quia Eua respondendo serpenti multa peccata exterius commisit: ergo iam peccauerat interius

Sua & de opere sex dierum.

per peccatum superbiam. Consequentia supponitur ex doctrina Augustini 14. de Ciuitat. cap. 13. ex illo Ecclesi. 10. Initium omnis peccati est superbia. Et specialius Tob. 4. In ipsa initium sumpsit omnis perditio. Antecedens autem probatur. Primum ex Chrys. homil. 16. in Genes. dicente: Oportebat initio colloquium illius non ferre, &c. Quia autem nescio quomodo allesta colloquium serpentis tulit, per quem vt instrumentum permissio- sa diaboli verba suscepit, congruum erat statim, &c. vt ipsa auersaretur, & fugeret illius consuetudinem, &c. Verum quia præ magna negligentia non attendebat, non solum non est illum auersata, sed omne mandatum illi detexit, & margaritis porci obicit. In quibus verbis negligentiam, & culpam Eue tribuere videtur in toto illo colloquio, & præsertim exaggerare videtur malum de- regendi diuina mysteria sine delectu, & colloquē- dum cum dæmone cum tanto discrimine. Vnde hoc est primum peccatum quod aliqui in illa respon- sione accusant, scilicet, quod Eua periculo de- ceptionis, & transgressionis præcepti diuini se expo- suit. Quia tenebatur aduertere illum esse superio- rem aliquem spiritum, & se esse insufficientem ad rationem illi reddendam, vel ad disputandum cum illo, ideoque maritum potius adire debuisset, eique serpentis interrogationem notam facere, vt curam illius negotij assumeret. Et præterea alij in verbis Eue triplex peccatum inueniunt. Primum mendacij in verbo illo, ne tangeremus illud. Secun- dum infidelitatis in verbo illo, ne forte moriamur. Ostendit enim se dubitare de re à Deo simpliciter reuelata. Tertium esse potest aliud mendacium, quod ex eisdem verbis colligi videtur, quia Deus non dixerat, si comederis, forte morieris, sed, In quocumque die comederis, morte morieris. Vbi non solum non addidit particulam forte, sed potius addendo, in quocumque die, ostendit comminationem esse ab- solutam, & infallibilem exequendam.

Nihilominus respondeo, Eua nec ante, quam serpenti responderet, nec in verbis per quæ ser- penti respondit, aliquod peccasse. Hæc est aperta sententia D. Tho. in d. q. 165. a. 2. & aliorum Theo- logorum in 2. d. 22. nam docent primum peccatū superbiam in Eua fuisse appetitum similitudinis ad Deum, quem appetitum non concepit, donec serpens replicauit, & dixit, Nequaquam moriemini, sed eritis sicut dii, &c. Ergo antequam serpens illa verba proferret, non præcessit aliud superbiam peccatum: ergo antea nullum peccatum Eua commiserat. Consequentia hæc nititur in illo principio supra ex Aug. posito, initium peccandi in Eua fuisse superbiam. Altera illatio cum antecedente probatur, quia Eua non est in superbiam elata à se, (vt ita dicam) sed excitata per suggestionem extrinsecam dæmonis, sed ante illa verba nullum habuit motuum extrinsecum superbiam, vt ex prioribus verbis serpentis manifestum est. Nam esto concedamus, serpentem non dixisse illa sola præcisa verba, quæ Moyses refert nihilominus non possumus nos pro libito confingere alia verba, quæ in illis non inueniuntur, vel virtute contineantur. In serpentis autem interrogatione nullum est verbum formale aut virtuale ad superbiam excitans, sed ad sum- mum tacite indicans, vel præcepti onus, vel periculosa curiositatem inquirendi rationem eius. Imo in hoc etiā calliditas serpentis ostēsa est quod non statim aperte transgressionem aut elationem persuasit, sed remote interrogando aggressus est, vt occasionem haberet proponendi postea falsam rationem præcepti, quæ ad superbiam excitaret.

Deinde probatur assertio, quia ex responsione Eue, vel aliquo verbo eius nullum peccatum cum fundamento colligi potest. Nam in primis, quod Chrysostom. negligentia, audacia, aut imprudentia illam arguere videtur, magis mysticè & ad mo- res, quam secundum rigorem, & proprietatem in- telligen-

1. Eua pec- catum luxu- q. 1. d. 11.

Triplex a- liud peccatū iuxta alios.

5. Prima as- sertio D. Thome & Theologorū Probatur.

6. Probatur 2. ostendendo verba Chrysostomi in 4. proceden- te mystice, non literaliter.

telligendum videtur. Vel etiam negatiue, (vt sic dicam) & non priuatiue accipi debet. Facile namque concedemus, Eum non fuisse vltimo optimo consilio, nec summa prudentia, quasi disputando cum serpente: quia multo melius fuisset illius confortium fugere, & cum marito rem totam communicare. Veruntamen, hoc medium licet consultius fuisset, non fuit absolute ex precepto necessarium: nulla enim sufficiens ratio talis precepti apparet. Neque etiam potest Eva accusari eo quod derexerit supernaturale mysterium: tum quia non erat illi sub secreto datum. Tum etiam quia spiritus, qui per serpente ei loquebatur, iam se ostenderat illius mysterij conscius, & Eva potius verba illius correxit, vel ambiguitatem declarauit. Nam serpens non dixit, vt non comederetis de tali ligno, scilicet scientie: sed vt non comederetis de omni ligno Paradisi, quod verbum ambiguum erat, nam significare poterat, mandatum illis fuisse, vt de nullo ligno comederent, vel vt non de omni, id est, vt de aliquo, vel de aliquibus comederent. Et in priori sensu verba erant falsa: in secundo autem confusa, & incerta, & ita simpliciter erant ambigua, & captiosa. Et ideo Eva responsione sua veritatem declarauit, & confessa est, tum diuinum beneficium agnoscendo, dicens, *de fructu lignorum, quae sunt in Paradiso vescimur*, tum determinatam exceptionem per preceptum factam explicando, *de ligno, inquit, quod est in medio Paradisi*. In hoc ergo non videtur reprehensione digna, nec dici potest proiecisse margaritas ante porcos, vel quia nondum cognoscebat illum esse spiritum malum, sed simpliciter spiritum intelligentem, & capacem illius declarationis, vel quia non semper est malum, testanti demoni respondere, veritatem illi obijciendo, quam ignorare se simulat, sicut Christum Dominum fecisse scimus.

7. Nec etiam video, quomodo ex verbis illis, aut ex illa exaggeratione, *ne comedemus, & ne tangere* illud, colligat recte Caietanus, Eum iam concepisce displicentiam precepti, vel, vt alij volunt, accidiam spiritualem, seu tedium de prohibitione sibi facta. Nihil enim horum in verbis illis significari video, nam priora verba, vt dixi, potius ostendunt tam beneficii, quam precepti memoriam: posteriora vero, scilicet illius exaggerationis, *ne tangere*, vt iam supra dixi, non continent falsitatem, tum quia fieri potuit, vt etiam verbum illud fuerit a Deo in precepto expressum, vel quod Adam illo modo preceptum promulgauerit Eva, quamuis a Moyse in precepti enarratione illud verbum fuerit omisum. Tum etiam quia cum dicitur, *ne tangere*, intelligendum est de tactu ad esum ordinato, & ita impliciter continetur in prohibitione comedendi, & sine vilo mendacio potuit ab Eva explicite declarari. Nec in hoc ostendit displicentiam precepti, sed potius estimationem, & rigorem circa modum, quo erat perfecte obseruandum. Confirmatur, & declaratur hac responsio ex D. Greg. lib. 35. Moral. c. 10. alias 13. vbi hoc preceptum his verbis refert, *Sed notandum, quod illi dicitur, ex omni ligno Paradisi comedite, de ligno autem scientia boni, & mali, ne tetigeritis*, vbi preceptum ipsum refert per verbum non tangendi: ergo intellexit, illud esse comprehensum sub verbo non comedendi.

8. Denique particula *forte*, addita ab Eva dicente, *ne forte moriamini*, non continet mendacium, nec mentis dubitationem circa rem a Deo dictam indicat. Primum, quia, vt in superioribus diximus, interdum ita loquimur, non propter dubitationem, sed propter contingentiam effectus per se spectati, seu ad eius periculum indicandum. Ita respondit Bonauent. in 2. d. 22. art. 1. q. 1. ad argum. Vbi etiam addit, potuisse Eum sine peccato dubitare non de veritate Dei, sed de sensu verborum

eius, an, scilicet, intelligenda essent de morte corporali, vel spirituali, aut an esset poena simpliciter statuta, & infallibiliter exequenda, vel tantumquam Deus comminatus esset remissibiliter. Et idem in virtute respondet D. Thom. in 2. d. 22. q. 1. art. 1. ad 1. Vnde addere possumus, potuisse Eum dubitare, an verba illa, *In quacunque die comederitis, morte moriemini*, dicta fuerint tanquam comminatoria poenae, vel solum tanquam significantia effectum ex manducatione illius cibi consequendum, qualis esse posset mors, si fructus illius arboris ex natura sua esset nociuus, & humano corpori contrarius. Quia ergo serpens interrogauerat Eum ratione precepti, dicens, *cur precepit, &c.* videtur illa in verbis suis pro ratione reddidisse periculum mortis, quod ex tali cibo imminerebat, quia vero non erat certa, an esset hac ratio precepti, addidit particulam *forte*, tum vt suam dubitationem ostenderet, non de veritate, sed de sensu verborum Dei, & de ratione precepti: tum etiam ne falsum diceret, sed suam ignorantiam, seu nescientiam ostenderet, quia illi statui non repugnabat. Et ita facile excusatur alterius mendacii, quod illi obijciatur. Nam particula *in quocunque die*, dictam sensum ambiguitatem non excludit.

Ex quibus tandem concludimus, peccatum Eva incepisse statim ac verba illa serpente audiuisset, *nequaquam moriemini*, sed *eritis sicut dii*, &c. Hac est sententia D. Augusti. lib. 11. Gen. ad lit. c. 30. & lib. 8. Quaest. ad Orob. q. 4. quam sequitur D. Th. 2. 2. q. 162. art. 1. & 2. alij Theologi in 2. d. 22. & Perer. lib. 6. in Gen. in expositione verborum serpentis, & mulieris, & in disp. de Peccato. Euz. Et probatur, quia post illa verba serpentis, *nequaquam, &c.* statim additur: *Vidit igitur mulier quod bonum esset ligum, &c.* Sed per haec verba indicantur peccata exteriora Eva: ergo signum est interius peccasse statim ac serpens secundo locutus est. Consequentia probatur: tum quia inordinatio in motu corporis inordinatorem interiore supponit, nam ab illa procedit. Tum etiam, quia in illo statu erat hoc peculiari ratione necessarium, quia in eo ita erant ordinata omnia per originalem iustitiam, vt non possit in inferioribus partibus esse defectus, nisi in superioribus praecederet, & ideo non potuit in corpore sanctitas amitti, nisi violata prius animae sanctitate, vt in simili dixit Aug. lib. 1. de C. iust. c. 8. Antecedens vero probatur explicitis verbis Gen. nam postquam mulier promissionem serpentis audiuit, statim curiose aspexit lignum scientiae, & vidit, quod esset illud ad vescendum. In quibus verbis satis significatur inordinate, & non simplici, ac puro animo aspexisse. Nam prius (vt per se credibile est) iam saepius lignum illud aspexerat, & tamen non viderat, quod bonum esset ad vescendum: aliter ergo tunc aspexit.

Vnde Albin. q. 66. in Gen. interrogat, *cur mulier considerauit lignum post serpentis persuasionem?* Et respondet, *Vt explicaret si quid in eo mortiferum esset, dum autem nihil in eo tale reperiret, confidit in gustauit ex eo*. Idem autem intentionem id explorandi habuit, quia iam appetere inceperat esum eius, a quo propter mortis timorem retardabatur: ergo modus ille aspiciendi inordinatum animi supponebat. Vnde Rupert. lib. 3. in Gen. cap. 9. *Re vera* (inquit) *non vidit, quia cum ea praesumptione, quae inuita est, nondum considerauerat*. Et infra: *Vidit igitur, id est, considerauit, diligenter inuita est, curiosius attendit, & index eorum quae audierat ipsa esse voluit*. Confirmat hoc Bernard. tract. de Gradib. humilit. gradus 1. 2. *Quid tuam* (inquit ad Eum) *mortem tam intencue ris? quid illo tam crebro vagantur a lumina lacis: quid sperare libet, quod manducare non licet?* Et infra, *Es si culpa non est, culpa tamen occasio est & indicium commissi, & causa est, omittenda*. Quamuis ergo ille aspectus oculorum pie

SVARE
de Anoclis
re 6. d. 22. art. 1.
amum.

D. V.

Confirmatur
responsio ex
Greg.

Item respon
dendo ad id
quod detri
plici Eva pec
cato asse
batur in fine
num. 4.

malus non appareat, & ex leuitate, curiositate, aut sensibili voluptate factus, levis culpa esse possit, tamen in ea nec fuit sine culpa, vt verba ipsa indicant, vt cum Patribus ponderauimus, & effectus monstrauit, nec potuit esse in eo statu ex veniali culpa, aut praueniens motu indeliberato: ergo fuit ex aliquo paruo appetitu iam concepto. Vnde Gregor. 21. Moral. cap. 2. ait. *Eua prius incaute conspexit lignum, quam ipsum contingeret*: ideo autem incaute alpexit, quia mens eius iam interius corrupta fuerat. Et inde etiam prouenit vt idem lignum, pulchrum oculis, aspectuque delectabile, multo aliter quam antea, ei visum fuerit: nam quæ non rectis oculis aspiciuntur, vehementius mouent, & iuxta affectum videntis pulchriora apparet. Vnde Gaudent. in tract. 15. qui est de Machabæis, ita exponit illa verba, *Fructus ille ita visus est speciosus, ac dulcis, vt concupiscentiam præsaret oculis, & gula conciliaret illecebram*. Iam ergo interius peccauerat Eua, quando illo modo arborem aspexit: ergo signum est, lapsum eius incepisse statim, ac serpentis promissionem audiuit.

Iam vero explicandum sequitur quomodo illud primum peccatum Eue fuerit. Duo enim ibi interuenire potuerunt, scilicet, infidelitatis, & superbiæ, & vtrunq; videtur in Eua præcessisse. Nam in primis de Eua dicit Apost. 1. ad Tim. 2. *Mulier seducta in prauaricatione fuit*, cum tamen de Adam dicat, non fuisse seductum. Illa autem seductio Eue in rebus ad fidem pertinentibus fuisse videtur, nimirum in hoc, quod serpenti dicenti, *nequaquam moriemini*, plus credidit, quam Deo dicenti, *morte moriemini*: ergo per hanc deceptionem & infidelitatem incidit. Item creditit promissioni serpentis, *eritis sicut dii*, quæ errorem in fide continebat. Deniq; creditit, Deum prohibuisse esum ligni, quasi ex inuidia ne fierent sicut dii, scientes bonum, & malum, quod etiam errorem intolerabilem continet. De peccato vero superbiæ id affirmat August. in locis superius citatis, & præferunt lib. 11. Gen. ad lit. ca. 30. quem D. Thomas sequitur, & videtur communiori sententia Theologorum receptum. Et maxime probari solet ex sententia Sapientis Ecclesiast. 10. & Tobie cap. 4. dicentium, initium peccandi fuisse superbiæ. Deniq; ex fide, quam Eua serpentis promissioni, & verbis dedit, satis probabiliter colligitur, Eua appetuisse excellentiam à serpente promissam inordinato modo, & vltra suæ nature proportionem, quod ad superbiæ pertinet.

Inter hæc autem duo peccata dubitari potest, quodnam illorum prius fuerit. Nam quod præcesserit infidelitas probari potest, quia prius Eua credidit vera esse verba serpentis, quam excellentiam scientiæ & similitudinis ad Deum inordinatè appetere, sed infidelitas consummata est in illa credulitate, superbia vero in hoc appetitu: ergo præcessit infidelitas superbiæ. Maior probatur, primum ex August. 14. de Ciuit. cap. 17. vbi de primis hominibus ait, *Hoc itaque cognouerunt, quod felicius ignorarent, si Deo credentes, & obediētes non committerent, quod eos cogeret experiri infidelitatis, & inobediētiæ, quid nocerent*: vbi infidelitatem ponit tanquam radicē, & initium totius lapsus primorum hominum. Deinde ratione, quia iudicium intellectus præcedit actum appetendi, nam est causa illius, & in hoc particulari facto non appetisset Eua similitudinē Dei, nisi credidisset serpenti dicenti, sibi esse possibilem, quia sola apprehensio sine iudicio non sufficit ad inducendum affectum. Et quamuis fortasse posset aliquis simplici affectu ferri ad impossibile, & à fortiori ad bonum apprehensum nondum iudicatum possibile: nihilominus efficaci affectu, nemo potest appetere, nisi quod iudicat sibi esse possibile. At vero appetitus Eue fuit efficax cuius signum est, quia ex vi illius statim applicauit

Suare de opere sex dierum.

media, aspiciendo attentè pulchritudinem cibi, & applicando manum ad tollendum illum de arbore, & comedendum: ergo talis appetitus ex precedenti deceptione & errore processit.

Dices, non potuisse feminam decipi antequam peccaret, quia in statu innocentie nulla poterat esse deceptio, vt supra dictum est. Respondetur de ceptionem intellectus non potuisse præcedere omnem peccatum voluntatis, quod supra dictum est, potuisse autem præcedere speciale peccatum superbiæ, vt argumentum probare videtur. Quia illamet deceptio voluntaria fuit, per voluntatem scilicet, credendi serpenti, quæ voluntas ex obiecto non fuit actus superbiæ, sed hæresis, quatenus in voluntate esse potest, seu impiæ affectionis ad res fidei contrarias, vel temeraria deliberatio contra studiositatem. Vnde ante hanc voluntatē credendi non præcessit alia deceptio, sed inconsideratio, & leuitas, ac negligentia circa examen rei credende. Hoc ergo peccatum ante superbiæ præcessisse videtur. Et hanc sententiam secuti sunt Lutherus, & Calvin. vt Bellarm. refert dicto lib. 3. de Amissione gratiæ, cap. 4.

Nihilominus contrariam sententiam, nimirum primum peccatum Eue fuisse superbiæ, docet expressè August. dicto c. 30. dicens: *Quando his verbis crederet mulier à bono, atque vtilis se fuisse prohibitos, nisi iam in se esset mentis amor ille propriæ potestatis, & quadam de se superbia præsumptio, quæ per illam sententiam fuerat conuincenda, & humilianda*. Et hanc sententiam sequitur Magister in 2. d. 22. vbi Doctores communiter eam approbant, & D. Thom. 2. 2. q. 163. a. 1. præferunt ad 4. vbi post relata verba Augustini, subdit, quod non est sic intelligendum, quasi superbia præcesserit suasionem serpentis, sed quia statim post suasionem serpentis, inuasit mentem eius elatio, ex qua consecutum est, vt crederet esse verum, quod serpens dicebat. Quæ expositio adhibenda etiam est ad verba eiusdem August. lib. 11. Gen. ad lit. c. 5. scilicet, *Nec arbitrandum est, quod esset hominem deiectionis iste tentator, nisi præcessisset in anima hominis quedam elatio comprimenda, &c.* Nam videtur in his verbis supponere August. elationem non fuisse ex tentatione demonis, quod falsum est: nam supra probauimus, primum peccatum Eue quodcumque illud fuerit, ex suggestionem demonis fuisse. Loquitur ergo Aug. de deiectione hominis quoad peccatum comedendi de ligno vetito, significans non potuisse, nisi inchoando à superbiæ, ad illud perueniri. Et in eadem sententia est Prosp. lib. 2. de Vita contempl. c. 19. qui eodem modo exponendus est, & ex his, quæ infra de Adamo dicemus, hæc pars magis confirmabitur, & auctoritate illam late probat Bellarm. dict. cap. 4.

Ratione confirmat eam D. Thomas, quia non potuit Eua primo peccare ex affectu alicuius obiecti sensibilis, in quod concupiscentia solet inordinatè tendere, quia hæc inordinatio non habebat locum in statu innocentie: ergo primum Eue peccatum fuit ex appetitu alicuius spiritualis boni supra suam mensuram, quod ad superbiæ pertinet. Hæc autem ratio non videtur omnino cogere: tum quia in statu innocentie possent peccare homines primo, ac immediatè circa bona sensibilia, non præuerti, aut præmoti à concupiscentia sensibili, sed tantum ex sua mera voluntate, amando illa bona contra regulam rationis. Tum etiam, quia potuit Eua peccare circa spirituales actum, qualis est actus credendi, in quo non fuisset appetitus excellentiæ, vel superbiæ. Vnde non rectè etiam sequitur, si Eua peccauit primo circa obiectum spirituale, contempto diuinæ regulæ ordine: peccasse primo per superbiæ, quia potuit peccare, facile credendo serpenti, non per superbiæ, sed per negligentiam, nec per formalem contem-

T 3 prum

13
Obiectioni
contra pro-
ximum ar-
gumentum
occurritur.

14
Prior sen-
tentia præ-
cessisse su-
perbiæ.

Exponitur
August.

Item Prosp.

15
Probat D.
Thomas
predicam
sententiam.

Eius tamen
ratio non
satis urget.

ptum Dei, qui ad superbiam spectat, sed per contemptum materiale, & inconsiderationem diuinæ regulæ.

16 Igitur cum D. Thomas in sua ratione vtitur illo verbo non potuit, non est cum tanto rigore accipiendum, vt absolutam impotentiam significet, sed moralem impossibilitatem: sic enim in eo statu, & cum tanta rectitudine animi, & potentiarum, vix fieri poterat, vt contra diuinum præceptum, propter solam sensibilem delectationem, voluntas nulla præuia concupiscentia mota, liberè determinaretur.

17 Atque in hoc sensu coniectura est satis probabilis. Quæ cum eadem efficacia procedit, superbiam ad infidelitatem comparando. Primo quidem, quia nullum motuum ibi præcesserat, quod intellectum Eux fide, & doctrina illuminatum posset mouere ad credendum serpenti plus, quam Deo, nisi aliqua perturbatio in animo eius præcessisset, seu affectus, qui intellectui tenebras immitteret. Hic autem affectus, cum non fuerit de re materiali, & sensibili, non nisi appetitus excellentiæ esse potuit: præcessit ergo hic appetitus infidelitatem. Quam rationem insinuat Augustinus. 14. de Ciuit. cap. 13. dicens: *Ad malum opus non peruenit, etur, nisi præcessisset mala voluntas. Porro mala voluntas in initium, quod esse potuit, nisi superbia esset infra. Si voluntas in amore superioris immutabilis boni, à quo illustrabatur, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendum auerteretur, & in hoc inrebresceret, vt illa verum crede: et d. xisse serpentem.* Et declaratur amplius hæc ratio, quia hærens dupliciter in aliquo inuenitur, scilicet, vel tanquam in auctore, vel tanquam in discipulo, seu persuaso ab alio, & priori modo non oritur, nisi vel ex superbia, vel ex nimio affectu ad res terrenas, & sensibiles, vt sentit August. libr. de Pastorib. cap. 8. & lib. de vtilit. credendi, in princ. At vero quia alio trahitur in hæresim, vel in superbiam, & affectu temporalium illum imitatur, vel ignoranter, & ex quadam simplicitate deceptus, quia autem infidelis fuit isto secundo modo tanquam ab alio decepta, non possumus autem dicere ex simplicitate, & ignorantia fuisse deceptam: tum quia serpens nulla ratione sophistica ad illam persuadendam, sed simplici attestatione vsus est: Nequaquam moriemini, &c. Tum etiam, quia Eua erat sufficienter in fide instructa, & alioqui nulla ratio boni per se apparebat in credendo serpenti, nisi ex affectu ad aliud bonum aliqua ratio vtilitatis, vel commoditatis redundaret: ergo necessario debuit præcedere affectus aliquis, ex quo voluntas illa credendi serpenti, originem duceret: cum ergo ille affectus non fuerit ad alias res terrenas, profecto esse non potuit nisi superbia.

Declaratur
amplius ad
ducta ratio.

18 Neque contra hoc obstat ratio superius facta, negamus enim, iudicium aliquod erroneum præcessisse in Eua ante inordinatum appetitum excellentiæ. Et ad Augustin. respondemus in eo loco per inobedientiam intelligere peccatum manducandi de ligno vetito, vt est per se notum, etiam ex communi vsu loquendi de illo peccato: & illam inobedientiam dicit ex infidelitate processisse. Et ita exponit Augustinum D. Thom. 1. 2. q. 89. a. 3. ad 2. non declarat autem eo loco Augustin. quomodo Eua fuerit ad infidelitatem inducta, quia iam cap. 13. dixerat ex superbia inductam fuisse. Vt autem ad rationem respondeamus, prius obiectum illius superbiæ explicare necesse est. Quod optimè tractat D. Thomas dict. quæstion. 163. artic. 2. & in summa dicit, fuisse similitudinem Dei non secundum æqualitatem, sed secundum quandam imitationem in excellentia scientiæ, & potentia: vltra regulam debitam, & supra suam mensuram. Et ita interpretatur Augustinum in id Psal. 68. *Quæ non rapis tunc exoluebam*, Concione 1. dicens:

Explicatur
peccatum
superbiæ E.
uæ vt satis
fiat rationi
eodem n. 12.
allata.

tem de primis hominibus, *Rapere voluerunt diuinitatem*, vt intelligatur de diuinitate non per essentiam, sed per quandam excellentem participationem, quia prior est impossibilis, posterior vero facile potest vt possibilis apprehendi.

Et hoc ipsum satis colligitur ex verbis serpentis. Quia, vt supra dixi, Eua non est excitata ad superbiam, nisi ex suggestionem serpentis: ergo illud fuit obiectum superbiæ mulieris, quod illi fuit à serpente propositum, vt Chrysost. ho. 16. in Genes. & August. lib. 8. de Gen. cap. 13. recte ponderarunt. Serpens autem similitudinem Dei illi proposuit, dicens: *Eratis sicut Dei*, & statim declarauit, qualis esset illa similitudo, dicens, *Scientes bonum, & malum.* Ergo superbia Eux fuit appetitus excellentiæ in cognoscendo quid sibi esset bonum, quidve malum. Quæ autem fuerit hic excessus in scientia boni, & mali, non satis constat. Nam vellescere bonum, & malum, & in hoc assimilari Deo, non est per se malum: malicia ergo est in excessu, vt si quis velit scire plus, quam oportet, & assimilari Deo plus, quam debet. Hunc ergo excessum explicat D. Thom. dicens, in hoc peccasse Euan, quod voluit tantam scientiam boni, & mali habere, vt per virtutem propriæ nature determinaret sibi, quod esset bonum, & quid malum ad agendum, vel etiam vt per se cognosceret, quid sibi boni, & mali esset futurum. Vnde probabile est, Euan tunc non cogitasse in particulari de modo illius excellentiæ, sed, auditis verbis serpentis, statim concepit quandam scientiam sibi sufficientem ad beatam vitam, & ad regendum seipsum, & statim illam appetisse sine ordine, vel subiectione ad Deum, sed absolute, vt illi fuit proposita etiam contra ordinem, & præceptum Dei, & ita per superbiam in illo appetitu excessisse. Adidit consequenter D. Thomas, etiam excessisse Euan, appetendo potestatem operandi virtute propriæ naturæ ad beatitudinem consequendam, quod significauit August. 11. Gen. ad lit. cap. 10. Et intelligendum videtur de appetitu quasi in actu exercito, vt sic dicam, magis quam in actu signato, id est, magis ex modo volendi, quæ ex parte obiecti, expressè sibi propositi. Nam excellentia illa potestatis non fuit à serpente distincte proposita, tamen quia obulit, & promisit similitudinem Dei obtinendam præter ordinem ab ipso statutum, imo contra præceptum eius, ideo virute illam perfectionem proposuit, vt obtinendam propria industria, & facultate. Eodem ergo modo Eua illam appetiit, non quidem directe cogitando de tali potestate, nec de modo acquirendi dictam excellentiam, sed nimio quodam amore sui absolute appetendo illam excellentiam, nihil pro tunc considerans, vel de qualitate illius, vel de modo illam obrinendi.

Hoc ergo posito, respondemus ad huiusmodi elationem non fuisse necessarium, vt infidelitas præcederet, imo neque aliquod iudicium erroneum, seu simpliciter falsum etiam contra rationem naturalem. Quia apprehenso illo obiecto sub illa confusione proposito, satis erat apprehendere, & iudicare illam scientiam vt possibilem sibi simpliciter, & consequenter vt sibi maxime conuenientem, si obtineretur. In hoc autem iudicio nulla falsitas in rigore inuoluitur, quia scientia ipsa absolute possibilis est, & conueniens si obtineretur: id autem, quod ibi adiungebatur, vel inordinatum, vel impossibile, non proponebatur formaliter in obiecto, sed virtute, quatenus illa excellentia scientiæ sine modo, aut mensura proponebatur, & ideo potuit etiam esse excessus in modo appetendi sine præiudicio falso in intellectu. Atque hinc etiam facile intelligitur, non fuisse necessarium, vt in Eua infidelitas superbiæ antecederet.

SVARE
de Angelis
re 6. d. 1. m.
amula.

D. V.

cederet, quia ad appetendam inordinate excellentiam propriam nullum iudicium speculatiuum fidei contrarium necessarium fuit: sufficientem enim fuit practicum iudicium, quo vel excellentia scientie boni, & mali, vel maior potestas, & libertas in operando bonum, vel malum dicto modo, propolita fuerit, vt appetibilis, & propria naturae aliquo modo conueniens.

Et ita in hac sententia ferè hoc modo explicata conueniunt cum D. Thoma Scholastico in 2. d. 22. & specialiter declarat Bonauent. art. 1. q. 1. & latius Egid. q. 1. art. 1. litterali. Et quantuis Scotus, & sequaces de Adamo aliter sentiant, non tamen de Eua, vt notauit Herer. in 2. d. 22. q. 2. conclus. 1. vbi etiam addit, omnes Theologos in hac sententia conuenire. Quam erudite confirmat, & declarat Bellarm. lib. 3. de Amis. grat. cap. 4. & 5. Et verò Pererius dicto lib. 6. in Gen. q. 1. & 2. de peccato Euae ex parte dissentit. Fateatur enim, aliquam superbiam præcessisse infidelitatem. Distinguit tamen duo peccata superbiae in Eua. Primum commissum statim ac serpens interrogauit, *Cur præcepit vobis Deus*: & antequam aliquid promitteret, & hoc, dicit, præcessisse infidelitatem. Aliud peccatum superbiae ponit in Eua post promissionem serpentis, & hoc dicit, fuisse posterius infidelitatem, imò fuisse quintum Euae peccatum. Verum tamen fundamentum de illo primo peccato superbiae explosum iam est, & ita ruit tota illa pars, superfluaque est illa multiplicatio peccatorum, quae ante appetitum superbiae ex promissione serpentis conceptum in Eua excogitantur.

Ex dictis verò noua difficultas oritur circa infidelitatis peccatum, nam si ante superbiam non præcessit, post illam non videtur necessarium, nec sufficienter probari posse. Nam in primis nec Moyses illud narrat, nec ex dictis eius colligitur. Quia post completa verba serpentis, tantum subdit: *Vi- ditur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspidemque delectabile*. Ex quibus verbis collegimus supra præcessisse in Eua superbiam. Statim verò solam addit, *Et tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, &c.* In quo solum narrantur exteriora peccata contra speciale præceptum diuinum: sed ista omnia supposita dicta superbia, poruerunt sine infidelitate committi, sicut nunc fidelis peccat comedendo carnem in die prohibito: ergo non est, vnde tale peccatum infidelitatis colligamus. Secundo augetur difficultas, quia si ex aliquo loco colligeretur hac infidelitas, maxime ex illo 1. ad Tim. 2. Mulier seducta est, ex illis enim verbis colligit omnes Patres, Eua credidisse, vera esse, quae serpens dicebat. Ita tradit D. Thom. 1. p. q. 24. art. 4. ad 1. & 2. q. 163. art. 1. ad 4. & art. 4. in corpore, & ad 1. ex August. 11. Gen. ad litt. cap. 30. & 42. & idem habet lib. 2. de Gen. contra Manich. cap. 15. & 14. de Ciuit. cap. 17. & in Enchirid. cap. 45. Et idem sentit Chrysost. homil. 16. in Gen. & consentiunt ibi Rupert. & alios infra referemus. Sed hoc non satis est, vt dicamus, Eua propriam infidelitatem commississe, ergo. Probat minor, quia potuit Eua credere serpenti, non credendo, Deum dixisse falsum, sed credendo, vel non prohibuisse esum ligni scientiae eo modo, quo ipsa cogitauerat, vel saltem non fuisse mortem comminatum, vt irremissibilem poenam. Sic enim August. d. lib. 11. Gen. ad litt. cap. 30. dixit de Eua: *Non credens, posse inde mori, arbitror, quod putauerit, Deum alicuius significationis causa dixisse, si manducaueritis, morte moriemini*. Ergo licet falsam estimationem habuerit circa intelligentiam verborum Dei, & in hoc decepta fuerit, non tamen necesse est, vt infidelis fuerit. Tertio maximum Euae peccatum fuit superbia, vt sentit D. Thom. 2. 2. q. 163. art. 3. At si fuisse infidelis, ma-

ius peccatum fuisset haereticus: ergo non commisit tale peccatum.

Nihilominus dicendum est, absolute Eua post superbiam in infidelitatem incidisse, id est, credidisse aliquid dictis Dei, & verae fidei contrarium. Ita docet Augustinus locis citatis, & sequitur Diuus Thomas, & sumitur ex alijs Patribus, qui absolute tribuunt infidelitatem primis hominibus, vt allegatum est, & alios referemus cap. quarto à num. 4. Et hoc sufficienter probatur ex loco Pauli, quia seducti non est aliud, quam induci in errorem, seu falsum iudicium: loquitur autem Paulus non tantum de errore practico, sed etiam de speculatiuo, ait enim, Adam non fuisse deceptum, sed Eua. At verò Adam practice etiam errauit: ergo loquitur Paulus de deceptione per iudicium falsum speculatiuum: ergo si mulier seducta fuit, in errorem est inducta: ille autem error fuit circa materiam fidei, vt manifestum est, quia per illum errorem credit Eua aliquid contrarium dictis Dei, vel aliter, quam a Deo dictum fuerat: in vtroque autem est error contra fidem. Vt, v. g. non solum est haeticus, qui credit, Christum falsum dixisse, cum dixit: *Hoc est corpus meum*, sed etiam, qui credit, CHRISTVM quidem verum dixisse, tamen non fuisse loquutum in proprio sensu, sed sub aliquo aenigmati: ergo similiter quomodocumque fuerit decepta Eua circa verba Dei, vel circa sensum, quo proprie ab ipso prolata sunt, in materia fidei errauit.

Duobus autem modis intelligi potest, Eua in eam infidelitatem incidisse, vno modo formaliter, & cum pertinacia, ac propria haereli, alio modo solum materialiter, id est, sine pertinacia, ac propria haereli. Priorem modum indicant multi Patres, dicentes, credidisse Eua, Deum ex inuidia sibi prohibuisse etiam fructus ligni vitae, ac subinde mentitum esse, cum dixit, morituros eos fuisse, si de ligno comederent: nam si hoc credidisset Eua, nulla certe formaliter haereticus cogitari potest: hoc autem modo fuisse Eua deceptam, significat August. dicto lib. 11. Gen. ad litt. cap. vlt. & lib. 2. de Genesi contra Manich. cap. 15. & Chrysost. homil. 16. in Gen. & alij ibidem, & Cyrill. Alexandrinus lib. 3. contra Iulian. §. vbi autem. vbi sic inquit de daemone: *Vide quod pessimarum doctrinarum fuerit inuentor, non enim dixisse, inquit, illis veritatem vniuersorum Deum, sed mentitum potius, & per inuidiam prohibuisse, ne comederent, vt pose Deos fore scientes, si comederent*. Igitur & ipsam summam, & ineffabilem naturam calumniatus est, & pestilentem doctrinam primis parentibus inmisit. Et hinc Patres interdum indicant, amisisse Eua fidem, peccando, cum tamen fides non nisi per formalem infidelitatem amittatur. Atque ita significat Ambros. Epist. 33. ad Marcellinam fororem, & Tertull. lib. 2. contra Marcionem, cap. 2. quae sententia probabilis est.

Verum tamen fortasse probabilius dici potest, illam infidelitatem non fuisse cum pertinacia, & formali haereli. Nam difficile creditu est, Eua statim ad simplicem assertionem serpentis credidisse, Deum mentitum fuisse, & ex inuidia præceptum posuisse, quia haec non solum sunt contra propriam fidem, sed etiam contra rationem naturalem. Vnde D. Thom. in 2. d. 22. q. 1. art. 1. ad 1. de primis hominibus dicit, quod non crediderunt falsum dixisse, hoc enim simpliciter infidelitatis fuisset, sed crediderunt forte alio modo intelligendum fore metaphorice, vel ad aliquid significandum, dictum. In quibus verbis alludit ad sententiam Augustini supra citatam ex lib. 11. Gen. ad litt. cap. 30. Et augetur difficultas, quia nec ipse daemone expressè dixit, Deum fuisse mentitum, aut ex inuidia prohibitionem fecisse: ergo nullum

23

Vera sententia de infidelitate Euae sustinetur & roboratur. Ex Aug. D. Thom. & alijs.

24

Ex Paulis,

24

Infidelitatem Euae fuisse haereticam, probabilis.

25

Probabilius non attigisse ad haereticum. Probat 1.

Probat 1.

nullum est sufficiens argumentum ad iudicandum, id statim Euam credidisse. Vnde Epiphanius hares. 38. cum dixisset, diabolum per mendacium decepisse Euam alia pro alijs dicendo, statim adiungit, *Et amicum suum creatorem ostendens*, dixit, *Eritis sicut dii, scientes bonum & malum*. Quomodo autem amicitias cum Deo fingeret, si mendacij, & inuidie Deum accusaret: significat ergo Epiphanius (vt recte Bellarminus expendit) demonem se finxisse pium expositorem verborum Dei, persuadendo non fuisse intentionem illius prohibere esum boni fructus, & vtilis ad vescendum, sciendumque bonum, & malum, sed in alio sensu, & ob aliam causam illa verba protulisse, & alia multa in favorem huius sententie probabiliter Bellarminus coniecat. Quæ tamen non ita est accipienda, vt credamus, Euam excusari posse ab omni culpa contra præceptum fidei, quia iudicium illud falsum, in quo, decepta fuit, contra fidei doctrinam fuit, & leuiter atque imprudenter illud tulit: ergo saltem ex ignorantia culpabili in ea credulitate peccauit: ergo aliquam culpam contra obligationem fidei commisit. Nihilominus tamen probabiliter excusatur à propria infidelitate, seu hæresi, quia non cum pertinacia errauit, quoniam non animaduertit, fucum illum verborum demonis fuisse contrarium verbo Dei, & testimonio eius. Atque hoc modo conciliantur dicta Patrum, & soluantur rationes dubitandi in principio posita, vt facile consideranti patebit.

Quæ Bellarminus scribit, contra hæresim Galeni, non contra simplicem infidelitatem Euæ.

26. Quæ peccata in conspectu vestra.

Habuit propriam inobedientiam malitiam.

Item gula.

Alias malitias notat Aug. qui tam explicatur.

4. Euæ peccatum scandalum. 5. Excusatio quæ omnino videtur.

Post hæc vero duo præcipua peccata, quæ interiorius in mente Euæ consummata sunt, secutum est tertium per internum etiam desiderium inchoatum, opere vero consummatum, comedendo de ligno vetito. Et hoc significant illa verba, *Vidit mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectusque delectabile, & illud fructu illius, & comedit*. De quo peccato nihil ferè noui dicendum superest. Nam supra explicando præceptum à Deo impositum primis hominibus, explicatum est, quæ grauis culpa fuerit eius transgressio, tam ex genere suo, quam ex indiuiduo. Declaramus etiam varias malitias, quæ in illo exteriori actu inuentæ sunt, quarum præcipua fuit inobedientia, quæ licet alioquin generalis, & quasi materialis esse soleat, in illo tamen actu propter modum prohibitionis, & præcipuam intentionem prohibentis, formalis, & præcipua fuit. Illi autem coniuncta fuit malitia gulæ propter materiæ qualitatem, & conditionem. Et ita has duas malitias agnoscit in illo actu D. Thomas 2. 2. q. 163. art. 1. ad 1. & 2. August. verò plures alias malitias in illo peccato considerat, vt rapinæ, homicidij sui ipsius, & alias similes, quæ fortasse non secundum proprias species, sed virtute, vel materialiter in eo actu inuentæ sunt, de quibus etiam nonnulla in superioribus diximus. Post hæc vero peccata secutum est grauißimum peccatum scandali contentum in illis verbis, *dedit viro suo*. Quibus tandem addi potest excusatio peccati, quam adhibuit cum à Deo fuit reprehensa. Sed forte in ea excusatione non fuit mortalitas malitia, vt inferius agentes de peccatis Adæ notabimus.

CAPVT III.

Vtrum initium peccandi in Adamo, fuerit superbia.

1. Dicendum sequitur de peccatis Adæ, & de ordine, ac modo, quo illa commisit. In qua re præcipua questio inter Scholasticos est, an primum Adæ peccatum fuerit superbia. Nam Scotus in 2. d. 21. q. 2. negat primum Adæ peccatum fuisse appetitum excellentiæ, sed illud dicit, fuisse excessum

1. Negat Scotus primum id peccatum fuisse inordinatam af-

amoris erga vxorem, nam plus, quam Deum, illam dilexisse videtur, quando quidem ne illi displiceret Dei mandatum transgressus est. Quæ sententia suaderi potest primò ex verbis ipsius Adæ, nam cum à Deo de peccato suo argueretur, respondit: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi*. Per quæ verba se tacitè excusauit, quod amore suæ sociæ ductus petitioni eius cōsenserit, per quam excusationem, vel it, nolit, inordinatum amorem vxoris conitetur, & se excusando accusat, vt dixit August. 14. de Ciuit. cap. 14. in ea verò excusatione solum affectum vxoris, vt primam originem, seu malitiam sui lapsus cognoscit. Quin etiam Deus hoc admittit videtur respondens Adæ, *Quia audisti vocem vxoris tuæ & comidisti, &c.* Per quæ verba nullam aliam priorem culpam in Adamo declarat, aut punit.

Secundò fauet sententie August. lib. 11. Gen. ad litt. cap. 42. vbi ait, Adamum non carnis victum/concupiscentia, sed amabili quadam beneuolentia erga vxorem, Deum offendisse. Nolit enim (inquit) eam contristare, quam credebat posse sine suo solatio contrahere si ab eius alienaretur animo, & omnino illa interire dispo. Et adiungit exemplum de Salomone, qui amore mulierum idola colebat, quamuis non crederet illis esse seruendum. Quo exemplo vtitur etiam lib. 14. de Ciuit. cap. 11. dicens, *Adam non tanquam verum loquentem credidisse Euæ, sed sociali necessitudine paruisse*. Et inferius addit, quod Adam sciens ac prudens peccauit, ne vxori displiceret. Sed in excusatione diuine seueritatis, inquit, in eo iustus potuit, vt veniale crederet esse commissum.

Tertiò argumētum ratione Scoti, quia primum peccatum Adæ non fuit ex amore sui: ergo non fuit peccatum superbiæ, nam, vt supponit Scotus, appetitus superbiæ est nimius amor sui. Antecedens probat ex differentia inter Angelum, & hominem, nam Angelus primò intelligit se, & ideo primò potuit peccare per superbiā, nimium amando se: homo autem prius alia obiecta sensibilia intelligit, quam se, & ideo non potuit primò peccare ex nimio amore sui. Vnde vltius concludit, peccasse primò ex nimio amore vxoris, quia non habuit aliud obiectum sensibile quod ad peccandum eum excitaret. Præsertim, quia primum peccatum non poterat esse ex amore proprii commodi, vt præcedens ratio probat: ergo esse debuit ex amore beneuolentiæ alterius personæ, quæ etiam esset obiectum sensibile, tunc autem non erat alia, nisi propria vxoris: ergo peccauit primò Adæ per nimiam beneuolentiam Euæ.

Contraria sententia est D. Thomæ dicta q. 163. art. 2. & communis Theologorum cum Magistro in 2. d. 22. vbi specialiter Agid. q. 2. & Durand. q. 1. Qui omnes affirmant primum Adæ peccatum superbiā fuisse. Et hæc sententia nobis probanda est, quia est conformior Scripturis & sanctis Patribus. Quia verò eius intelligentia, & probatio pendet ex obiecto, quod potuerit Adam primò appetere per superbiā, ideo prius explicandum est, vtrum Adam tale obiectum habuerit, aut habere potuerit. Et quia obiectum huiusmodi per externam tentationem, & suggestionem proponi debuit, ideo sicut in lapsu Euæ fecimus, in Adamo explicandus est modus tentationis, & progressus eius, ita enim & de obiecto superbiæ, & de initio, & progressu, quem Adam in peccando habuit, constabit.

Primò ergo suppono, Adam prius quam Euæ tentaretur, nihil peccasse. Hoc per se satis verum est, & ex dictis de initio peccandi ipsius Euæ à fortiori ostendi potest. Existimat autem Caietan. Gen. 3. circa illa verba, *deditque viro suo*, Adam peccasse, antequam mulier illi cibum offerret. Putat enim Euam in præsentia Adæ de cibo comedisse.

disse. Quod colligit ex eisdem verbis, quæ in Hebræo sic habent, *dedisti viro suo secum*. Quæ particula *secum* superflua esset, inquit, nisi per eam indicaretur, quod cum Eva comedit, vir ei præsens aderat, & in hoc ait, *Primum peccatum Adam in auge negligentia siliis cohibendi uxorem à comestione vetiti fructus*. Atque ita fit, vt Adam prius peccauerit, quam ab Eva tentaretur. Sed fundamentum Caietani mihi non videtur probabile. Quia si Adam eo tempore adfuisse, verba etiam serpentis audiisset, quod est contra narrationem Scripturæ dicentis de serpente: *dixit ad mulierem*, ibi enim tacite excluditur vir, & simul insinuat calliditatem serpentis, nam solus cum sola loqui voluit, vt illam facilius deciperet. Neque etiam verisimile est, Adamum audiuisse verba serpentis, & nec credidisse illa, nec illis contradixisse. Quod si Adam non interfuit colloquio serpentis, profecto nec comestioni Eua adesse potuit, quia serpens non aliquid Eua, nec persuadere cessauit, donec illa comedit. Neque obicit illa particula *secum*, tum quia in vulgata non habetur, quod saltem est signum, non esse necessariam ad verum sensum à Spiritu sancto intentum. Tum etiam, quia in Hebræo non coniungitur cum verbo, *dedit viro suo*, sed cum verbo, *& comedit*, vnde Chaldaica habet, *& comedit cum ea*. Destructo ergo illo fundamento, manifestum est, non potuisse peccare Adamum per illam negligentiam, ac proinde Adamum ante, quam tentaretur ab Eva, nihil peccasse.

Secundo suppono, Adamum non fuisse immediate tentatum à serpente, seu demone antequam peccaret. Hoc etiam est certum, quia talis tentatio Adæ in Scriptura non refertur, neque per probabilem coniecturam præsumi potest. Quia talis tentatio non potuit esse merè interna, vt de Eva probatum est, eadem enim ratio, vel maior est de Adamo, neque etiam fuit externa, quia demon in sola specie serpentis ad primos homines in Paradiso locutus est, & immediate cum sola Eva est locutus, vt per illam virum deciperet. Nam, vt rectè notauit Augustinus 14. de Ciuit. cap. 11. *Demon serpente tanquam instrumento abuteri: scilicet alia sermo in uis est fixa, à parte siliis in se, torrens illius humana copula incipiens, vt gradatim perueniret ad totum, non existimans, virum facile redulum, nec errando posse decipi, sed dum alio no cadit error.*

Tertio igitur est certum, Eua tentasse Adam seu demonem per illam ipsum ad comedendum de arbore vetita, inducendo. Hoc significauit scriptura illa breuissimis verbis, *dedit viro suo*, quæ ita omnes Patres intellexerunt, & est communis sensus Ecclesiæ, & res per se satis clara. Non explicat autem Scriptura, quomodo, aut quibus verbis Eva maritum ad comedendum induxit: non videtur autem dubium, quin præter actionem offerendi fructum arboris, verbis, & precibus induxerit virum ad comedendum, vt omnes notant. Quia mulier efficaciter desiderabat, habere virum socium in manducatione cibi, sola autem oblatio fructus, vel etiam simplex inuitatio ad comedendum non erat sufficiens inductio, & ideo verisimile est, adhibuisse preces, vel aliquid huiusmodi. Et præsertim credibile est, quod omnes etiam auctores declarant, narrasse mulierem viro suo, quod de fructu illo comedisset, nihilq; mali sensisset, imò visum esse optimum, ac delectabilem. Atq; hoc bene etiam colligitur ex illa particula *secum*, quæ in Hebræo additur, vel cum ea, vt dicit Chaldaicus, nam cum ipsa se iam comedisse narrasset, inuitauit virum, vt idem ipsa faceret, & hoc est comedere *secum*, vel cum ea. Nam in hac societate, seu communicatione in participatione cibi maximè potuit Eva fundare rationes, & preces, quibus animum Adam ad comedendum inclinaret.

In his autem omnibus nondum apparet obiectum, quod Adam ad appetitum immoderatum excellentiæ excitare posset, & ideo inquirendum vltius est, an Eva narrauerit Adamo promissiones serpentis, vt illis auditis potuerit animus Adæ in superbiam eleuari. In quo puncto Pererius lib. 7. in Gen. circa illa verba, *dedisti viro suo*, dicit, non esse verisimile, Eua narrasse Adamo dicta, & promissa serpentis, nam si ea aperuisset, facile Adam animaduertisset fraudes demonis, sibiq; cauisset. Vnde ipsemet demon quia propter hanc causam non est ausus Adamum primò aggredi, aut tales promissiones illi facere, etiā Eua inlustrat, & instigauit, vt nihil de promissionibus sibi factis cum illo communicaret nec de effectibus futuris, quos sperabat, sed tantum ea proponeret, quæ experta iam erat, & efficaciora erant ad permouendum Adamum, adiunctis precibus, & blanditijs, quibus significaret, non posse perfectam societatem, & pacem haberi, nisi etiam in participatione illius fructus communem vitam ageret.

Contrarium nihilominus pro comperto habet Bellarm. dicto lib. 3. de Miss. gratiæ, c. 5. §. vlt. vbi ait, illa eadem verba, *Erant suus diu, scientes bonum, & malum*, fuisse occasionem superbiæ tam viro, quàm fœminæ, nam sicut præceptum non comedendi solus vir à Deo audierat, & per illum explicite, & distinctè fœminæ promulgatum est, ita è contrario, tentationis verba promissoria sola mulier à serpente audiuit, & per illam in notitiam Adæ perueniunt. Atque hic modus dicendi videtur insinuari ab Augustino 1.11. Gen. ad litt. c. 30. dum ait de Eva, *Sumpsit de fructu eius, & manducauit, & dedit etiam viro suo secum*. Fortassis etiam cum verbo suaforio, & Scriptura tacens intelligendum reliquit. Deinde videtur hæc opinio per se satis verisimilis, quia cum mulier fuisset illi verbis mota, & inducitur, & maximè cuperet virum imitatore sui habere, credibile est, ei proposuisse motiui, & rationem, quæ illius exultatione fortissima erat. Neque ipsa cogitare potuit Adamum ex verbis illis potuisse sumere occasionem, fraudem aliquā suspicandi, cum ipsa nihil tale suspicata fuisset, & nihil iam de veritate promissionis dubitaret. Et præsertim cum iam esset experta ex esu fructus vetiti mortem non fuisse secutam, neque aliquid aliud malum in se animaduertisset. Et præterea nulla est ratio ad credendum, consulto, voluisse mulierem illud secretum marito celare, cum non celaret factum, & aliquam rationem redditura esset, ob quā ausa fuisset de ligno vetito comedere. Vnde nulla est causa existimandi, demonem consuluisse mulieri, eamve instigasse, vt promissiones illas viro non reuelaret: nam per hoc potius se exponeret periculo turbandi ipsam Eua, & incidendi in suspensionem fraudis, ac deceptionis. Eo vel maxime, quod etiam demon sperare potuit illa verba per fœminam dicta animum viri ad appetitum tantæ excellentiæ mouere, & inducere potuisse. Ergo verosimilius est etiam demonem cooperatum fuisse ad illud modum tentandi Adam. Quia quocumq; modo illum tentasset, semper timere potuit, ne resisteret, & cōstans esset, & ideo hæc generalis ratio non erat sufficiens, vt modum illum tentandi per dictas promissiones impediret. Et alioqui vero similis est in ipsa prima tentatione aliquid miscere voluisse, quod superbiam, & excellentiæ appetitum excitaret, quia optimè sciebat, nullum fuisse medium, quo facilius posset homo in illo statu ad peccandum induci.

Deinde à posteriori hoc sumitur ex Scriptura, & Patribus, quatenus sentiunt, etiam Adamum peccasse per superbiam, appetendo similitudinem præterea ex Dei. Hoc probatur primo ex verbis Dei ad Adam Gen. 3. *Eccce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens*

8
Qua fuerit
Adamo oco
baso primo
peccandi.
Opinio Pe-
rerij.

Eua sua d.

9
Opinio Bel-
larmij Ge-
rior.

Insinuat
etiam ab
August.

Suadetur
ratione &
simul dilu-
tur funda-
mentum
Pererij.

10

Suadetur
præterea ex
Scriptura.

sciens

sciens bonum, & malum. Que verba ironice dicta fuerunt, ut omnes Patres affirmant. August. 11. Gen. ad litt. cap. 39. ait, illa verba fuisse Deo insultantis Adamo, quia non solum non fuerat factus, qualis fieri voluit, sed neque illud quod factus fuerat conseruauit. Idem fere habet lib. 2. de Gen. contra Manich. cap. 22. & lib. 1. contra aduersarium legis, & Prophetarum, cap. 15. Et Chrysost. homil. 18. in Gen. latè idem docet, & inter alia ait, *Vult Deus per hac verba in memoriam referre, quomodo decepti fuerint à diabolo per serpentem, & quod spe potentie diuinitatis cibum hunc sumere ausi sunt.* Vbi de vtroque loquitur, & postea specialiter applicat verba Dei ad Adamum hoc modo: *Propter hoc contempsisti mandatum meum: Ecce quod expectasti factus es: in o non quod expectasti, sed qualem te fieri dignum erat.* Et homil. 31. in Matth. ironice etiam verba illa exponit, & in homil. 6. in varios Matthæi locos, prius ait, *Et his primus homo expectatioribus à diabolo inflatus, præcipitatus est, sperans enim esse Deum etiam, quod habebat amisit.* Et deinde hoc probat ex citatis verbis Dei. Quæ eodem modo intellexit Theodor. q. 40. in Gen. & Gregor. Nissen. in Fragmentis, seu in lib. de Cognit. Dei, parum à principio in tom. 3. Biblioth. & Albin. q. 80. in Gen.

11.
Deinde ex
Patribus.

Præterea in alijs locis docent Patres, eandem superbiam, quæ prostrauit Euam, Adamum etiam deiecit, ita repetit Aug. 14. de Ciuit. cap. 13. Vbi de vtroque ait, *In occulto mali esse ceperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur.* Et statim declarat, illud initium fuisse superbiam, ex qua factum esse dicit, *ut vel illa (scilicet mulier) verum crederet, dixisse serpentem, vel ille (scilicet vir) Dei mandato vxoris præponeret voluntatem,* &c. & in Dialogo 65. questionum ad Oros. q. 4. de primo homine dicit, *Erat superbia, suasioni serpentis obediens, præceptum contempsit.* Quod non potest de femina explicari, quia statim subdit, *Et ab illo vno homine omnis humana natura vitiosa, atque peccato obnoxia facta est.* Et allegat testimonia Pauli, quæ de Adamo manifestè intelliguntur. Verum est illud opus inter incerta Augustini opera recenseri. Idem verò August. in id. Psalm. 68. *Quæ non rapui tunc ex dyabolo inquit, sed quid rapui? Adam. Et infestat eperere voluerunt diuinitatem, & perdidit felicitatem.* Et concione 2. in Psalm. 70. circa illa verba, *Deus quis similis tibi:* dicit, Adam, quia peruersè voluit esse similis Deo, miserum factum esse. Idem docent Prosper lib. 2. de vita contemplat. cap. 19. & Fulgent. lib. de Incarnat. & gratia, cap. 22. Et Gregor. lib. 4. Moral. cap. 9. apertè ait, *dæmonem promissione sua lucem obtulisse, & tenebras peccati induxisse, & videtur tam de Adamo, quam de femina loqui.* Et idem sentit Bernard. in ferm. 1. Aduentus, & in 2. ferm. in octauam Paschæ. Leo Papa ferm. 5. de Natiuit. & Basil. in Orat. *Quod Deus non fit auctor malorum.*

12.
Concluditur
ex dictis,
peccatum
Adamie-
usque obie-
ctum quale
fuerit.

Erruitur as-
sertio præci-
pue intentæ.

Vnde statim
laetur.

Ex his ergo satis probatum manet, Adamum superbiendo peccasse, & consequenter Euam, cum illum ad peccandum induxit, aliquod obiectum ei proposuisse, quod illum ad superbiam excitaret. Nullum autem aliud obiectum probabiliter cogitari potest ab Eva propositum, nisi illudmet, quod sibi fuerat à serpente promissum: ergo probabilissima est coniectura, quod Eva non solum petendo, & rogando, sed etiam promissionem serpentis referendo, virum ad peccandum induxerit. Ex quo vltèrius concluditur assertio intentæ, iuxta D. Thomæ sententiam, nimirum primum internum peccatum Adæ, sicut etiam Eux, fuisse superbiam. Hoc satis iam est autoritate probatum. Et quod de primo peccato Eux supra adduximus, idem confirmat. Nam supposito dicto fundamento, quod idem obiectum superbiæ mulieri & serpenti immediatè propositum, per illam viro etiam patefactum fuerit, facile credi potest,

idem fuisse initium peccandi in Adamo, quod fuerat in Eva. Et hoc etiam confirmat ratio supra adducta ex D. Thoma, quod in eo statu prima deordinatio voluntatis, moraliter loquendo, esse non poterat circa obiecta sensibilia, & ideo credibile est fuisse circa spiritualia, nimirum per inordinatum appetitum excellentiæ in scientia, seu similitudine Dei.

Atque hoc magis confirmabitur respondendo ad motiuum Scoti. Primum sumebatur ex verbis excusationis Adæ: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, &c.* Gen. 3. Ad quod in primis dicimus, non esse verisimile, voluisse Adamum, vnum peccatum alio peccato excusare: hoc enim modo magis seipsum accusaret. Non ergo ex nimio amore, sed ex naturali societate occasionem excusationis sumpsit. Vnde Gregor. lib. 22. Moral. cap. 13. alias 9. in hoc reprehendit specialiter Adam, quod in ipsum Deum videtur voluisse refundere causam suæ ruine. *Qui faminam sibi in sociam dederat, simulque amorem quasi naturalem erga illam indiderat, quæ fuit occasio audiendi verba eius cum simili affectu, ex quo prouenit, ut facilius per ea ad cõsentendum sociæ induceretur, Deus autem, respondendo Adæ, Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comeditisti, in primis tacite reicit excusationem, quia etiam esset vxor, seu persona aliàs diligibilis, seu amica, postulans aliquid diuino præcepto contrarium, audienda non esset, vt notauit Aug. 14. de Ciuit. cap. 14. Deinde significauit Deus, Adamum non solum peccasse comedendo, sed etiam audiendo vxorem, vtrumque enim distinctè reprehendit. In quo autem confiteri illud peccatum audiendi vxorem, infra magis explicabitur: certum autem est, non fuisse in substantia actus, sed in modo, quia nimis remisit, & indulget, & sine vlla reprehensione illam adiuuit. Quod quidem peccatum siue commissionis, siue omissionis externum fuit, & consequenter iuxta ea, quæ de Eva diximus, illud fuit indicium animi iam interius deordinati, vique per excellentiæ appetitum, ac superbiam.*

Ad secundum sumptum ex Augustino, respondetur, ex illis verbis Augustini ad summum colligi priusquam Adam consentiret in esum cibi prohibiti, iam peccasse per inordinatum amorem vxoris, quod verum est, vt in puncto proximo præcedente declarauimus. Quoties ergo Augustinus ait, Adam peccasse, *Ne vxori displiceret, & sciens, ac prudens, & similia,* non loquitur de primo peccato Adæ, sed de peccato comedendi de ligno vetito, ante quod iam præcesserat peccatum superbiæ. Quod ex eisdem locis colligi potest: nam in lib. 11. Gen. ad litt. cap. 39. dicit, illa verba, *Ecce Adam factus est, sicut vnus ex nobis, &c.* fuisse, Dei deterrentis ceteros ne ita superbiarent. Et in cap. 42. circa finem ait, *Virum propter aliquam mentis elationem, quæ Deum internum scrutatorem latere non poterat, aliqua experiendi cupiditas sollicitauit, cum mulierem videret, accepta illa, & non esse mortuam.* Et lib. 14. de Ciuit. post verba citata ex cap. 11. in cap. 13. adiungit, in vtroque præcessisse superbiam tanquam initium omnis malæ operationis. Et sic etiam locum habet, quod in eodem cap. Augustinus dixit potuisse Adam falli, reputando venialem transgressionem ex vxoris affectu commissam. Quia iam præcesserat superbia, per quam iam amisserat homo priuilegiū ne posset decipi: sicut de Eva diximus, & in capite sequenti magis de Adamo explicabimus.

Neque obstat, quod in cap. 42. lib. 11. Genes. dicit Augustinus de Adamo, *non carnis victum concupiscentia, quam nondum senserat, sed amabili benevolentia deliquisse.* Nam responderi potest, vel illam amabilem benevolentiam prout præcessit inobedientiam non fuisse culpabilem, sed fuisse ipsammet amorem naturalem, à quo interdum aliqua occasio

occafio peccandi accipi solet, sicut respondet Ca-
retan. 2. 2. quæst. 163. art. 4. Vel certe dicendum est
(vt iam indicauimus) quando ille amor cepit esse
peccaminosus, iam præcessisse superbiam, & con-
sequenter Adamum prius amisisse iustitiam origi-
nalem, quamuis nondum sensisset legem fomi-
tis in membris suis, de qua loquitur Augustinus.
Sicut etiã suprà de Eua diximus illam prius ami-
sisse originalem iustitiam, quam concupiscentiæ
motus sentiret exterius. Et vtrunque pro aliquo
tempore verum inuenietur, si ordo tentationis, &
ruinæ Adam confideretur. Nam cum primū mu-
lier accessit ad tentandum virum, illam ex natu-
rali amore benignè suscepit, & sine resistētia au-
diuit, q̄ facere potuit sine culpabili excessu in amo-
re, quia nondum aduerterat periculum, aut occa-
sionem peccandi, nec etiam obligationem resistē-
di, aut reprehendendi vxorem. Imo priusquam A-
dam inciperet ita obligari, potuit inculpabiliter
verba vxoris audire integrè, quia prius debuit fa-
ctum Eua plenè cognoscere, quā cogitare posset,
illam esse reprehensione dignam, aut in verbis eius
tentationem, & inductionem ad malum contineri.
Auditus ergo verbis vxoris cum deberet contra
illam insurgere, potius elatione animi, & appetitu
excellentiæ per verba vxoris sibi repræsentatæ de-
liquit. Et inde factum est, vt circa beneuolentiam
vxoris excedere inciperet, nimium illi indulgen-
do, vel, vt Aug. ait, *timendo eam contristare*. Qui exce-
sus inchoari iam potuit ex inferiori appetitu sen-
sitivo, quia originalis iustitia iam erat amissa,
quamuis ipse Adamus fortasse non animaduerte-
ret nouitatem, vt sic dicam, illius inordinationis,
nec vnde proveniret. Atque ita ex amore vxoris
iam culpabili ad externam, & apertam inobedi-
entiam progressus est.

Sed adhuc obsecrum est, quod Augustinus ait
Adamum consensisse petitioni Eua, *Nolens illam
contristare, & ne discordia, & dissensione animorum con-
turbaret*. Nam in statu innocentie non poterat esse
tristitia, aut inordinata dissensio animorum ergo
non potuit Adam hæc mala timere si constan-
ter resisteret, & suum statum conseruaret. Et de-
claratur, nam vel Adam quando timuit contri-
stare Eua, cognouerat illam peccasse: vel non-
dum hoc intellexerat. Si hoc posterius dicatur, nō
potuit timere aliquod malum pœnæ, vbi nullam
agnoscebat culpam: si autem Adam conficius iam
erat peccati Eua, simulque cognoscebat, quod
rectitudinē originalis iustitiæ iam amiserat, pro-
fecto multo magis periculum proprium, quā tri-
stitiā vxoris veritus fuisset: imò ex damno alte-
rius, illi in crimine sociari timuisset. Respondetur,
ab hac vltima parte incipiendo, longè verissimi-
lius esse, Adam non cognouisse, vel saltem actu nō
considerasse factum Eua sub ratione culpæ, vel
saltem grauitatem eius non ponderasse: itemque
multo minus cognouisse mutationem factam in
Eua per peccatum. Quod satis significat Scriptura,
quia non nisi post vtriusque peccatum, dicit, *Aper-
ti sunt oculi amborum*. Et August. dicit Adam per se
fuisse inductum ad comedendum, quia videbat
vxorem comedendo nō fuisse mortuam. Sub quo
tacite intelligit, non vidisse aliquid pœnale in ipsa,
nec aliquam mutationem in eius statu esse factā,
quia si aliquid huiusmodi expertus esset, multum
profecto à simili manducatione detereretur: non
potuit ergo timor contristandi vxorem ex tali co-
gnitione, seu experimento oriri. Vnde ad priorem
partem duobus modis responderi potest. Prior est
Augustinum supponere, fieri potuisse, vt Adā non
cognosceret omnes prerogatiuas, & priuilegia sta-
tus innocentie. Vnde cum aliās sciret hominem
naturaliter contristari, quando voluntas eius non
impletur, potuisse timere, ne fortè vxor contri-

staretur: ad hunc enim timorem illa nescientia
sufficere poterat sine positio iudicio falto, quod
in illo statu posset esse tristitia. Vel secundo dici
potest, non loqui Augustinum cum tanto rigore
de tristitia, aut simili animorum perturbatione,
sed locutum fuisse modo nobis vltato ad expli-
candam nimiam beneuolentiam Adæ ad vxorem,
propter quam voluit cauere, ne inter ipsos esset
dissensio voluntatum, seu morum dissimilitudo,
quæ iustitiam, & perturbationem, quantum est ex
se, inducit, illam enim Adam in statu etiam inno-
centie fugere potuit.

Ad rationem Scoti concedimus, superbiam esse
se quendam nimium amorem beneuolentiæ sui:
nam idem appetitus excellentiæ simul est concu-
piscētia excellentiæ, & beneuolentia sui, quia sibi
amat superbus illam excellentiam. Negamus autem
tem cōsequentiam, scilicet hunc amorem sui non
posse esse primum peccatum, quia nihil est, quod
impediat, quominus voluntas hominis primo fe-
ratur inordinatè ad excellentiam sibi appetendā,
seu concupiscendā. Sicut in Eua ostendimus, &
idem in superiori tractatu de Angelo diximus.
Nec obstat differentia, quam inter hominem, &
Angelum Scotus mē-
tatur: nam ad summum
probat nō ita posse hominem ex prima cognitio-
ne sui ad superbiam moueri. Sicut motus est for-
tasse Angelus ex prima cognitione suæ naturalis
excellentiæ. Vel etiam probabiliter suadet illa dif-
ferentia non ita facile potuisse hominem sine sua-
fore extrinseco ex se, ab intrinseco, ad superbiam
eleuari, sicut potuit primus Angelus. Hoc tamen
non obstat quominus primum obiectum extrin-
secè propositum Adæ, & efficacius ad excitandum
illum ad aliquem inordinatum affectum fuerit
obiectum superbiæ. Atque ita comparando per-
sonam Eua (vt sic dicam) ad verba eius efficaciora
fuerunt verba ad prouocandum Adamum ad su-
perbiam, quam ipsa Eua sua presentia fuerit
potens ad inclinandum illum ad sensibilem, ac in-
ordinatum sui amorem. Vnde ad cōfirmationem
negatur antecedens: nam optimè potuit primum
peccatum Adæ esse ex amore proprii commodi,
vel potius in excessu talis amoris. Nam appetitus
excellentiæ amor proprii commodi est: & in illo
prima inordinatio esse potuit, vt ostensum est. Imò
quando Adam magis seipsum amabat, quam v-
xorem, tanto facilius potuit prius peccare ex amo-
re proprii commodi, quàm ex amore beneuolen-
tiæ, & commodi suæ vxoris.

CAPVT IV.

*Virum Adam etiam per infidelitatem pecca-
uerit, vel quæ peccata post superbiam
commiserit.*

TRia sunt in hoc capite explicanda. Primum,
an primus homo post superbiam infidelis fuerit.
Secundum, an tanta fuerit infidelitas vt etiam fi-
dem amiserit. Tertium post superbiam quot pec-
cata, & quo ordine commiserit. Ratio verò, & fun-
damentum totius dubitationis est illa sententiā
Pauli 1. ad Tim. 2. *Adam non est seductus, mulier autem
seducta in prevaricatione fuit*. Nam iuxta hoc Pauli 1. Primum
testimonium necessarium videtur dicendum, A-
dam nullam infidelitatem commississe, quia aliās
nullum esset discrimen, quod inter ipsum & Eua
Paulus constituit. Probatur sequelā: nam vel
consideratur Adam priusquam in superbiam
eleuaretur, & sic verum est non fuisse antè se-
ductum, & consequenter neque infidelitatem.
In hoc autem equalis est illi Eua: nam vtriusque
probauimus, non per errorem, sed per incon-
siderationem superbiendo deliquit. Vnde quoad
hoc

*Alterata
responsio.*

*Ad 3. pro
Scoto in n. 3.*

Ad cōfirm.

*Triplex præ-
sentia capitis
punctum.*

*An peccauit
Adā per
infidelitatem.
Pars neg.
suadetur 1.
ex Paulo.*

hoc eodem modo, seu cum eadem proportionem lapsus Adæ per superbiam explicandus est. Nam si nō de errore speculatio, sed de practica deceptione sermo sit: ita deceptus est Adam superbiendo, sicut Eua. At verò si Adam consideretur post peccatum superbiæ pro illo tempore, vel quasi statu, erit necessariò constituendum discrimen inter ipsum, & Eua. quod Paulus intendit. Diximus autem tunc fuisse seductam Eua, & in aliquam infidelitatem incidisse: ergo iuxta mentem Pauli etiam tunc non fuit seductus Adam, & cōsequenter per infidelitatem non peccauit.

² Accedit secundò, quòd D. Augustinus multis in locis ita hæc Apostoli verba interpretatur, præsertim lib. 11. Gen. ad litt. cap. 42. ubi quærit, si iam spiritalis erat Adam, quāuis mente, non corpore quomodo credere potuerit, quod per serpentem dictum est, &c. Et infra in virtute respondet, Ideo Apostolum dixisse mulierem seductam esse, non virum. Afirmat enim Apostolus virum per mulierem præuaricatum esse, non verò seductum: quia non creditur vera esse, quæ serpens mulieri narrauerat, scilicet, quod eos Deus ab esca illius ligni mūdendo deciperet. Et ideo idem August. 14. de Ciuit. cap. 11. dicit, diabolus ideo prius accessisse ad feminam, quia non existimauit virum facile credulum, nec errando potuisse decipi, sed tum alieno cedit errori. Quod statim confirmat dictis verbis Apostoli. Et inde inferit, quòd Adam sciens, prudensque peccauit. Nam hos, inquit, seductes intellegi voluit, qui id, quod faciunt, non putant esse peccatum: ille autem sciuit, alioquin quomodo verum erit, Adam non est seductus. Vnde in fine capituli concludit, Quid ergo opus est pluribus? Et si credendo non sunt ambo decepti: peccando tamen ambo decepti sunt.

³ Tertiò addi potest coniectura sumpta ex verbis Adæ, & Eua: nam cum mulier interrogaretur à Deo, Quare hoc fecisti? respondet, serpens decepit me, Adam autem non est confessus deceptionem sicut Eua: sed tantum dixit, Mulier dedit mihi, & comedi: ergo signum est Adam non fuisse deceptum, sed solam Eua. Dices ex illa collatione verborum solum colligi deceptionem Eua posituè, vt sic dicam, ex verbis eius probari: deceptionem autem Adæ non ita probari, quāuis minimè etiam probetur inde, quòd infidelis nō fuerit, seu deceptus. Sed contra, quia ex eo, quòd non probatur deceptus, saltem colligimus, nos non posse affirmare illum fuisse deceptum, aut in errorem incidisse. Quia crimen, quod non probatur, non est alicui tribuendum: hoc autem crimen Adami in Scriptura non probatur, quia secluso illo loco nullus est, vnde probetur: & seclusa Scriptura, nulla relinquitur talis criminis probatio: imò nec etiam præsumptio. Nam si aliqua esset, maximè quia Adam peccauit per superbiam, appetendo, esse vt Deus: sed hunc appetitum habere potuit sine deceptione: aut positiuo errore, quasi speculatio, vt supra ostensum est, etiam in Eua: ergo ex superbia non inferitur, quòd præcesserit error. Multo verò minus potest inferri, quòd fuerit subsecutus, quia non ex omni superbia sequitur deceptio per hæresim, vel errorem, & Adam potuit postea comedere non ex incredulitate verborum Dei, sed ex affectu complacendi vxori, vel ad summum in hoc seduci potuit, quòd existimauit venialem fore culpam, quam propter beneuolentiam vxoris committeret: vel in hoc etiam, quòd cum videret Eua non incurrisse mortem comedendo, existimare sine infidelitate potuit, Deum in aliquo sensu sibi occulto poenam illam comminatum fuisse, posseque illam euitare, etiam si comederet sine mendacio verborum Dei.

⁴ Nihilominus contrariā sententiam multi antiqui Patres docuerunt, simpliciter docentes Adam fuisse seductum deceptione fidei contraria.

Ita sentit Ignatius Epist. 5. ad Trallianos, dicens, Excogitate artes serpenti illius, qui omni malum auctor est, qui per mulierem deceptum primum generis hominum Adam. Præmiserat autem, fugite omnes hæreses. Vnde videtur de huiusmodi deceptione loqui. Idem docet Tertullianus lib. 2. contra Marcion. c. 2. ubi aulus est dicere Quis dubitabit spum illud ad delictum hæresim pronuntiare: Et infra, Confessus est seductionem: non occultauit seductionem. Similiter Irenæus lib. 3. cap. 37. dicit, Adam fuisse seductum sub occasione immortalitatis. Et inferius, quòd Deus adiuit serpentem, qui seduxit hominem. Et Cyrillus Alexandr. lib. 2. in Ioan. cap. 3. de Adam inquit, Postea quā diabolica fraude, eductus Dei præcepta contempsit, &c. Deinde Cyprian. lib. de vnitate Ecclesiæ, dicit, quòd demon ab initio statim mundi felle, & verbo mendacioso blandiens rudes antenas inuauit credulitate decepti. Clariss. docuit hoc Prosper contra Collatorem cap. 19. ubi de Adam ait, Perdidit primum suum, perdidit libertatem. Et infra, Impie autem orascedendo veniens scientie, & pietatis obedientia deiecit est: & cap. 21. Perdidit boni scientiam, quia perdidit bonam conscientiam, humilitatem superbia destruxit, infidelitatem rapuit fidem. Similia ferè repetit lib. 2. de Vita Contemplat. cap. 19. ubi inter alia de primis hominibus dicit, quod se ferè possit, quod Deus esset, crediderunt. Et ad excerpta Genes. dub. 3. sic contra obsecratorem doctrinæ Augustini argumentatur. Quid est, quod eidem naturæ aulam fidem non vult esse præceptam, quam nisi primum amississet carnis boni omnibus non caret. Et. Credo enim Adam diabolo, non credidit Deo, &c. Simili modo loquitur Fulgent. lib. de Incar. & Grat. cap. 22. dicens de primo homine, Diabolica persuasione deiecit perdidit humilitatem, perdidit fidem, perdens autem fidem perdidit diuinam protectionem. Innuit etiam Hilari. can. 3. in Matth. dicens de damone, Adam pellebat, & in mortem saliendo traduxerat. Et iterum infra dicit, Adam terro diuini nominis ambitione corripuisse, diu futurum simile pollicendo.

Præterea Ambr. lib. de Parad. cap. 4. Mulier inquit, prior decepta est, & virum ipsa decepta, & similia repetit cap. 12. dicens, mulierem prius errasse, & ita enim mulier, non mulieris viri auctor erroris est: & statim citat verba Pauli. Idem lib. de Elia, & Ieuinio, cap. 4. expendens verba illa, Ecce Adam factus est quasi virnus ex nobis, ait, Irvidens vtique Deus, approbans dicit, hoc est putabas te similem fore nostris, ubi dicendo, putabas, deceptum esse dicit, & lib. 5. Exaem. cap. 7. expresse dicit, Adam per Eua deceptus est. Et idem ferè habet lib. 3. de virg. versus finem, & lib. 2. epistol. ep. 17. ad Marcell. sororem, ubi non dicit, deceptum, sed supplantatum. Addit verò statim, Agnosce esse te nudum, quia bona indumenta fidei perdidisti. Et in Prefat. ad Psal. dicit, Adam fuisse vxoria persuasionem deceptum, & Deum prauidisse locum cum erroris datatum, & super Psal. 39. circa illa verba, In capite libri, &c. Adam (inquit) vt caderet a serpente deceptus est. Et iterum infra, Adam cum Christo non fuit, quia de deceptis est. Et similia repetit Psal. 72. in fine. Idem indicat Leo Papa ser. de Natiuit. dicens, quòd g. orabatur diabolo hominem suam fraude deceptum: & ser. 3. Illa inquit, qua deceptor inuexit. & homo deceptus admisit, nullum habuerunt in Salvatore vestigium. Et ser. 4. cap. 2. ait, Inuidio & deceptori temere, atque insulter credidit, & superbia consiliis atque iucens positum honoris augmentum occupare maluit, quam mereri. Interdum etiam videtur Augustinus consentire. Nam Psal. 68. circa decem illa verba, Quæ non rapui tunc exolebam, ait, Quia videtur primum: ille qui seduxit Adam. Et lib. 14. de Ciuit. cap. 17. Vtrique parenti tribuit infidelitatem, & inobedientiam, & alibi ait, vtrumque diuinitatem appetiuisse. 11. Gen. ad litt. cap. 34. & 39. Et similiter Epiphani. hæres. 38. contra Caianos, Diabolus inquit, per mendacium decepit Eua, & Adam alio pro alio dicens.

SVARE
de Angelis
re 6. dicitur
anima.

D. V.

Hæc autem Patrum sententia non est contraria Paulo, & ideo Apostoli sententia varijs modis ab ipsis explicatur. Primo, quia putant verbis Pauli addendam esse hanc particulam *primo*, ita ut sensus sit, Adam non primo seductus fuit, sed Eva. Ita Oecumenius, Glossa, & nonnulli alij in Paulum, & allegatur Epiphanius. hæres. 49. contra Quinilianos, seu Pepuzianos. quia verba Pauli ita refert, *Adam non est deceptus, sed Eva prima decepta in transgressionem fuit*. Apostolus enim non habet illam particulam *prima*, unde videtur ab Epiph. addita ad illam interpretationem indicandam.

Secundo alij addendum putant in illis prioribus verbis, *Adam non est seductus*, hanc particulam, *per serpentem*. Ita habetur in commentario Ambrosio attributo in illum locum: & sequitur Haymo. Præterea citatur Hieronymus. lib. 1. contra Iovinianum, quia verba Pauli sic refert, *Adam non est seductus, mulier autem seducta facta est in prauaricationem*, ac si dicere voluerit, Adam non est ita seductus, ut fuerit vxori causa errandi: sicut Eva seducta marito fuit causa erroris, & prauaricationis. Sic etiam sentit Augustinus lib. 11. Genes. ad lit. cap. 4.2. exponit enim dici mulierem seductam in prauaricatione, quia per illam etiam vir prauaricatus est: statim vero declarat, Adam nihilominus per feminam non fuisse seductum, & id probat, Paulumque ita exponit. Magis videtur indicare illam expositionem Ambrosius in dicto cap. 12. libri de Paradiso: nam post illa verba, *Virum mulierem non mulierem viri auctor erroris est*, subiungit, *Vnde & Paulus ait, Adam non est deceptus, mulier autem seducta in prauaricatione fuit*. Et eodem modo legit Chrysostomus homilia nona in primâ ad Timotheum, tamen paulo aliter exponit, Adam non tam grauitur fuisse seductum, quia, *Par, inquit, non est ab ea, quæ sibi generis societate iungeretur decipi, & a bestia, quæ seruimus hominibus*, addit: *illud igitur seductum potius ac verius dici potest. Ad comparationem ergo mulieris dicit illum non fuisse seductum*.

Tertio exponunt alij, Adam dici non fuisse seductum, quia in Scriptura non legitur seductio eius, sicut de Eva legitur: nam illa deceptionem suam confessâ est: non autem vir. Sicut ad Hebr. 7. dicit Paulus, *Melchisedech fuisse sine patre, & sine matre*, non quia illis caruerit, sed quia in Scriptura non leguntur: ita indicat Theoph. ibi, & refert Oecumenius, & sequitur Hugo de Sancto Victore quæst. 16. Vltimo addunt aliqui sensum esse mulierem fuisse deceptam propriè, & formaliter à serpente, quia ex intentione fallendi, & decipiendi serpens illam seduxit: mulier vero non ita decepta virum, sed quasi materialiter credens, verum esse, quod illi suadebat. Hanc expositionem legi in Pererio, & in nullo antiquiore illam reperio: ipse vero dicit indicari ab Augustino in dicto cap. 4.2. Sed certe in alio sensu locutus est Augustinus, ut paulo post dicam. Alij citant Nazianzenum Orat. 41. quæ est prima de Resurrectione, quia dicit, *Victa est mulier dolo, & arte demonis, postea victus est vir per mulierem*. Sed hæc verba, & parum ad rem faciunt, quia non dicit virum fuisse deceptum, sed victum & in Nazianzeno formaliter non reperiuntur. Nam in Orat. 1. de Resurrectione nihil dicit: in Orat. autem 2. in Pascha, quæ est 42. & in Orat. 38. de Natiuitate. sic inquit, *Postquam diaboli inuidia, & mulieris insulsum, quem ut mollior passa est, accepti mandati oblitus, ab acerbo illo gustu victus est*, ibi tamen non dicit deceptum, sed victum, & ideo ex illis verbis nihil ad rem præsentem colligi potest.

Hæc omnes expositiones probabiles quidem sunt propter Patrum auctoritatem. Mihi tamen, ut verum fatear, non satis faciunt. Nam priores eo ipso, quod particulam aliquam addendam, vel subintelligendam censent, suspectæ sunt, quia, ut

Suarez de opere sex dierum.

Iurista dicunt, expositio, quæ aut aliquid addit textui, quando ex illo non euidenter colligitur, aut omnino necessaria non est, misera est: at vero omnia, quæ ex illis expositionibus adduntur, neque necessaria sunt, nec ex textu colliguntur. Hoc in primis patet de illa particula, *primo*, quam aliqui ex textu colligunt, quia Paulus prius dixerat, *Adam primus formatus est*. Vnde inferunt etiam in altera sententia, *Adam non est seductus*, subintelligendam esse particulam, *primo*. Sed re vera potius esset contrarium inferendum: nam illæ duæ sententiæ non sunt connexæ, neque vna pendet ab alia in suo sensu, & veritate, & ideo non est, cuiuslibet particula addita in priori sententia subintelligatur in secunda, ubi non est posita: imo potius inferendum esset consulto fuisse omissam in posteriori parte, quia ibi non erat necessaria. Vnde illa additio multum derogare videtur simplici locutioni, & veritati textus: alias etiam diceret Paulus potuisset, Adam non peccasse, sed Euam, quia non primus peccauit. Denique ad intentionem Pauli non multum conferebat, quod Adam non fuerit primo deceptus, si tandem deceptus fuit: nam propter solum ordinem non ostenditur vir prudentior, aut sapientior, quam femina.

Atque hæc coniecturæ æquè procedunt de altera additione *per serpentem*, quia multo minus habet hæc additio fundamentum in Paulo, qui non negat effectum ex tali causa processisse: sed simpliciter negat factum esse talem effectum, seu deceptionem. Non licet autem tam facile mutare sensum loquentis proprio arbitrio dictionem aliquam addendo. Et præterea etiam hæc additio parum iuuat intentionem Pauli, quia nonæ minoris imprudentiæ, vel leuitatis fuisset decipi à femina, quam decipi à demone per serpentem, quia non potuit femina rem credibiliorrem facere, cum tota eius suasio, quantum ad intellectum pertinet, in sola narratione verborum serpentis niteretur. Denique tertia particula, scilicet, *in prauaricationem*, non habetur in textu sacro, neque in vulgata Latina, neque in Græca, sed vtrobiq; legitur, *in prauaricationem*. Et ita etiam legunt Græci Patres, ut apud Chrysostomum, Theophylactum & Theodoretum. videre licet, & ita etiam legit Ambrosius, imo & Augustinus in citato loco, quamuis in margine alia lectio adiungatur. Hac vero lectione supposita, nihil ex illa colligi potest ad Pauli sententiam limitandam, nam simplex sensus est, *in prauaricationem*, id est, in lapsu generis humani Adam non fuisse seductum, sed Euam. Deinde etiam si legamus, *in prauaricationem*, violententer exponitur coniungendo illam particulam cum priori parte scientiæ, scilicet, Adam non fuisse ita seductum, ut fuerit mulieri causa prauaricandi: sicut è contrario mulier seducta fuit causa prauaricationis viri: nam hic sensus nec contextui verborum, nec intentioni Pauli consentaneus est. Nec Hieronymus, aut Chrysostomus, vel Augustinus ita exposuerunt. Simplex ergo sensus etiam illa electione retenta est, Euam per seductionem, & artem demonis in prauaricationem inductam esse, Adam autem non ita fuisse inductum in prauaricationem, quia seductus non est. Quæ est expositio Augustini in eodem loco lib. 11. Gen. ad lit. cap. vltimo.

Altera vero expositio, quod Paulus dixerit, Adam non fuisse seductum, quia in Scriptura non legitur: in primis est contra proprietatem verborum, & ideo est contra generalem regulam explicandi Scripturam absque necessitate, vel auctoritate. Nec propter alium locum Pauli ad Hebræos septimo extendenda est expositio, quia ibi ex materia, & ex ipso contextu, & modo dicendi

ob auctoritatem Patrum per se verò non satisfaciunt.

id ostenditur de expositione prima.

ostenditur etiam in 2. expositione.

ostenditur idem in tertia.

Denique in
4. expositio-
ne ostenditur.

cendi facile colligitur ille sensus quasi meta-
phoricus: nam erat ibi necessarius, & ita ex-
positio illa communis est omnium. In præ-
senti vero loco, quem tractamus, talis pro-
prietas locutionis necessaria non est, imo vi-
detur contraria intentioni, & rationi Pauli,
nam si in re ipsa Adam seductus est, sicut Eva:
quod illud non sit de utroque scriptum, pa-
rum refert ad ostendendam in femina mino-
rem doctrinæ capacitatem, quam in viro, quod
Paulus intendebat. Loquitur ergo Paulus de
re ipsa. Et eadem fere ratione reici potest ul-
tima expositio fundata in rigore verbi, *seducen-
di*, seu *decipiendi*, scilicet quod proprie includat
intentionem decipiendi. Nam hoc etiam ni-
hil referebat ad institutum Pauli, quia inten-
tio loquentis, vel decipientis, parum, vel nihil
refert ad dijudicandum inter eos, qui facile si-
nunt se decipi, quis eorum leuior, aut incau-
tior fuerit. Eo, vel maxime, quod licet in
verbo *decipiendi*, actiue sumpto, id est, ex par-
te eius, qui decipit, illa consideratio locum ha-
beat: nihilominus passiuè, id est, ad eum,
qui decipitur, non bene applicatur. Nam, qui
facile credit falsa dicenti, non minus decipitur,
id est, non minus errat, nec minus ostendit a-
nimi leuitatem, inconstantiam, vel impru-
dentiam, siue alter loquatur ex intentione fallen-
di, & sciens se dicere falsum, siue ex igno-
rantia credens, verum esse, quod suadet. Sicut si
fidelis credat prædicanti errorem, non minus
decipitur, & erit hæreticus, siue prædicator
puet, esse verum, quod docet: siue consulto
doceat falsum ex intentione fallendi: ergo illa dif-
ferentia ad explicandum locum Pauli imperti-
nens est.

11 Igitur expositio Augustini ceteris præferenda
videtur: nimirum Eam fuisse seductam cre-
dendo aliquid contrarium verbis Dei: utique
existimando non fuisse malum edere de ligno
scientiæ boni, & mali. Adam autem non fuis-
se ita seductum, sed sciendo illud esse peccatum
ductum amoris semina comedisse. Hæc est sen-
tentia Augustini in dicto libro vndecimo Gene-
seos ad litteram, cap. 4. & libr. 14. de Ciuitate,
capite vndecimo, & sequentibus. Et probatur
ex dictis, quia nulla alia expositio satisfacit sen-
tentia Pauli: & nulla est necessitas detorquendi
verba eius ad aliquem improprium sensum, eo
vel maxime, quod talis deceptio Adæ, neque ali-
bi legitur in Scriptura sacra, ut quædam expo-
sitis assumeret, neque ipse Adam in lama confes-
sus est: sicut fecit Eva, neque ex alijs factis eius,
neque ex circumstantijs personæ eius probabili-
ter præsumi potest, ut recte Augustinus ponde-
rauit. Neque denique in verbis Dei loquentis
ad ipsum Adam talis deceptio indicatur. Non e-
nim desunt, quia ex illa Dei irrisione, *Ece Adam si-*
cue vnus ex nobis factus est, deducere nitantur dece-
ptionem Adæ. Veruntamen licet inde colligatur
Adam appetiuisse similitudinem Dei: non tamen
colligi potest fuisse deceptum, neque comedisse,
quia crederet, ex pomi esu excellentiam scien-
tiæ boni, & mali se fuisse consecuturum. Nam
prius quam omnino deciperetur per superbiam
elatus Dei similitudinem appetijt, in quo etiam
Eua illi similis fuit, nam prius fuit superbia, quam
decepta, ut supra cum Augustino, & D. Thoma
diximus. Hoc autem satis esse potuit ad illam ir-
risionem, seu exprobrationem Dei. Quod autem
postea comederit ex falsa existimatione conse-
quendi scientiam per cibum, & per se est pa-
rum credibile, & nullo indicio in Adamo osten-
sum est, sicut in Eva. Nam ille, supposita deordi-
natione facta per peccatum superbiæ, habuit pe-

Illud etiam
inducitur in-
diciam de
diciam de
ceptionem
non conuin-
git.

culiarem occasionem, & incitium comedendi,
quod non habuit Eva, scilicet, eiusdem vxoris af-
fectum, & importunitatem. Vnde non de il-
lo, sicut de ipsa legitur, quod lignum aspe-
xerit, & quod bonum ad vescendum, pulchrum
oculis, aspectuque delectabile visum fuerit, & i-
deo de fructu eius tulerit: sed solum, quod fru-
ctum arboris à femina oblatum, & quasi intru-
sum acceperit. Non est ergo fundamentum ad
asserendum Adam fuisse deceptum. Cur ergo ipsa
no, simplici, & proprio sensu verborum Pauli re-
cedemus?

Sed instari potest, quia Augustinus in *eisdem le-*
ciis docet Adamum in multis deceptum fuisse. Pri-
mo, quia veniale esse credidit contra præceptum
Dei, comedere de ligno vitæ propter amorem
mulieris, qui error non paruus, sed fidei contra-
rius est. Id autem docet Augustinus libro quarto
de Ciuitate, cap. 11. & 13. Secundo, quia credidit,
se non moriturum etiam si comederet de ligno,
quia viderat vxorem non esse mortuam. Ita ha-
bet Augustinus lib. 11. Gen. ad litteram, cap. 30. Et in-
dicat cap. ultimo. Tertiò, quia credidit, vel saltem
dubitare cepit, an futurus esset sicut Deus cibum
illum comedendo. Nam hoc etiam significauit
August. dicto cap. ult. lib. 11. Gen. ad litteram, di-
cens, *Virum propter aliquam mentis elationem solui-*
tauit aliqua experundi cupiditas. Experundi nimirum,
qualis esset virtus illius cibi, & an posset scientiam
conferre, sicut serpens promiserat. Ergo signum
est cepisse saltem dubitare, an vera essent verba
serpentis, & consequenter existimasse falsum sub-
esse potuisse verbis Dei, vel fieri potuisse, ut
Deus ex inuidia esum illius cibi prohibuisset,
aut possibile fuisse, se fieri similem DEO, & nul-
li subiectum. Quæ omnia grauissimos errores
continent.

Respondeo, licet ista omnia concedantur eo
modo, quo propofita sunt, nihilominus simpliciter
verum esse, quod Apostolus ait, Adam non fuisse
seductum. Nam seducere proprie est, alium in er-
rorem inducere, & è contrario seduci est arte, &
circumuentione alterius à veritate auerti, & de-
cipi, quomodo decepta est Eva, non autem Adam.
Nam si illis modis deceptus Adam fuit, non
propter serpentis promissionem, nec propter
fidem, quam verbis eius, aut vxoris adhiberet:
sed propter propriam coniecturam, adiuuam
partim elatione superbiæ, partim inordinato
affectu erga vxorem in eas falsas cogitationes
inductus est. Quia ergo non circumuentus ab alio
alio, nec per astutiam alterius errauit, si er-
rauit, ideo negatur fuisse seductus. Deinde ad sin-
gula respondendum est. Et primum quidem Au-
gustini dictum est probabile propter eius autho-
ritatem, & coniecturam: nam maiorem certitudi-
nem, nec ex Scriptura, nec aliunde habet. Existi-
mo tamen non esse intelligendum de peccato ve-
niali proprie, & in rigore sumpto, ut distingui-
tur à mortali, nam fuisset crassissimus error, qui
non poterat tam facile cadere in mentem sapi-
entis viri, ut erat Adam: neque nos fundamen-
tum habemus, ut hoc de illo suspicemur. Vo-
cauit ergo Augustinus veniale id, cuius omnia de
facili speratur. Et ita exposuit Augustinus D. Thoma
Thomas 2. 2. quæstion. 163. articulo quarto ad 3. Angustinus
dicens, *Adam in expertus diuina seueritatis creditus il-*
lud peccatum esse veniale, id est, de facili remissibile. Hæc
autem credulitas in hoc sensu non continet erro-
rem contra fidem, neque deceptionem ex astutia
alterius, sed ex nimia passione, & facilitate cre-
dendi ex illa redundante.

Et iuxta hoc facilis est responsio ad secundum:
nam licet Adam crediderit se moriturum non fuisse,
se propter experimentum Eue, quod videbat, ut
Augustinus

SVARE
de Angelis
re G. d. d. d.
anima.

D. V.

Augustinus coniectat: nihilominus non est verisimile, id credidisse in sensu contrario verbis Dei, seu existimando, quod perinde est, Deum falsum dixisse. Nam in primis Adam tantum fuerat expertus Eam non statim fuisse mortuam: non vero quod non esset postea mortura, seu quod non facta fuisset mortalis: ergo ex vi illius experientie solum inducebatur, ut crederet se etiam non fuisse statim moriturum, hoc autem non erat contra verba Dei in vero sensu intellecta, ut constat. Deinde etiam si sperauerit Adam, vel crediderit nunquam fuisse moriturum, quamuis comederet: nihilominus potuit id sperare, & possibile credere ex indulgentia, & remissione Dei, quæ etiam non erat contraria verbis, & comminationi DEI, ut per se constat. Ergo etiam hic lapsus mentis Adæ non fuit per circumuentionem erroris fidei contrarij, sed per nimiam, & imprudentem fiduciam ortam ex affectu ad uxorem inordinato.

Quod verò attinet ad tertiam deceptionem, ego apud Augustinum illam non inuenio, quin potius ubique negat Adam, iam, ut inquit, spirituali mente prædictum, vilo modo credere potuisse, quod Deus ab eis illius ligni inuidendo veruisset, id est, ut prius dixerat, Quod ideo lignum illud tangere prohibuit, quod sciret eos si comessent, velut Deos futuros tamquam in diuinitatem inuideret, qui eos homines fecerat. Vbi cum ait, nullo modo credere potuisse, profecto insinuat non potuisse credere ita esse factum, neque esse possibile, nec in aliquam illius existimationem, vel suspitionem incidere potuisse: nam hoc totum probat illa ratio, Si iam spirituali mente prædictum erat. Et confirmatur hoc ex his, quæ l. 1. 4. de Ciuit. cap. 11. idem Aug. tradit, scilicet, quod Adam sciens prudensq. peccauit, & non potuisse ita seduci, ut crederet, comendo potuisse à peccato excusari. At vero si aliquo modo credidisset in Deum potuisse cadere in inuidiâ, & ex illa prohibitionem facere, & se posse Deo similem fieri, vel à subiectione Dei liberari per eum cibi, profecto facilius dici posset, credendo se non peccaturum, etiam si de illo cibo comederet.

Tandem non minus excludit huiusmodi deceptionem, vel dubitationem illa ratio Augustini, quod Adam, iam spirituali mente prædictum erat: quia tunc crassi sunt huiusmodi errores, ut vir sapiens non magis potuerit de illis dubitare, quam illos credere. Et ideo existimo non solum non credidisse Adæ Deum falsum dixisse, aut ex inuidia prohibuisse eum illius fructus, aut comendo de illo cibo, & futurum omniscium, & ab omni subiectione liberum: verum etiam nec de his erroribus dubitasse, quia nec propter dictum serpentis, aut vxoris ad hoc inducitur, ut ex Pauli sententia colligitur: nec aliquam verisimilem causam talis dubitationis habuit. Augustinus autem cum dixit aliquam cupiditatem experiendi sollicitasse Adami animu ad comedendum non loquitur de appetitu experiendi, an essent vera verba Dei, vel serpentis, qui appetitus incredulitatem, & dubitationem fidei contrariam sine dubio supponeret. Sed loquitur Aug. de appetitu experiendi, quidnam lateret in eo fructu, quem Deus sibi prohibuerat: & quid ex illius eum consecuturum esset. Quam curiositatem sine dubitatione de veritate verborum Dei habere potuit. Solum videtur cupiditas illa inuoluere dubitationem de effectu mortis, quam Deus comminatus fuerat. Tamen non oportuit hanc dubitationem fuisse de veritate verborum Dei, sed de sensu illorum, an immutabilem sententiam ex absoluto decreto continerent, vel potius viam aliquam, & spem malum illud euadendi relinquerent, etiam si ex cibo comederet. Et hanc fuisse mentem Augustini manifestum est: nam statim addit

Scire de opere sex dierum.

illam cupiditatem experiendi ex eo fuisse ortam, quod viderat Eam sumpta esca, non fuisse mortuam.

Ex his ergo concludimus secundum Adæ peccatum non fuisse infidelitatem, non solum propriam, quæ est cum pertinacia, & hæresi, verum etiam, nec minus propriam, quæ est per errorem absq. pertinacia, quamuis non sine culpa, per negligentiam, & ignorantiam culpabilem, vel temeritatem in iudicio ferendo de rebus ad fidem pertinentibus. Prior pars sufficienter probatur ex supra dictis de infidelitate Eug. Diximus n. probabilius esse illam non commississe similem infidelitatem formalem: ergo idem est multo probabilius in Adamo, propter maiorem eius sapientiam, prudentiam, & alias animi dotes, quas indicauit Augustinus, dicens, quod iam erat spirituali mente præditus. Deniq. pars hæc prior ex posteriori à fortiori colligitur. Posteriori autem mihi sufficienter probat testimonium Pauli, prout explicatum est, & auctoritas August. quam satis etiam iam ponderauimus, & alia rationes, & coniecturæ, quas adduximus.

Ad Patres vero, qui seductionem, & infidelitatem videntur Adæ tribuere, in primis respondeo, fortasse non omnes in eo sensu locutos fuisse, sed plures eorum loqui de deceptione, seu errore pratico, seu operis, quo omnis peccans dicitur errare vel sicut concupiscentia, vel superbia dicitur hominem seducere, iuxta illud ad Rom. 7. Peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit. Et illud ad Gal. 6. Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, seipsum seducit. Et illud Dan. 13. Species deperit, & concupiscentia subuertit cor tuum. Et hac ratione dixit Aug. d. l. 11. Gen. ad lit. Adam postquam de ligno prohibito seducta mulier manducauerat, eiq. dedit, ut simul ederent, noluit eam contristare. Et infra, Ergo alio quodam modo etiam ipse deceptus est, non dolo illo serpentis, &c. Nam alius modus non fuit, nisi practice deceptionis. Vnde ibidem comparat Adamum Salomoni, qui practice seductus est à mulieribus, & ad colendum idola inducitur, quamuis per speculatiuum errorem deceptus non fuerit, credendo idolum esse Deum, vel cultu dignum. Et ita possunt facile exponi Hieron. & Ignat. Cyr. & Cypria. Leo Papa, Hilarius & Epiphanius, imo etiam Ambrosius fere in omnibus locis ex eo citatis.

Quod vero idem Ambrosius ait Adam amisisse bona indumenta fidei, de charitate, virtutibus, & donis intelligi potest: nam hæc sunt bona indumenta fidei: quod autem ipsam etiam fidem amisisset, non satis aperte affirmat Ambrosius. De Prosperi vero, & Fulgentio id negare non possumus, quamuis autem eorum sententia probabilis sit, eam sequi non cogimur. Nec video cur de Adam dixerit Prosperi quod, nisi fidem amisisset, ceteris bonis omnibus non careret: cum possint ceteræ gratiæ amitti non amittendo fidem. Ut in nobis certu est: & in illo statu non est cur repugnaret, cum nec in angelis repugnauerit. Nec inde sequitur fidem esse naturalem, ut videbatur sentire ille, contra quem Prosperi scribit, quia etiâ habitus, vel actus aliquis infusus potest manere in peccatore. Tangit autem questionem Prosperi quomodo filij Adæ sine fide concipiantur, si Adam sibi illam non perdidit. Sed hoc in materia de peccato originali tractandum est, & infra forte attingetur.

Ad Tertullianum prior responsio applicari potest. Cum vero dicit delictum Adæ fuisse hæresim: Ad Tertul. aliqui respondent sumpsisse vocem hæresis in prima, & generali significatione, prout prayam electionem ex proprio arbitrio profectam significat. Qua expositione admissa, cum dicit, confusus est seductionem, de pratica seductione facile potest exponi. Cui expositioni non parum fauent antecedentia, & subsequencia verba. Nam prius

18
Ex dictis e-
ruitur con-
clusio bipar-
titæ qua di-
ctus simul
pauit n. t.
propositis
satisfit.
Prior pars
vnde proba-
tur.

Vnde proba-
tur poste-
rior.

19

Patres ali-
quos ex alia
sententia, & quo-
modo accipi
possunt.

20

Ad Ambro-
sium citatū
num. 5.
Ad Prosperi
& Fulg.
in num. 4.

21

Ad Tertul-
ianum.

inquit

inquit, Quod si à primordio homo animalis non percipiens, que sunt Spiritus, stultitiam existimauit Dei legem. Quod profecto non potest intelligi de existimatione speculatiua, sed practica, & ideo subdit, vt quam obseruare neglexit: facto ergo legem Dei stultitiam reputauit, non iudicio. Et infra etiam Adam vocasset rudem hæreticum, subiungit, Non obaudiuit, non tamen blasphemauit creatorem, nec reprehendit authorem, quem à primordio sui bonum, & optimum inuenerat. In quibus verbis non contemnendam coniecturam indicat, quia post peccatum, audita voce Dei, statim Adam fidelem se ostendit, & Deum, vt supremum Dominum, & legislatorem cognouit: ergo verisimile est Adam semper retinuisse fidem eius, & cum illa, quamvis sine charitate, de Paradiso exiisse.

22. Ad August. in num. 5.

Alia vero loca Augustini, quæ ibi citauimus, non solum non contradicunt: verum potius confirmant generalem expositionem datam. Nā Augustinus non est sibi contrarius, & vbi ex professo rem tractat declarat, Adam non per errorem infidelitatis, sed alio modo fuisse deceptum: ergo quando in Psalm. 68. dicit, quod Lucifer seduxit Adam, loquitur de alio modo practice seductionis. Cum vero 14. de Ciuit. c. 17. generatim, seu in plurali dicit, primos parentes expertos esse, qui infidelitas & inobedientia nocerent: non idcirco tribuit vtrique defectum vtrique parenti, sed hoc relinquit explicandū iuxta doctrinā, quam prius tradiderat, vnde cum partitione accommodata intelligendum est. De appetitu autem similitudinis Dei iam dictum est potuisse sine infidelitate haberi. Vnde obiter constat falsum esse quod quidam dixerunt Adamum peccatum idololatriæ commississe: nisi metaphorice id dictum intelligatur. Illa enim sententia tribuitur Augustino in libro Quæst. noui, & veteris Testamenti, qui Augustini esse non creditur: sed quicunq; fuerit author illius operis videtur per quandam metaphoram sumpsisse illā sententiam ex Aug. Conc. 2. in Psalm. 70. circa illa verba, Deus qui similis tibi dicente, Adam voluisse sub nullus potestate esse: & ita fieri sicut Deus. Hoc enim non formaliter voluit, neq; pro Deo coli, aut adorari concupuit: & ideo non commisit speciale peccatum idololatriæ: licet per metaphoram dici possit id commississe eo modo, quo Paulus ad Philip. 3. dixit, Quorum Deus venter est.

23. De tercio puncto in n. 3. post superbiam alterum. Ad peccatum fuit inordinatus amor vxoris.

Vltimo colligitur ex dictis quoddam fuerit secundum Adæ peccatum. Iam enim ostensum est, non fuisse infidelitatem, neque peccatum habens malitiam proprie contrariam fidei, aut præcepto eius: relinquitur ergo, vt secundum eius peccatum fuerit inordinatus amor ad vxorem. Ita sumitur ex Aug. in d. l. 14. de Ciuit. c. 11. & l. 11. Gen. ad lit. ca. 4.2. vbi ait, Adam comedis de ligno vt complaceret vxori: ergo præcessit nimia beneuolentia vxoris antequam de ligno comederet. Et hanc sententiam à fortiori amplexus est Scotus: nam quia in Adamo peccatum superbiæ non agnouit, ideo dixit primum peccatum Adami fuisse inordinatum amorem vxoris. Secundum est autem inordinationem talis amoris satis intelligi, aut explicari non posse, nisi per aliquem effectum alteri præcepto contrarium. Nam amor vxoris de se bonus est supponimus enim non fuisse ex aliquo prauo motu, sed ex naturali debito ad vxorem, vt sociam à Deo datam, & ex propria carne formatam, & multis naturalibus donis à Deo ornatam. Ille ergo amor de se non erat inordinatus. Nec etiā per solam intensiorem inordinatus fuit, quia si actus est bonus, intensio eius non est mala, nec alicui præcepto diuino contraria.

24. Sed quæstio fuit oc.

Tunc ergo amor vxoris nimius, & inordinatus ostenditur, quando est causa, aut ratio transgrediendi voluntatem Dei, ne vxor contristetur, quia

tunc iam diligitur vxor appetitiue magis quam Deus. Sic ergo Adam nimium dilexit vxorem, quando ex affectu vxoris aliquam naturalem, seu diuinam obligationem transgredi cepit. Prima autem obligatio Adami postquam Eva illum ad comedendum inuitauit, fuit grauissimè illam reprehendere, eo quod ausa fuerit fructum arboris comedere, & quod se ad peccandum inuitare audeat. Tenebatur ergo, & ex officio tanquam caput eius, & ex charitate Dei, & ipsius vxoris illam corrigere, & ad poenitentiam, ac emendationem doceri exhortari. Hoc autem facere omisit, in quo primum cepit offendere inordinationem amoris circa illam. Vnde dici potest secundum peccatum Adami quoad propriam, & formalem malitiam fuisse omissionis debiti officij erga vxorem, quia (vt dictum est) illam non correxit: imo ita blande & remisit cum illa se gessit, vt eius delictum approbasse videretur. In hoc ergo sensu dicimus inordinatum amorem vxoris fuisse secundum peccatum Adami, non solum internum, sed etiam externum, quod & à peccato superbiæ, & ab inobedientia comedendi de ligno vetito distinctam malitiam habuit.

Vnde tertium peccatum Adæ recentiori potest: quod de ligno vetito comedit. Et hoc quasi per anonomasiam lapsus Adæ vocatur, quia per illud peccatum genus humanum cecidit: & ita de illo specialiter loquitur Apostolus ad Rom. 5. cum dicit, Per vnum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertraxit, in quo oēs peccauerunt. Et similiter inferius nomine inobedientie illud peccatum intelligit, cum dicit, Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius obediētiā iusti constituti erunt multi. In illo autem peccato plures malitiæ distinguuntur, scilicet gula, furti, inobedientie, de quibus supra diximus. Et licet probabile sit illam inobedientiam non fuisse formalem, id est, ex directā intentione non obediendi Deo: nec ex proprio contemptu præcepti eius: nihilominus censeo illam fuisse specialem malitiam distinctam ab alijs, quia ex principali intentione Dei præcipientis illa prohibitio posita fuerat ad subiectionem profitendā, & quasi per modum tributi impositi in recognitionem diuini dominij. His addit S. Aug. in Enchiridion. c. 45. malitiam homicidij, quia homo semetipsum præcipit in mortem, & fornicationis spiritualis, quia iniquitas mentis humane serpentina suggestionē corrupta est, & auaritiæ, quia plusquam illis f. f. f. debuit appetere. Sed hæc sunt partim metaphorice dicta, partim vero declarant circūstantias, quæ potuerunt peccatum illud notabiliter aggravare intra eandem speciem, quia sint generales, quamvis probabile sit illam de homicidio fuisse specialem.

Præter hæc peccata solent alia Adamo tribui. Vnum est in eo quod illud peccatum existimauit esse veniale, vt ex Augustino diximus. Sed si per veniale nihil aliud intellexit nisi esse aliquo modo excusabile apud Deum, ac propterea aliquo modo venia dignum, seu facile remissibile, vt supra explicauimus: non fuit illa magna culpa, quamvis audacia peccandi sub illa specie peccatum, cum aggravare potuerit: si autem proprie, & rigorose de peccato veniali intelligatur, esse potuit error (de quo non constat) in Adamo admittatur, esse potuit error humanus sine lapsu in fide, existimando materiam esse leuem, & ex circūstantia complacendi vxori fieri leuiorem, ac proinde potuisse à mortali culpa excusari.

Aliud Adæ peccatum fuisse creditur dubitaliter de sensu comminationis Dei, eo quod videret vxorem per esum ligni non fuisse mortuam. Et forsasse hoc vocauit sacrilegium August. in dicto cap. 45.

SVARE
de Angelis,
re G. d. d. d. d.
anima.

D. V.

cap. 45. Enchirid. dum ait, In illo peccato vno fuisse sacrilegium, quia Deo non credidit. Non enim videtur in verbo non credendi propriam infidelitatem intellexisse, quia hoc non consonat doctrinae ipsius in alijs locis, vt vidimus: ergo sacrilegium vocare videtur, quia noluit verba Dei simpliciter, sed in sensu suo accipere, vt licentiam peccandi assumeret. Veruntamen de hac circumstantia idem, quod de precedenti sentio. Quia non oportet (vt supra dixi) vt Adam dubitauerit de veritate: imo nec de proprietate verborum Dei, sed de tempore, & modo executionis eorum, & an irrevocabilis, vel irremissibilis esset, vel si existimauit illud peccatum esse proprie veniale, potuit etiam sine errore contra fidem, credere non fuisse dignum morte, nec de illo fuisse Deum locutum, sed de tali manducatione, quae, & grauior esset, & minus esset excusabilis. Atque ita in illo obiecto per se spectato, nec sacrilegium, nec alia malitia specialis apparet. Quamuis illa cogitatione, vel fiducia vti, ad licentiam peccandi sumendam, non parum augere poterit peccandi modum, & inobedientiam intra speciem suam. Vnde fortasse Augustinus in generali, & quasi metaphorica significatione nomine sacrilegij vsus est. Vel certe (quod pro alijs locis etiam aliorum Patrum notari potest) ibi loquitur Augustinus simul de peccato Adae, & Euae, sub nomine, seu collectione vnius primi peccati: & ita illud quaecumque sacrilegium non credendi propter Euam, & non propter Adam adiungi potuit. Sicut ibidem Augustinus ait interitatem mentis humanae serpentina suasionem fuisse corruptam.

Aliud peccatum Adami fuisse dicitur nimia cupiditas, & curiositas experiendi, quid lateret, in fructu prohibito. Tamen hoc etiam non apparet speciale peccatum. Nam si illa cupiditas consideretur, vt praeueniens consensum liberum per motum aliquem prouenientem a fomite iam inordinato per peccatum superbiae, sic non fuit nouum peccatum. Si autem illa curiositas spectetur, vt consummata per consensum, sic non fuit consummata, nisi per liberam voluntatem comedendi ex ligno prohibito: & consequenter non fuit distinctum peccatum, sed ad summum, addit peculiare motuum eiusdem peccati, quod potuit quidem aliquantulum illud aggravare, non tamen addere nouam speciem malitiae saltem grauem. Tandem additur aliud peccatum ab Adam commissum, quando peccatum suum excusauit. Quod aliqui ita exaggerant, vt sceleratam, & impiam excusationem vocent, eo quod Deo imputare voluerit quod ei dando sociam, occasionem peccandi praebuisse. Et Gregor. quidem lib. 4. Moral. c. 8. alias 25. & lib. 22. cap. 9. alias 13. indicat illam excusationem ex superbia fuisse, & per illam atrociorum fuisse factam priorem culpam. Et Aug. 14. de ciuitat. cap. 14. ostendisse, dicit, Adam superbiam, quia voluit culpam suam in mulierem referre. Vnde indicat excusationem illam fuisse indicium grauioris & adhuc permanentis superbiae, ac subinde fuisse culpabilem, quatenus est ex superbia profecta. Et ita non videtur nouam speciem peccati addidisse, sed primum peccatum superbiae auxisse, & quodammodo iterasse. Refertur tandem solet ex Augustino haec sententia, quod si Adam non se excusasset, sed potius se accusasset, a Paradiso non exilisset, quae habetur in quodam sermone, qui olim erat 19. de Sanctis, nunc autem reiectus est in appendicem, estque septuagesimus quintus, quia non creditur esse August. Tribuitur etiam illa sententia Laurentio Iustino, in lib. de Triumph. Christi agone, cap. 21. sed immerito, & in rigore non est solida sententia illa, quia si Adam in Paradiso penitentiam egisset, & se accusasset, licet recuperet gratiam, non tamen

Suare de opere jex dicitur.

originalem iustitiam, & consequenter nec intra Paradisum habitare permetteretur.

CAPVT V.

Quis grauius peccauerit, Adam, an Eua.

Haec comparatio fieri potest primo inter singula peccata eiusdem speciei, quae illi homines commiserunt, quis eorum in tali specie grauius peccauerit: secundo in peccatis specie diuersis, quis turpius deliquerit: tertio in numero peccatorum, quis plura peccata commiserit: quarto denique absolute, & simpliciter, omnibus pensatis, quis eorum grauius peccauerit. Et in hoc posteriori sensu solet haec questio tractari. In qua communior sententia est Euam grauius peccasse Adam. Ita docet D. Thomas 2. 2. quae. 163. articulo quarto. Inclinat Scot. in 2. dist. 21. q. 2. artic. 3. licet distinctione vtatur. Plures vero adhibet Bonauent. in 2. dist. 22. a. 1. q. 3. At vero Richard. art. 1. quae. 3. diserte dicit, quod omnibus pensatis, mulier grauius peccauit. Et idem habet Aegidius quae. 1. artic. 3. consentit Perer. lib. 6. in Gen. disput. de Grauit. peccati primorum parentum, quae. 2. Et principalis author huius sententiae videtur fuisse Chrysostomus: nam h. mil. 7. ad pop. versum finem, ita ex Chrysoponderat verba illa Dei, Adam vides? Considera quia stomi. non Euam vocauit, non vocauit serpentem: sed qui omnium leuissime peccauerat, hunc ad iudicium primum accersit, vt ab eo incipiens, qui alij quae potest venia potiri etiam in eam, quae multum peccauerat, mitiorem ferat sententiam, &c. Similem sententiam habet Epist. 3. ad Olympiadem, ait enim, Euam maiori meritori addictam fuisse, quia grauius peccauerat: Et quidem, inquit, vsque eo grauius, vt Ada peccatum cum huius peccato collatum, ne peccatum quidem existimetur. Et rationem reddit quia vir non est seductus, sed mulier, quae in fraudem impulsae fuit, ac Dei legem violauit, & sibi, & marito venenatum poculum temperauit. Idem fere repetit super Psalm. 6. non longe a principio.

Nihilominus contrariam sententiam docuit Caietanus Gen. 3. circa illa verba, Tuus est fructus arboris, & comedit, vbi plus iusto peccatum Euae extenuat. Eademque sententia longe aliter, & melius explicata placuit Bellarmino lib. 3. de amissione Gratiae, c. 9. Et mouetur in primis auctoritate Ambrosij lib. de Institution. Virginis, c. 4. vbi multis titulis praefert, & exaggerat peccatum Adae. Primo, quia vir erat fortior femina, & ideo minorem excusationem habet. Secundo, quia mulier ab altiore creatura seducta est, scilicet a demone per serpentem, vir autem ab inferiori, scilicet femina. Tertia, quia Adam grauius punitus est, nam ei dicitur, Terra es, & in terram ibis, vxori autem, In dolore paries filios, &c. Quarto, quia Adam immediate a Deo ipso praecceptum acceperat, vxor vero per virum: Et alia similia considerat, quae moraliter magis, quam rigore dicta sunt. Et huius sententiae fuit etiam Anastas. Synaita lib. 19. Exaameron circa medium, vbi plures alias coniecturas adducit non magni momenti. Veruntamen ad ferendum absolutum iudicium in hac causa oportet prius figillatim discurre in particulari per tres comparationes in principio propositas: nam ex soluto penarijs opinionibus circa illas, & ex iudicio illarum det a tribus prioribus.

Primum ergo peccatum vtriusque parentis in specie, & obiecto similitudinem habuit in circumstantijs vero potest excessus, & defectus vtrinque considerari: & ideo in hoc primo peccato praecise, aequalitas fuisse videtur. Ita significauit Aug. 1. in Gen. ad lit. cap. 35. dicens, Euam peccasse impari sexu, pari facto, id est, pari superbia, vtrique quantum ad speciem peccati, & quoad similitudinem Dei, ac

V 3

excellen-

Quadruplex comparatio inter peccata Adam & Euae proponitur. Quoad 4. comparationem communiorem resolutione.

Fundatur in varijs locis Chrysostomi.

Oppositum sentit Caiet. Et Bellar. qui tamen aliter, & reuera iam explicat. Fundatur Primo, quia vir erat fortior femina, & ideo minorem excusationem habet. Secundo, quia mulier ab altiore creatura seducta est, scilicet a demone per serpentem, vir autem ab inferiori, scilicet femina. Tertia, quia Adam grauius punitus est, nam ei dicitur, Terra es, & in terram ibis, vxori autem, In dolore paries filios, &c. Quarto, quia Adam immediate a Deo ipso praecceptum acceperat, vxor vero per virum: Et alia similia considerat, quae moraliter magis, quam rigore dicta sunt. Et huius sententiae fuit etiam Anastas. Synaita lib. 19. Exaameron circa medium, vbi plures alias coniecturas adducit non magni momenti. Veruntamen ad ferendum absolutum iudicium in hac causa oportet prius figillatim discurre in particulari per tres comparationes in principio propositas: nam ex soluto penarijs opinionibus circa illas, & ex iudicio illarum det a tribus prioribus.

Consentit Anastas. Synaita. 4. Comparationis rationes penarijs prioribus.

Fit comparatio quoad 1. peccatum.

excellentiā ab utroque concupitam, vt idem Aug. declarat ca. 34. & indicat lib. 14. de Ciuit. c. 11. 13. & 14. Quoad circūstantias vero & modum appetendi illam excellentiam, mutius excessus secundum diuersas rationes interuenisse videtur. Nam vtriusque parentis superbia considerari potest, vel precise, vt in utroque fuit primum peccatum, in primo signo per inconsiderationem commissum ante propriam deceptionem, & omnem aliam prauam affectionem. Atq; hoc modo culpabilior videtur fuisse superbia Adami. Tum quia maiore erat præditus cognitione, & virtute, & ideo facilius potuisset resistere, & attendere. Tum etiam, quia maiori obligatione tenebatur, cum esset caput, & ratione etiam sexus deberet esse constantior. Tum denique, quia quoad superbiam motum vehementior fortasse fuit, quia maior etiam fuit persuasio, & inductio femine per tentationem immediatē à demone visibiliter factam, quam Adami per mulierem. At vero si superbia illa consideretur, vt perseuerans in progressu peccandi, videtur tandem multo grauior in Eua fuisse, vt ex sequenti puncto patebit.

4
Quoad 2.
peccatum.

Secundum peccatum in Eua fuit infidelitas, vt supra vidimus, quæ si fuit formalis per propriam hæresim, vt multi volunt, illa sufficit ad ostendendum simpliciter grauius peccasse Eua, quam Adamum, de quo multo probabilius est in talem errorem non incidisse. Veruntamen etiam si absque propria hæresi culpabiliter decepta fuerit Eua credendo verbis serpentis; illud peccatum per se est satis graue. Et ex illo vterius colligitur aucta fuisse superbiam Eue. Quia excellentiam, quam simplici affectu prius appetierat, post illam credulitatem cepit efficaciter intendere: nam propter illam consequendam diuinum præceptum transgredi voluit. Atque ita D. Thomas in 2. dist. 22. q. 1. art. 3. inde colligit grauitatem peccati Eue, *Quod ex sola elatione mentis ad peccandum mota fuit.* Sic ergo tam in primo, quam in secundo peccato grauius peccans inuenitur Eua, quam Adam. In primo quidem, quia ille excessus in modo superbendi prior fuisse videtur, & maioris inordinationis in Eua, quam in Adamo: vnde etiam auxit inobedientiam eius, vt statim videbimus. In secundo item peccato plane excelsit, quia in viro non fuit illa deceptio per quam verba serpentis vera esse crediderit, vt iam ostendimus. Vnde secundum peccatum Adæ, quod in nimio amore vxoris cum defectu corripiendi illam positum fuit, vt dixim⁹, comparatum ad falsam Eue credulitatem multo leuius fuit. Tum ex specie sua, & obiecto, vt per se constat, tum etiam ex modo peccandi, quia maiori concupiscentia, & quasi connaturali inductus fuit Adam, Eua vero ex sola superbia cum negligentia valde culpabili seducta est. Et præterea etiam in ipsa Eua nimius amor viri considerari potest, ideo enim ipsum ad comedendum inuitauit, quia eum valde diligebat. Nam ob eam causam voluit fructum illum cum ipso communicare. Quia vero illa in hoc, ex errore procedebat ferè sine vilo excessu in amore viri, potuit illam ad comedendum inuitare, & ideo in hac parte multo maior excessus viri, quia sciens, & videns, vt Aug. ait, propter amorem vxoris Deum offendit.

5
Quoad 3.
peccatum.

Tertium vtriusque peccatum fuit inobedientia comedendi ex fructu prohibito, vt supra declaratum est. In quo etiam inuenitur inæqualitas in obiecto, & specie peccati, tam in specie gulæ, quam in specie furti, seu rapinæ, si in illo actu secundum propriam, & specificam malitiam fuit. Et idem est de malitia inobedientiæ: nam præceptum sub eadem ratione, & æqualiter vtriusq; impositum fuit. Et quod DEVS immediate illud promulgauerit soli Adæ, Eue autem per Adamum, non refere-

ad augendum, vel minuendum peccatum, quid respectu vtriusque erat præceptum mere diuinum, & æquali certitudine tenendum. Nihilominus tamen illud peccatum ex generalibus circūstantijs dictis, in Adamo grauius fuit, quia ob virilem conditionem, & maiorem sapientiam poterat, & debebat esse constantior, & quia caput, & gubernator erat, maiori obligatione ad id tenebatur. Nam licet idem præceptum ex parte Dei, vel Ecclesiæ, v. g. Prælati, & subditis æquè proponatur: nihilominus ex conditione, seu ex capacitate personæ potest vnā magis obligare, quam aliam.

Aliunde vero hoc ipsum peccatum ex motiuo peccandi grauius fuit in Eua, quam in Adamo: Primum nam Eua comedit ex motiuo consequendi excellentiam, quā appetebat: Adam vero non ex intentione superbix, sed solum ex passione, & fragilitate animi, vt vixori condescenderet, comedit. Vnde colligit D. Thomas supra, etiam hoc peccatum fuisse simpliciter grauius in Eua, quia peccatum magis aggrauatur ex motiuo, quam ex alijs circūstantijs: quia finis potissima circūstantia est moralium actuum. Coniectari etiam potest, Eua cum maiori libertate, & voluntate comedis- se, quia non ita ferebatur ex passione sensibili, sicut Adam. Nam iste fere coactus timore displicendi femine: illa vero valde voluntarie ex solo affectu superbix, & ex cecitate mentis, quam inde contraxerat, præceptum transgressa est. Dicere autem potest aliquis, Eua etiam fuisse ductam ex sensibili concupiscentia gustandi fructum, qui iam pulcher oculis apparuerat. Veruntamen hoc per comparationem ad Adamum parum potuit diminuire culpam, cum potuerit eadem concupiscentia in Adam inueniri. Sicut etiam è contrario aliqui ponderant in peccato Adami maiorem grauitatem ex motiuo curiositatis, quam habuit experiendi, quid in illo fructu lateret. Sed non est, cur credamus, Eua in similem curiositatem non incidisse: imo fortasse illam habuit deteriorem: nam illa cupiebat experiri, quod non credebatur Adam vero quod ignorabat, vel ad summum de quo dubitabat, seu dubitare potuit sine infidelitate, aut errore, vt iam dictum est.

Ultra hæc vero considerari potest in hoc peccato, quædam circūstantia personæ Adami, quæ in Eua inuenta non est. Nam Adam comedendo peccauit, non tantum vt priuata persona: sed etiam vt caput generis humani: Eua vero solum vt priuata persona comedendo deliquit. Et ideo peccatum Adæ totum genus humanum infecti, & gratia Dei, iustitia originali, immortalitate corporis, alijsq; bonis priuauit. Eua autem sibi soli nocuit: nam licet ipsa peccasset, si Adam non peccasset, posterius eorum bona illa non amitterent, nec peccatum originale incurrerent, vt in propria materia latius dicitur. Ex hac ergo parte videtur peccatum Adæ fuisse multo grauius, quam Eue, quia ex nocumento proximi peccatum aggrauatur, illud autem nocumentum grauissimum fuit, & quodammodo ininitum: vnde videri potest peccatum Adæ ratione illius circūstantiæ non solum illud vnum peccatum Eue, sed etiam omnia eius peccata simul sumpta excelsisse.

In hoc vero duo consideranda sunt: vnum est nocumentum non aggrauare peccatum, nisi sit præuisum. Incertum autem est vtrum Adam præsciuerit nocumentum illud, quod toti posteritati imminerebat, si ipse peccaret, quia non est certum, an præsciuerit pactum, seu conditionē in illis verbis, *In quacunque die comederis, morte morieris*, inclusam, non solum ipsius personam, sed etiam in ipso omnes eius posteros comprehendisse. Et ideo incertum etiam est an ex illa circūstantia pecca-

rum Adæ grauius fuisset. Nos autem in superiori-
bus diximus probabilius esse habuisse Adam no-
ticiam diuini pacti, & statum, ac conditionis per-
sonæ suæ, ideoque non dubitamus, quin ex eo ca-
pitis peccatum Adæ multum fuerit aggrauatum.
Et ita loquuntur communiter Doctores, tam cir-
cūstantiam numerātes, inter eas, quæ peccatum
Adæ grauius reddiderunt, quod indicauit Diuus
Thomas 2. 2. q. 163. art. 3. ad 2. & 3. p. 2. art. 2. ad 2.
& Bellarminus lib. 3. de Amīssion. Gratia, cap. 9. &
Petr. dicto lib. 6. quæst. 1. de hære. Nihilominus
tamen ex hoc inferri non potest, Eum minus
peccasse, quia non fuit ipsa ab eadem grauitate
immunis. Nam licet ipsa sua propria transgressio-
ne, & comedendo de ligno verito posteritati non
nouerit: nihilominus inducendo Adamum, vt
comederet, fuit causa eiusdem nocuenti, quia
fuit causa peccati Adæ, & fortasse non minus, vel
paulo minus, quam Adam malitiam illam par-
ticipauit. Nam licet Adæ efficacius, & propin-
quius nocuentum illud nobis inculcerit, nihilo-
minus ipsa prior causa, & sub ea ratione prin-
cipalior illius nocuenti fuit. Propter quod
dicitur Ecclesiastici 25. *Amuliere initium factum est
peccati, & per illam omnes morimur.* Sicut Augustinus
in Psalm. 63. dixit Iudæos non minus peccasse oc-
cidendo Christum lingua, petendo à Pilato, vt
crucifigeret eum, quam ipsum Pilatum, vel
alios præcepto, & opere crucifigentes ipsum: igitur
in hac ipsa grauitate parua est, vel nulla diffe-
rentia.

Quarto loco inter peccata Eux suprà posuimus
peccatum scandali, quod inuitando, & inducen-
do virum ad comedendum commisit: in quo non
est dubium, quin grauius peccauerit: & in hac
grauitate videtur simpliciter excedere ipsum Ada-
mum, quia ille nec aliud illi simile, nec etiam dis-
simile, & æquiualeus commississe videtur, quo pos-
sit illa grauitas compensari, vt ex enumeratione
peccatorum vtriusque parentis suprà facta, facile
intelligi potest. Sed forte quis dicet, huic peccato
Eux comparari posse peccatum Adæ, quod com-
mississe diximus: non corripiendo, neque instru-
endo Eum, prout ex charitate, & officio tenebatur:
nam eiusdem ferè malitiæ est, nō corripere proxi-
mum, eum quis tenetur, & illum ad peccandum
inducere. Eo vel maxime quod Adam etiam suo
exemplo scandalum Eux intulit, eamque in suo
peccato, & malo proposito confirmauit. Respon-
demus, probabiliter quidem hoc dictum esse: ni-
hilominus tamen, & longe grauius fuisse scanda-
lum Eux, quia causa fuit omnium peccatorum
Adæ, & ita totam illorum grauitatem participa-
uit, & quodammodo suam fecit. Et præterea facta
illa comparatione inter illa duo peccata, relinquitur
infidelitas Eux, in qua tota superauit Ada-
mum: nam si quæ fuit in Adamo deceptio, vel non
fuit peccatum à reliquis distinctum, vel fuit leuif-
simum comparatione deceptionis Eux, vt præce-
denti capite satis declarauimus. Denique se excu-
sando vterque aliquo modo deliquit, & in hoc nō
solum similes, sed etiam æquales fuisse videntur.
Nam in æqualitas, quæ consideratur ex parte Eux,
quia planius confessa est suum peccatum, dicens,
Serpens decipit me, parui momenti mihi esse videtur:
quia per illa verba noluit ipsa confiteri speciale
peccatum, sed aliud excusare: nam deceptionem
tunc non credebat esse accusandam, sed potius ef-
fe excusatione dignam. In illo ergo peccato vel
nulla, vel parua fuit diuersitas.

Quapropter pensatis omnibus, Eum grauius
peccasse inuenimus. Quia in numero peccatorum
plura peccata principalia, vt sic dicam, & omnino
distincta commisit Eux, quam Adam: nam Eux
quatuor, vel quinque commisit, scilicet superbiam

infidelitatem, inobedientiam, scandalum, quibus
etiam addi potest excusatio: nam si quæ alia nu-
merantur, vel non sunt peccata, vt illa omnia, quæ
superbiam antecessisse putatur, vt suprà declara-
ui: vel in prædictis continentur, vt gula, & similia.
In Adamo verò iuxta ea, quæ circa testimonium
Pauli diximus, tantum possunt quatuor numera-
ri peccata, scilicet, superbia, nimius amor vxoris,
inobedientia, & excusatio peccati: nam licet ali-
qua plura ei imponant, aliqua immerito ei tri-
buunt, vt infidelitatem, vel idololatriam: alia à
prædictis non sunt distincta, vt curiositas, Iesio
proximi, aut siquid est simile, vt satis iam expo-
situm est. Igitur casus Eux quoad numerum pecca-
torum maior fuit, quam lapsus Adæ. Et hinc vlti-
rius concluditur, omnibus pensatis, grauius deli-
quisse. Nam in peccatis similibus in specie, vt fue-
runt superbia, inobedientia, & excusationis quo-
ad circūstantias inuenitur, vel æqualitas, vel par-
ua differentia, in qua plura sunt, quæ aggrauent
peccata Eux saltem quoad superbiam, vt declara-
tum est. Inter peccata verò specie differentia, vt
sunt infidelitas, vel excessus in amore vxoris, mul-
to grauior fuit Eux culpa: & vltra hæc addit Eux
inductionem mariti, quæ proprium, & grauiissi-
mum peccatum eius fuit: ergo simpliciter illa gra-
uius peccauit. Atque ita sententia Chrysostomi, &
D. Thomæ simpliciter præferenda est. Sententia
verò Ambrosij tantum secundum quid, seu iuxta
aliquas circūstantias, & peculiarem considera-
tionem interpretanda est.

CAPVT VI.

Utrum peccatum primorum hominum fuerit
omnibus grauius.

Hanc comparisonem proponit D. Thomas 2. 2.
q. 163. art. 3. & in summa respondet, peccatum
primorum parentum simpliciter non fuisse gra-
uissimum: quia in alijs hominibus fuerunt pecca-
ta in speciebus suis grauiora. Maiora enim pecca-
ta sunt odium Dei, hæresis, desperatio, formalis
contemptus Dei, vel superbia (ait D. Thomas) qua
quis Deum negat, vel blasphemat, quam superbia,
vel inobedientia primorum parentum. Secun-
dum quid autem, seu ex circūstantijs ait Diuus
Thomas, peccatum primorum parentum habuit
maximam grauitatem propter perfectionem sta-
tus ipsorum. Quæ resolutio communiter recepta
est ab interpretibus D. Thomæ, & ab Scholasticis
in 2. disp. 21. vbi specialiter Richard. art. 3. q. 2. illud
comparat cum peccato Luciferi, & cum peccato
Iudæ, & vtrumque horum putat fuisse grauius
simpliciter, licet secundum quid peccatum Adæ
excesserit. Et idem ferè habent Bonauent. art. 3. q.
3. & Egid. q. 2. art. 2. Scotus, & Durandus, alijque
& Alenf. 2. p. q. 103. memb. 3.

Veruntamen circa vtramque partem aliqua
notanda sunt: circa primam de grauitate specifica,
seu essentiali, non est dubium quin peccata pri-
morum parentum non attigerint supremam spe-
ciem malitiæ, quæ in actibus humanis esse potest,
imò plura alia peccata esse in speciebus suis gra-
uiora, vt euidenter probant exempla suprà po-
sita, supposita doctrina, quam de peccatis pri-
morum parentum tradidimus. Poteſt tamen hic
moueri dubium, quomodo hinc concludat Diuus
Thomas, quod licet peccatum Adæ fuerit secun-
dum quid grauiissimum, non tamen simpliciter.
Nam ad iudicandum de grauitate simpliciter ali-
cuius peccati non est tantum species eius confide-
randa, sed adiunctis, & pōderatis simul omni-
bus circūstantijs. Vnde fieri potest, vt peccatum secun-
dum quid grauius sit, & peculiarem considera-
tionem interpretanda est.

currēdo per
comparatio-
nes initio
capituli nota-
tas.

Quid de re-
sentia in nu-
2. relata.

Contra t.
partem re-
sponſionis
obicitur.

dum moralem estimationem, quam peccatum grauioris speciei, propter varias circumstantias, vt adulterium contra personam regis maius peccatum est, quam homicidium vulgaris hominis. Ergo quantum peccatum Adæ in specie non fuerit grauius, potuit nihilominus ex circumstantiis ita crescere, vt non tantum secundum quid, sed etiam simpliciter excederet omnia alia peccata, etiam in suis speciebus grauiora.

3.
Occurrit
obiectioni,
iuxta qua-
dam doctri-
nam.

Hec obiection pendet ex alia questione, qua tractatur 1. 2. q. 73. & aliquo modo Philosophiam attingit, scilicet, an indiuiduum inferioris speciei, propter differentiam indiuidualem, & accidentia possit esse melius, vel grauius quam indiuiduum perfectioris speciei: vel etiam vtum possit species contenta sub inferiori genere, & in eo magnam perfectionem habens esse perfectior quam infima species supremi generis. Partem enim negantem aliqui probabiliter defendunt, iuxta quorum sententiam obiection expedienda est, negando assumptum, & consequenter dici potest D. Thomam in loco citato prædictæ fæuere sententiæ, & secundum illam fuisse locutum. Quia verò nunc nolumus de illa opinione ferre iudicium, nec illam questionem definire, sed in materiam de peccatis remittere, ideo respondemus aliter D. Thomam interpretando. Nam particula illa, simpliciter, duos potest habere sensus: vnus est, vt significet omnibus pensatis, omne peccatum esse, vel non esse simpliciter grauius. Alius est, vt solum significet tale peccatum in potissima malitia sua, eique maxime propria, & essentiali, quæ veluti per anonomalam dicitur malitia eius simpliciter in ea esse, vel non esse grauius.

Vide in tra-
ctat. 5. qui
est de pecca-
tu diff. 1. q. 2.
Occurrit
alter.

Diuus Thomas ergo in hoc posteriori sensu dixit peccatum primi hominis non fuisse grauius simpliciter, id est, in potissima, & essentiali malitia sua, respectu cuius accidentaliter malitia ex circumstantiis sumpta secundum quid dicitur. An verò illud peccatum pensatis omnibus fuerit grauius, nec ne, vtique in ordine ad demeritum, seu meritum poenæ, non videtur D. Thomas tractasse, aut definisse, quia res valde occulta est, in qua vix potest etiam per coniecturam ferri iudicium, vt ex sequenti puncto amplius patebit.

4.
Circa 2. par-
tem respon-
sionis D.
Thomæ re-
spondetur, in
primis, sex
circumstan-
tiis peccatorum
in Adam
& Eva.

Circa alteram verò partem de grauitate ex circumstantiis sumpta, non est dubium, quin multæ conditiones aggrauantes peccatum in persona Adæ, (& idem est cum proportionem de Eva) concurrerint, quas sub perfectione status Diuus Thomas comprehendit. Distinctius autem magisque in particulari eas considerat Augustinus varijs in locis. Primo ex parte intellectus Adæ, quia erat sapientissimus, & decipi ante peccatum non poterat, cum tamen considerare, quidquid ad non peccandum necessarium erat, vel vtile, facillime posset. Secundo ex parte voluntatis, quia magna libertate, & sine passionum perturbatione consensit. Tercio ex parte materiæ, quia præceptum Dei erat de re facili, & quæ absque vilo incommodo custodiri posset, vt latè expendit Augustinus 14. de Ciuit. cap. 12. & sequentibus. Quarto ex diuinis beneficijs, quibus homo in eo statu fruebatur. Quanto enim homo magis fruebatur Deo, tanto maiori impietate dereliquit Deum, vt dicit Augustinus. 21. de Ciuit. cap. 12. Quinto hinc accessit illi peccato magna ingratitudo, quam ponderat idem Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 15. Sexto ponderat ibidem temeritatem quandam, & nimiam audaciam in peccando, vbi magna erat inobedientiæ poena proposita. Nam quis, inquit, explicet quantum malum sit non obedire in rebus, & tanta potestate imperio. & tanto terribili supplicio. Quibus omnibus addi solet circumstantia magni nocimenti vniuerso generi humano illati, de qua in superiori capite satis dictum est.

Non est ergo dubium, quin hæc omnia adiuncta essentiali malitiæ peccati Adæ illud longe grauius reddiderint. Sed considerandum est in Adamo plura fuisse peccata specie diuersa, præcipue tria, quæ supra declarauimus, circumstantias autem dictas, non omnibus æqualiter accommodari: nam priores, in quibus perfectio intellectus & immunitas ab omni passione præcipue ponderantur, in primo peccato superbiæ præcipue ponderantur, nam post illud statim recitudo iustitiae amissa fuit, & inordinata concupiscentia cepit obscurare intellectum, & inclinare voluntatem, & inde potuerunt aliquantulum diminui sequentia peccata: & contrario verò tertia, & sexta circumstantia maxime ad transgressionem præcepti non comedendi de ligno prohibito accommodantur, & maxime propria grauitas illius est, quæ ultimo loco ex magnitudine nocimenti proponitur. Quarta verò, & quinta, quæ ferè in vnam ingratitudinem coincidunt, in omnibus peccatis inuenta est, & quo plura multiplicabantur peccata, eo magis in posterioribus peccatis ipsa ingratitudo crecebat.

Vnde intelligi potest difficillimum esse in prædicta comparatione absolutum iudicium ferre, quia non potest certò sciri, an in omnibus dictis circumstantiis, primi parentes omnes alios superauerint, neque etiam nobis constat quantum ex alijs circumstantiis lapsus ille primorum parentum diminui potuerit, vt, v.g. quanta fuerit illorum inconsideratio, quæ consensum in primum peccatum antecessit, vel quantum fuerit conatus in ipso affectu peccandi, potuit enim esse remissus, quod multum peccatum diminuit, vel denique quantum ex paruitate materiæ intra latitudinem peccati mortalis potuerit illud peccatum alleuari.

Nihilominus tamen coniectura vtendo dicere possumus si comparatio illa fiat inter peccatum hominum, & Angelorum, simpliciter fuisse grauius Angelorum peccatum quam hominum, quia in specie superbiæ conuenerunt, & in eo circumstantiæ ferè omnes fuerunt in angelo grauiiores, scilicet, materia ex parte excellentiæ concupiscentiæ, & libertas ex parte personæ: præsertim in primo Angelo, qui multo extrinseco suadente peccauit. Item ingratitudo post recepta maiora beneficia. Maior conatus in peccando, locus dignior, & quodammodo etiam tempus, quia angelus citius peccauit, ac denique damnum magis irreparabile. Accessit etiam peccatum inuidiæ, quod ex suo genere grauius est, & in Angelis, non verò in primis hominibus inuentum fuit. Denique etiam in Angelis peculiaris inobedientiæ non defuit, & contra præceptum longe grauius. Quæ omnia ex supradictis de peccato Angelorum clara sunt. Vnde siue singula peccata cum singulis similibus, vel æqualibus siue vna peccatorum collectio in multitudine, & grauitate cum alia conferatur, semper lapsus angelorum inuenietur simpliciter maior. At verò conferendo peccatum cum peccatis aliorum hominum, solum dicere possumus, illud peccatum parentum fuisse adeo grauius, vt regulariter ordinaria peccata hominum superaret. Nihilominus tamen addendum est, primo multos alios fuisse maiores peccatores taliter propter multitudinem peccatorum. Secundo in alijs hominibus aliqua peccata simpliciter grauiora fuisse, vt præcipue credi potest de Iuda, & de peccato principum Iudeorum in Christum crucifigentium, vt ex Bernardo notauimus ad 3. p. Th. q. 47. art. 6. in Comment. Et idem aliqui credunt de obstinatissimis hæreticis, vt Arrio, Lutherus, & similibus, quod mihi valde veritabile est.

CAPVT

CAPVT VII.

An conuenienter primi homines fuerint à Deo puniti propter suum peccatum.

Explicata culpa primorum parentum, dicendum breuiter est de ipsorum poenis, quæ Gen. 3. per diuinitatem sententiam Dei, eiusque proprijs verbis impositæ sunt. Cùm enim in capite secundo vnicam tantum poenam Deus Adæ comminatus fuisset, scilicet poenam mortis, dicens, *In quocunque die comederis ex eo, morte morieris*. Postea in cap. 3. post transgressionem plures poenas ei imposuisse videtur. Et quod magis mirandum est, non solum homines, sed etiam serpentem visus est Deus punire. Et ipsis hominibus prius sigillatim imposuit distinctas poenas, & postea vnam communem, trique prædixit, scilicet mortem, & aliam inferi, & executus est: nimirum perpetuam à Paradiso relegationem. Quæ omnia breuiter explicanda à nobis sunt, quod non potest commodius fieri, quam singulas Dei sententias percurrendo, & explicando.

Primo ergo dixit Deus ad serpentem, *Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animalia, & bestias terræ, super pedes tuos gradieris, & terram comedes cunctis diebus vite tue. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius*. Circa quæ verba in primis explicandum est, vtrum ad ipsum animal visibile dicta sint, ita vt de ipso sint ad litteram intelligenda, vel potius de diabolo, ad quem ex intentione Dei loquentis dirigebantur. Prima sententia est verba illa pertinere ad verum animal serpentem, & illum fuisse à Deo maledictum in desertationem, & abominationem peccati, cuius instrumentum suo modo fuerat, licet ipse non peccasset. Sicut etiam Deus maledixit terram propter peccatum Adæ. Ita indicat Didymus apud Lypomanum in Catena Gen. 3. & Moyses Barceph. lib. de paradiso p. 1. cap. 27. refert Ephrem idem docuisse, qui consequenter asseruit serpentem illum fuisse intelligentia præditum, & addit non fuisse animal reptile, sed pedes habuisse, & quadrupedem fuisse, sed propter peccatum illis fuisse priuatum, & in reptile commutatum, virtute illorum verborum, *Super pedes tuos gradieris*.

Sed hæc sententia in hoc sensu intellecta, quod Deus verba illa ad ipsum serpentem tanquam intelligentem dixerit, probabilis est, quia brutum animal non erat capax intellectus, vt supra dictum est. Præterea improbabile est, Deum per illam maledictionem mutasse naturam illius animalis, aut mancum, & monstrosum illum effecisse: ita vt nunc non sit naturale serpenti carere pedibus, & super pedes reptare, sed esse effectum contra naturam eius ex hominis peccato prouenientem. Hoc enim, & à recta ratione, & à sincera fide alienum est. Quod verò dixit Didymus serpentem licet haberet pedes, virtute demonis erectum ad loquendum cum muliere accessisse, & ideo iustum esse, vt in peccatum, & ventrem caderet: quoad priorem partem accidere quidem potuit, sed incertum est: verumtamen illo etiam dato, probabile non est propter illam causam Deum dixisse, *super pedes tuos gradieris*. Quia si verba illa dirigerentur ad serpentem, nullum effectum, vel poenam in eo habere potuissent, quia serpens tam ante, quam post peccatum habuit hanc naturalem conditionem super pedes gradiendi, & similiter virtute demonis non minus post peccatum, quam antea potest ad malefaciendum erigisti à Deo permittatur. Nec enim per illa verba Deus priuauit demonem naturali potestate, quam habet ad mouendum locutur hæc animalia præter eorum naturam.

Est ergo secunda sententia docens Deum per illa verba directè, & ex intentione locutum esse ad demonem, quauis per quandam metaphoram, seu accommodationem ad naturales proprietates veri serpentis miserum demonis statum explicauerit. Hæc est sententia D. Thomæ 2. 2. q. 165. art. 2. ad 4. quam ex Augustino sumpsit, quem refert ex lib. 2. in Gen. contra Manich. c. 17. & 18. & L. 2. Gen. ad lit. cap. 36. Eamque sequuntur Beda in Exaem. & Rupert. lib. 3. in Gen. cap. 18. & Hugo de S. Vict. in Annot. in Gen. suo c. 3. vbi inter alia ait, *Non serpens, sed qui in serpente latebat diabolus maledicitur: vocatur tamen nomine eius, quæ cum quasi tunicam induerat*. Et infra, *Et vocando eum attribuit illa, quæ sunt serpentis, & est historia metaphorica*. Et eandem sententiam communiter sequuntur expolitores in Genesim. Solus Pererius lib. 6. in Gen. disp. de serpente. q. 4. in fine, aliqua ex parte contradicit. Ait enim maledictionem illam secundum historicum sensum ad verum serpentem pertinuisse: in sensu autem mystico, & à Deo principaliter intento ad diabolum esse referendam. Sed fortasse non re, sed in modo loquendi differt: opinor enim sensum illum de damone non esse dicendum mysticum, sed propriè litteralem, seu historicum, quauis (vt dixit Hugo) sub metaphorica significatione fundata magna ex parte in proprietatibus veri serpentis, quas verba illa secundum corticem literæ (vt sic dicam) propriè significant. Quod non obstat, quominus alter sensus à Spiritu sancto intentus litteralis sit, vt est vulgare in materia de sensibus Scripturæ.

Et in primis declaratur hoc ex initio eiusdem tertij capitis Genesim, Sed & serpens erat callidior cunctis animalibus terræ. Nam illa verba in sensu proprio, & litterali de diabolo intelliguntur, vt supra diximus cum Aug. lib. 11. Gen. ad lit. cap. 29. Quauis secundum primam significationem verborum serpens propriè significet verum animal, quod propriam etiam calliditatem naturalem habet, quæ potuit etiam significare astutiam diaboli, qui, vt ait Augustinus, in illo, & de illo agebat. Et ideo propter diaboli astutiam serpens astutissimus dictus est, tanquam organum malignissimi demonis: sicut lingua dicitur prudens, quam vix prudens mouet. Et simili modo, quod ibi additur, *qui dixit ad mulierem* in eodem sensu ad demonem referendum est, ille enim erat, qui principaliter loquebatur, serpens autem tanquam lingua eius: & similiter eum adiungitur, *qui respondit mulier*, relatiuum cui demonem principaliter refert, nec enim serpens verba intelligere poterat: nec credibile est. Eam hoc existimasse, vt supra docui. Loquitur ergo Scriptura de damone, quali vestito serpente: seu de serpente quasi informato prauo spiritu tanquam de vno supposito: sicut loquitur in alijs locis de viris, qui apparuerunt Abraham, Loth, & similibus. Igitur omnia, quæ de illo serpente, vel ad illum tanquam ad intelligentem dicuntur, in sensu proprio primario, & historico intelliguntur dicta ad demonem sub illo latentem, quauis allusionem aliquam, seu metaphoram contineant secundum materialem, vt ita dicam, significationem verborum, quæ in verum serpentem conuenire potest.

Sic ergo illa maledictio ad demonem facile refertur. Nam proximè ante illam præcessit responsio Euz, dicentis ad Deum, *Serpens decepit me*: quæ certè non intellexit verum animal serpentis ipsam decessisse, sed demonem. Ergo cum subdit, *Et ait Dominus Deus ad serpentem, quia fecisti hoc, maledictus es*, &c. in eadem significatione ad serpentem locutus est. Non enim verus serpens: sed damoni sub illo fecit illud, quod fuit maledictionis causa: ergo ad illum relata est principaliter, vel etiam omnino.

4.

2. Sententia.

Hæc sententia ex parte contradicit Pererius.

Fortasse tamen in modo loquendi.

5. In gratiam prædicta sententia explicatur verba maledictionis ad serpentem.

6. Deinde apud Pererium dicitur.

omnino maledictio. Nec obstat, quod solum fit comparatio ad cetera animantia irrationalia: sic enim dixit Deus, *Maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ.* Nam hoc pertinet ad demonis confusionem, quia seruata proportione miserabilior, & infirmior est quam bestia terræ, non in dignitate, seu potestate naturæ suæ, sed, ut in dicto libro secundo contra Manichæos, dixit Augustinus, cap. 17. in conseruatione naturæ suæ, ut D. Thomas legit, vel ut habetur in Plantini editione, *In conseruationem naturæ suæ. Quia pecora non amiserunt beatitudinem aliquam celestem, quam nunquam habuerunt, sed in sua natura, quam acceperunt, peragunt vitam.* Vnde colligit per illam maledictionem, nullam nouam penam demoni fuisse impositam, sed miserum eius statum in reprehensionem, & confusionem eius ei fuisse obiectum, & commemoratum. Nam cum ei dicitur, *Quia fecisti rem hanc, non significatur, causam damnationis, vel, ut ita dicam, essentialis maledictionis demonis fuisse, quod Eam deceperit;* nam ille actus in statu damnationis commissus non erat meritorius nouæ essentialis penæ; fuit tamen dignus diuinæ obiurgationis, & offensionis perpetuæ inimicitia cum hominibus, quæ penam accidentalem non parum augere potuit. Addit verò Augustinus eam penam demonis esse in dictam illis verbis, *Quia nobis cauendus est. Pæna enim* (inquit) *est, ut in potestate habeat eos, qui Deiprecepta contemunt.* Hanc enim potestatem datam ei tunc esse Augustinus sentit, dum subdit, *Hoc enim explicatur his verbis, quibus in eum profertur sententia, & inde maior pena est, quia de hac tam infelici prestat latetur.* Quomodo autem per illa verba hoc explicetur, Augustinus non declarat. Possumus autem dicere, demonem desiderando imperium, & potestatem supra homines, eos ad peccandum induxisse, Deum autem ei maledicendo illi infundisse illam potestatem, & peccantium hominum societatem ad maiorem eius penam, & ignominiam fuisse futuram, quia etiam hominibus abominabilis, & horribilis factus est, plusquam omnes fæx, & bestia terræ. Denique sic etiam verba illa secundum corticem literæ accommodata serpenti, optime per metaphoram literaliter ad demonem transferuntur. Nam serpens reuera nihil fecerat propter quod propria maledictione dignus esset: tamen quia demon illo, tanquam instrumento vsus fuerat per metaphoram dicitur maledictus inter bestias terræ, id est, horribilis, & maxime fugiendus inter illas, quibus miser status demonis, & malitia eius, ac potestas ad notandum significantur, ut explicatum est.

7.
Reliqua
maledictio-
nis verba
demoni si-
militer ac-
commodantur

Atque ad eundem modum cetera subsequen-
tia verba interpretanda sunt. Addit enim Deus,
*Super pectus tuum gradieris, & terram comedescunctis die-
bus vite tue.* Quæ verba materialiter ad verum ser-
pentem applicata, satis per se clara sunt: nam, ut
ait ibi Theodor. quæst. 34. *Serpens nullum inde dam-
num accepit, cum hanc motus speciem à natura habeat.* I-
demque cum proportione est de alimento terræ:
neutrum ergo serpenti accessit ex peccato homi-
nis ut propterea quasi in penam ipsius serpentis
id dictum fuerit. Dictum est ergo ad significan-
dum per illam metaphoram obiectam conditio-
nem, & miserum demonis statum: dicitur enim,
*Super pectus tuum gradieris. Quod in colubro animadu-
eritur* (ait Augustinus.) *Et ex illo animante visibili ad no-
strum inuisibilem inimicum locutio figuratur.* Nomine
pectoris, dicit, significari superbiam, quia ibi domina-
tur impetus animi. Hieronymus verò in quæst. He-
braicæ dicit nomine pectoris, significari calliditatem,
& versutias demonis. Nam in pectore veluti ser-
uantur fraudes, & doli. Vnde significatum est om-
nes gressus demonis esse nequitias, & fraudes.
Quod verò additur, *Terram comedescunctis diebus*

vite tue, facilem, & quasi patentem habet meta-
phoram, vel quia demon vitiis, & terrenis co-
gitationibus, & prauis actibus, ac peccatis homi-
num pascitur, vel etiam quia homines peccatores,
quali cibus, & alimentum sunt ipsius demonis:
nam & Petrus dixit, *Quia aduersarius vester diabolus
circumit quærens, quem deuoret,* 2. Petri 5. Homines
autem peccando terra, & cinis quodammodo fa-
cti sunt. Sic exponit Gregorius in Psalm. 4. Peniten-
ti. Et consequenter de tempore huius vitæ, vsque
ad consummationem sæculi exponit sequentia
verba, *Omnibus diebus vite tue.* Quod etiam Augu-
stinus dicto cap. 18. ita declarat, id est, *Omnibus diebus,
quibus agis hanc potestatem ante vitam iudicij parare.*
Hoc enim tempore demon quodammodo viuus,
quia in hoc ære caliginoso liberè quodammodo
agere, & quasi officium serpentis facere permitti-
tur tentando, & spiritualiter occidendo homines,
& ita aliqua ex parte nondum consummatus, am-
mortem secundam obtinuit, donec post diem iu-
dicij in infernum detrudatur.

Altera verò pars illorum verborum, *Inimicitias
ponam inter te, & mulierem,* varias habet explicatio-
nes. Et in primis secundum corticem literæ de
verò serpente accepta significant, illum esse infe-
stum, & perniciosum hominibus, & infideli-
bus, quia cum in altiores partes non se erigat, in in-
ferioribus, & terræ propinquiis mordet: ho-
mo autem potens est caput eius pede conterere,
aut baculo si animaduertit. Qui sensus potuit qui-
dem quasi obiter intèdij, vel potius supponi. Tum
ad indicandum hoc etiam genus belli, seu inimi-
citiarum inter hominem, & nocuius animalia
ex peccato esse ortum: nam antea omnia fuissent
homini mansueta, & subiecta. Tum etiam ad fun-
dandam figuratam, seu metaphorice locutio-
nem. Nilominus tamen, ut dixi, alius sensus al-
tior fuit ad literam, & principaliter intentus. Po-
test autem esse multiplex, vnus est, ut nomine, ma-
lieris, ipsa Eva intelligatur. Hunc indicat Hugo in
adnotationibus eiusdem loci, dicens ibi in finem,
quod Eva respiciens penitentiam egerit. Nam Eva per
gratiam Dei penitentiam agendo, sicut in Dei
amicitiam rediit, ita nouas inimicitias cum da-
mone contraxit, caputque eius contriuit, id est,
superbiam, vel prauas suggestiones, & deceptio-
nes eius, licet demon calcaneo eius, id est, omni-
bus veltigij, vel finibus actionum illius infidie-
tur.

Et hic quidem sensus est probabilis, si ad solam
Eam non limiteretur, sed cum proportione ac-
quancumque sanctam animam extendatur. Nam
hoc exigunt illa verba, *Et inter semen tuum, & semen
illius:* nam semen diaboli, id est, Luciferi dici pos-
sunt reliqui demones, quos inductione sua, quasi
in peccato genuit, vel intelligi possunt homines
mali, vel prauis conceptus, quos in hominem im-
mittit, cum illum tentat: semen autem mulieris
dicuntur omnes filij Eux, ex quibus multi sancti
caput demonis conterunt, & licet ipse semper
insidietur illis ab inferiori animæ parte, id est, ap-
petitu sensitiuo inchoando, tandem contra illum
victoriam reportant. Et ita ipso Lucifero, ac fo-
ciji eius inuitis homines sedes gloria, quas ipse
amiserunt, obtineant. Vnde nomine mulieris re-
ctè etiam potest humana natura, seu generati-
manum intelligi. Nam ex quo homo peccauit, inimi-
citiæ, & bellum immane inter demonem, &
hominem orta sunt, in quo bello nobilior pars ho-
minum de potestate demonis triumphat, cuiusque
caput conterit, cum ipse semper insidietur calca-
neo eius. Nomine autem mulieris, potius quam
viri humana natura significata est: quia homines non
tentantur a demone, nisi per illam animalem partem,
quæ quasi mulieris imaginem in homine ostendit, ut Au-
gustinus.

gustinus dixit, quem Diuus Thomas secutus est. Alia illorum verborum expositio mystica fortasse, sed valde pia, & probabilis est, vt per mulierem beatissimam Virgo prædicta fuerit, quæ inter puros homines perpetuas, ac maximas inimicitias cum dæmone habuit, illiusque caput ipsa cõtrixit. Quia licet dæmon calcaneo Virginis, id est, omnibus vestigijs eius ab initio cõceptionis ipsius infidatus fuerit, semper victus, & prostratus ab illa discelsit. Quem sensum optimè prosequitur Rupertus l. 3. in Gen. c. 19. & l. 2. de Victor. Verb. & illū ex Patribus tractauit in 2. tom. 3. p. disp. 3. sect. 5. & Ystella in Gen. hunc sensum literalē esse censet, & Leonem Papam, & Serapionē in illius cõfirmationem allegat. Pereira etiā notat cõmunem Patrum sententiam esse, Christi (qui solius mulieris, & non viri semē, seu fructus fuit) victoriā contra dæmonem in his verbis Genesios fuisse ab initio mundi prædictam, imò & ab Adamo sub illis verbis fuisse intellectam.

Ex dictis circa serpentis maledictionem constat, nec ipsi serpenti, nec dæmoni nouam pœnam fuisse à Deo impositam per verba prædicta, nec etiam hominibus. Non quidem serpenti, quia neque propriè capax illius erat, neque fundamentum pœnæ, quod est culpa in eo locum habebat. Nec etiam dæmon, nisi fortè quoad aliquam oburgationem, & accidentalem pœnam, quia iam non erat in statu merendi augmentum substantialis pœnæ, vt dixi. Neque denique ipsi hominibus, quia Deus nec illis maledixit, nec verba illa ad ipsos direxit. Imò si attente aliqua ex illis verbis considerentur, licet aliqua ex parte miserum statum, in quo homines inciderunt, indicet, quatenus vel rebellionem animantium bestiarum contra homines, vel inimicitiam, & pugnam perpetuam cum dæmone multo actiorem quam in Paradiso futura esset, aliquo modo significauit, nihilominus magis propriè consolationem aliquam eisdem hominibus præbuerunt, & fiduciam consequendi victoriam contra dæmonem, si legitimè pugnauerint, per senem alterius mulieris, quod est Christus, præcipue obtinendam.

Quia verò Dei opera sunt misericordia, & veritas, ideo post hanc promissionem, sententiam cõtra ipsos homines protulit: circa quam in primis obseruandum est, Deum nullam fecisse mentionem spiritualium pœnarum, sed earum tantum, quæ ad corpus aliquo modo pertinent, fortasse quia homines per peccatum deordinati, & animalibus brutis similes effecti, illis pœnis magis commoueri poterant, easque euidentius experiri. Præcipua verò pœna, & cæteras omnes virtutē cõplectens, fuit priuatio iustitiæ originalis, quatenus corpus animæ, & appetitus inferiori superiori, & superiori Deo perfectè subijciebat. Quam pœnam ipso facto (vt sic dicam) & ante omnem declaratoriam sententiam incurrerunt, vt prius significatum fuit illis verbis, *Et aperti sunt oculi amborum*, & c. vt suprà explicata sunt: & ideo fortè hac pœna prætermittitur, quæ iam inerat, & per effectum sentiri poterat, Deus alias calamitates commemorat. Ex quibus quædam feminarum, alia virorum propriæ sunt: alia verò sunt vtriusque communes, quæ suo ordine pronunciantur, initio à femina sumpto, cuius tres pœnæ declarantur.

Primā continetur illis verbis, *Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos*. Circa quam statim occurrat obiectio, quia fecunditas feminae magis ad Dei beneficium, quam ad pœnas pertinet: cur ergo tãquam specialis pœna à Deo pronuncietur. Item quia etiam in statu innocentie feminarum conceptus multiplicarentur: ergo non est pœna peccati. Item quia pœnæ illæ prout communes sunt

alijs fœminis in omnibus inueniri debet, sed non oēs fœminæ sæpius concipiunt: imò aliquæ nūquā patiuntur arumnas fetus, quia nūq̃ concipiunt. Ad principale obiectionem responderi D. Th. dicta q. 164. a. 2. ad 2. non conceptionē ipsam secundū substantiam suam: neq̃ quoad fructum eius inter pœnas cõputari, sed quoad modū, quia est cū arumnis, id est, cum angustia, tædio, & alijs incõmodis, quib⁹ fœmina dum factū in vtero portat affligitur. Ita vt duæ illæ particule, *arumnas* & *conceptus*, cõiunctim exponantur: scilicet, *multiplicabo arumnas, etiam in conceptibus tuis*: & ita arunas patiuntur etiā virgines, quia licet actū nō concipiant ex propria conditione sexus, & ex materia ad conceptionē à natura ordinata, multa incõmoda, & interdum tædia, & dolores, ac aggritudines patiuntur. Quæ omnia in nō virginibus maiora sunt: nā licet steriles esse contingat arumnis, & tædijs non careant: præterquam q̃ ipsa sterilitas pœna est, & tædium auget, vt indicauit D. Th. suprà ad 3. Multum verò augentur huiusmodi arumnæ in his, quæ concipiunt, & eo amplius, quo sæpius concipiunt. Et ita multiplicatio conceptuū ratione talis modi specialis fœminæ pœna esse dicitur. Addit deniq̃ Rupert. l. 3. in Gen. c. 22. multiplicationē conceptuū in natura lapsa, quaten⁹ per illos multi reprobi generantur, vel quaten⁹ plures ex eis, suis virtutibus, & flagitijs parentes affligit, vel quia sæpe monstruosi nascuntur, & interdum menstrui exeunt: sæpiissime verò sunt immaturi, aut post natiuitatē breui extinguuntur: vel deniq̃ aliquando plures sunt, quàm vt à parentibus sustentari possint, sicut ad pœnā ex peccato manantem primorum parentum pertinere: in sterilibus ipsa sterilitate compensatur.

Et ita patet responsio ad secundum: nam in statu innocentie esset quidem humana cõceptio, & filius portaretur in ventre à matre tẽpore à natura præscripto: quanuis cõtrarium sine fundamento Olearius dixerit, (de quo infra redibit sermo) sed tamen diuina prouidentia fieret, vt fœminæ sine vlla afflictione, vel tædio omnia sustinerent: & ideo nunc modus ille cõceptionis pœna est peccati. Ad tertium etiam iam declaratum est, quomodo illa pœna omnibus fœminis cõmunis sit, maior autē, aut minor iuxta cõditionem status, vel etiam cõplexionum diuersitatem. Nam, vt rectè notat D. Thomas in dicta q. 164. a. 1. ad 4. hæc pœnalitates non sunt pœnæ per se, ac directè imposite tanquā à iudice taxatæ, in quibus semper æqualitas cum proportionē ad legem, & ad delictum seruatur: sed sunt pœnalitates consequentes ex illa primaria pœna priuationis iustitiæ originalis, quæ est veluti radix cæterarum: vnde per accidens contingere potest, vt in diuersis fœminis inæquales sint, etiā si peccatum originale in eis idem, seu æquale sit.

Secunda pœna fœminæ illis verbis declaratur, *In dolore paries filios*, quæ noua explicatione non indiget, idem enim iudicium est de hac pœna, quod de morte: nam per se spectata pura natura humana, conditio naturalis fœminæ est cum dolore parere: tamen quia in statu originalis iustitiæ mulieres ab huiusmodi malo diuinā virtutē præseruarentur: ideo in hoc statu pœna est peccati, quam Deus illis verbis declarauit. Quomodo autem in statu innocentie esset partus sine dolore, infra declaraturi sumus. Vbi etiam exponemus talis doloris causam, & quomodo in statu illo impediretur.

Atque eodem ferè modo tertia pœna explicanda est, *sub viri potestate eris*. Vt enim notauit August. lib. 11. Gen. ad lit. cap. 37. subiectio vxoris ad virum bona, & naturalis, ac necessaria est, vnde in statu innocentie fuisset: imò verò iam fuit: nam ante peccatum Eva subiecta fuit Adæ, quia in illius adiutorium creata est, & sine subordinatione, ac debet

ad 1.

ad 2.

ad 3.

15

1. Pœna mulieris:

16

1. Pœna:

debito ordine non poterat inter eos pax, & perfecta societas subsistere. Nihilominus tamen ex priuatione iusticie originalis per peccatum inducta, prouenit, vt in hoc statu illa subiectio habeat rationem pœnæ, quam antea non habuit. Quia in priori statu vis tantum directiua in viro erat necessaria, quia femina in vi iusticie promptissima esset ad parendum, nihilque inordinate concupiscere posset directioni viri contrarium: & similiter vir propter eandem rectitudinem, honeste, ac suauiter, & sine vlla perturbatione sua potestate vteretur. Nunc autem subiectio feminae pœnalis est, aliquando quidem ex parte ipsius, quia immoderate aliquid concupiscit, propter quod, vel non sine tristitia viro obedit, vel correctione indiget, in qua subest marito quoad vim coercitiuam: aliquando verò ex parte ipsius viri, qui vel inconsiderate, aut etiam inique imperat, aut iniuste vel immoderate punit. Et hoc per illam particulam, *sub potestate*, pressè intellectam indicatū est. Et per alteram particulam, *& ipse dominabitur tui*, magis declaratur, vt notauit Rupertus lib. 3. in Gen. cap. 21. Quia verbum dominandi, vel maiorem potestatem, vel vsum eius liberorem, vel vehementiorem indicat. Diuus Thomas autem dicta quest. 164. art. 2. ad 1. vnicò verbo respondet, nunc subiectiōem feminae esse pœnalem, quia saepe necessarium illi est cōtra propriam voluntatem, viri voluntati parere.

17.
Pœna viri
tripartita.

Dei, parte
quæ est, ma-
ledicta ter-
ra in opere
tuo, &c. du-
bium.

Responsio:

18.
Progreddus
responsio.

Per horū in
opere tuo,
vniū sensus.

Tandem contra virum pronuntiat Deus sententiam, dicens, *Quia audisti vocem vxoris tue*, &c. Et tres etiam pœnas, vel tres eiusdem pœnæ partes exprimere videtur: vna est, *Maledicta terra in opere tuo*, in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ. Alia est, *Spinæ, & tribulos germinabit tibi*, & comedes herbas terræ. Tertia est, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, &c. Circa primam statim occurrit interrogatio, qualis illa maledictio terræ esse poterit. Quia sicut diuina cuiuscunque rei benedictio, nihil aliud significare potest, nisi fecunditatem eius, vt supra dictum est, de benedictione data viuētibz ad crescendum, & multiplicandum. Ita de contrario maledictio terræ non nisi sterilitatem indicare potest. Deus autem non reddit sterilem terram propter hominis peccatum, quia nō immutauit naturam eius, nec aliquas qualitates, seu dispositiones prauas in illam immisit: quid ergo contulit terræ illa maledictio, aut quo bono illam priuauit? Respondet de doloribus, & ærumnis diximus, secundum se quidem esse naturales: nunc verò esse peccati pœnam: ita de sterilitate terræ dicendum est, per se spectatam naturalem esse, seu ex cursu naturalium causarum consequi: nunc autem esse pœnam peccati. Quia si status innocentie duraret, homines non sentirent defectum sterilitatis terræ, quia vel ad suam sustentationem peculiari terræ cultura non indigerent, sed ex spontaneis arborum fructibus sufficienter alerentur: vel si aliquid operis in cultu terræ ponerent, & illud sine labore, aut defatigatione perficerent, & ex illo abundantes fructus sine vilo sterilitatis incommodo perciperent. Quia vel intra Paradisum habitarent, cuius tota terra fecundissima erat, vel si aliqui extra Paradisum viuerent, ita per diuinam prouidentiam gubernarentur, vt nullibi sterilitatem terræ sentirent.

At verò post peccatum eiectus est homo de Paradiso, & extra illum priuatus est illo peculiari beneficio specialis prouidentie Dei, & ideo dicitur terra maledicta, quia propter peccatum suæ naturali conditioni, & sterilitati relicta est, vt licet homo in pensè labore, vix reddat illi necessarium fructum. Vnde quod addit, *in opere tuo*, duobus modis potest intelligi: primo, *in opere tuo*, id est, in

peccato tuo, seu propter peccatum. Et ita exponit Hieron. in quest. Hebraica super Genesim, cum Aquila, & Theodosio: & fauet Paraphrasis Chaldaica, quæ vertit, *Maledicta terra propter te*: estque probabilis sensus, quem multi sequuntur. Alter verò sensus est, *In opere tuo*, non præterito, sed futuro, id est, in cultura, & defatigatione tua. Qui sensus est satis consentaneus literæ iuxta vulgatam editionem, & magis iuxta Septuaginta: qui vertunt, *in operibus tuis*. Item quadrat contextui, quia Deus iam dixerat, *Quia audisti vocem vxoris tue*, & comedisti, &c. maledicta terra, &c. Iam ergo satis declarauerat maledictionem illam propter peccatū indici. Ergo satis verisimile est, addendo, *in opere tuo*, voluisse sterilitatē declarare, & exaggerare: quia licet homines multum laborem colendo terram, illam maledictioni, & sterilitati subiectam experiuntur. Quod amplius Deus explicat, dum addit, *In laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ*. Quia vt victui necessaria tribuat, magno labore, & sudore opus est: quæ necessitas (vt dixi) in statu innocentie minime fuisset.

Alter pars huius pœnæ illis verbis explicatur, *Spinæ, & tribulos germinabit tibi*. Circa quæ verba occurrebat questio, vtrum non interueniente peccato, terra spinas, & alias herbas inutiles, vel noxias produceret. Sed hanc in superiori libro capite septimo tractauimus. Diximusque futuras fuisse spinas, & tribulos in terra, etiam si homo non peccasset. Sed tunc non essent pœnales homini, quia neque illum pungerent, aut dolorē inferrent, neque terræ fecunditatem homini conuenientem impedirent. Nunc autem inter pœnas primi peccati ponuntur, quia & mortale corpus pungunt, & affligunt, & magna ex parte sterilitatem terræ & laborem in cultura illius augent, vt notum est. Et ideo addit Dominus, *Et comedes herbas terræ*, ac si diceret, vt herbas viles habere possis ad vescendum, spinas, & tribulos euellere, non sine labore, & dolore tibi necessarium erit.

Tertia pars eiusdem pœnæ illis verbis explicatur, *In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram de qua sumptus es*, vbi nomine panis, omnis cibis ad vescendum aptus comprehenditur, vt est frequens vsus Scripturæ. Et fortasse per antonomasiam (vt sic dicam) id specialiter in pane declaratum est: tum quia inter omnes cibos panis est maximè ad vitæ sustentationem necessarius: tum etiam quia plures operationes laboriosæ ad illius præparationem obire necesse est, quam in cæteris cibis, aut fructibus: nimirum, arando, seminando, merendo, trititando, & plures alias exercendo, quæ ad panem tandem conficiendum, necessariae sunt. Nihilominus tamen ibi, etiam tacite indicatur omnes labores, & sudores, quibus homines in hoc statu mortalis vitæ in illa sustentanda, defatigantur. Quod si quis obijciat, nō omnes homines hanc pœnam sentire, quia sine vilo labore suo panem in delicijs comedunt, de quibus illud accipi potest, *In labore hominum non sunt*, & cum hominibus non flagellabuntur, Psalm. 72. Respondet Diuus Thomas dicta q. 164. art. 2. ad 3. in primis satis esse ad huius pœnæ veritatem, quod homines in hoc statu sine labore, & sudore sustentari non possint, etiam si hic labor non ab omnibz indiuidijs specialiter sentitur, sed ab ijs, qui agriculturam, & alia similia opera exercent. Deinde ait Diuus Thomas etiam alios nō comedere panem sine labore, quia vt laboribus aliorum fruuntur, alios labores pro republica sustinent, regendo, militando &c.

Præterea in illis vltimis, *donec reuertaris*, &c. declaratū est, hanc pœnam vique ad mortem esse duraturam, quia toto tempore vitæ indiget homo alimentis, quibus sine labore non vescitur. Et huius

huius occasione iterum renouat, seu prae dicit poenam mortis per peccatum contractam, dicens, *Quia pulvis es, & in puluerem reuerteris*. In qua causali locutione notari potest, indicasse Deum ex ipsa hominis natura, & ex materia, ex qua est formatus, quasi intrinseca necessitate consequi, ut homo in puluerem per mortem, & corruptionem reuertatur: nihilominus tamen simul declarat mortem subsequutam esse ex peccato, quia sine illo non fuisset, ac proinde esse poenam peccati, ut supra in capite 1.4. libri 3. latè declaratum est. Et ex hac poena consequens etiam fuit, ut homines extra Paradisum eiicerentur, de qua eiectio, & modo, quo facta est, dicendum superest, nonnulla vero attigimus in c. proxime allegato, & prius in capite sexto, qui est de Paradiso.

CAPVT VIII.

Quando fuerit Adam e Paradiso eiectus, quantoque tempore in illo permanferit.

Questionem hanc usque in hunc locum distuli, ut simul tempus, in quo primi homines peccarunt, & in quo puniti sunt, quantoque tempore Paradisum incoluerint, explicarem. Nam haec tria valde inter se connexa sunt, ut est per se manifestum. Ante omnia vero supponendum est, Adamum fuisse in sexto die extra Paradisum creatum, & postea in Paradisum translatum. Ita dictum est supr. l. 3. c. 5. Et colligitur ex narratione Gen. c. 1. & 2. ibi tamen non explicatur hora creationis eius, unde certò sciri non potest. Dixerunt vero aliqui, fuisse creatum prima hora illius diei post Solis ortum in nostro horizonte, seu in Paradiso: quæ hora dici potest prima diei artificialis, quæ fuit septima inchoata, seu decurrens diei naturalis in tempore æquinoctij, in quo mundus creatus est. Sed licet hoc probabiliter dictum sit, non potest esse certum, quia in Scriptura non dicitur, nec alia via est reuelatum, neque sufficienti coniectura ostendi potest. Praefertim, quia eodem die sexto creauit Deus animalia bruta, priusquam hominem: unde fit verisimile, in prima illa hora ea creasse: nihilominus tamen, ut l. 3. c. 4. dixi, inter hominis creationem, cæterorumque animalium, non oportuit multum temporis intercedere: & ideo potuit creari Adam in prima hora, vel parū post illam, quia bruta prope Solis ortū fieri potuerunt, & homo ortū iā sole. Denique satis est, quod homo in principio illius diei creatus fuerit, siue in prima, siue in secunda hora, in hoc enim non est scrupulosè immorandum, neque ad id, de quo nunc agimus, est necessarium.

Similiter incertum est, quantum temporis inter creationem Adæ, eiusque translationem in Paradisum, intercesserit: quia hoc etiam non est reuelatum. Unde non desuerunt, qui dixerint, quadragesima die post creationem fuisse Adæ ingressum in Paradisum, ut refert Anast. Synait. l. 9. Hexaem. versus finem. Sed longe probabilius est, eodem die sexto translatum esse. Nam ostendimus in dict. ca. 4. Eum fuisse creatum in illo die: & in c. 5. probauimus creatum esse in Paradiso: ergo necessarium fuit, ut Adæ in illum iam translatus fuisset: cum Eua ex eius costa formata, & statim, ac producta est, ipsi Adæ presentata, & matrimonio coniuncta fuerit. Unde tandem supponimus, omnia, quæ Gen. 2. circa plasmationem Adæ, & Eua, eorumque in Paradiso conuersationem, facta narrantur, in sexto die creationis mundi perfectæ fuisse. Ita n. ex contextu illius capitis manifestè colligitur. Difficultas igitur in presenti superest, an tentatio serpentis, & hominum lapsus in eodem die sexto contigerit.

Suares de opere sex dierum.

Multorum opinio fuit, satisque antiqua, affirmas Adamum in eodem die, in quo creatus est, peccasse. Ita docet Ir. l. 5. cont. haeres. c. 23. dicens: *Factum est vespere, & mane dies vnus. In hac ipsa die manducauerunt, in ipsa autem, & mortui sunt*. Et infra dicit, propterea Christum in eadem die, id est, feria sexta mortuū esse. Quam sententiam, & eius allegoricam rationem latè prosequitur Anast. Synait. Anagog. contemplationum in Hexaem. l. 7. in princ. Et, quod mirandum est, prius dicit: *Vespere sexti diei in horto, & Paradiso factus est Adam, &c.* & nihilominus postea subdit: *Has vespere sexta hora fecit Christus propter illum hominem qui in Paradiso euerfus fuerat in illa vespere*. In quibus verbis in primis, subsistere non potest, quod ait Adam factum esse in Paradiso. Nam contrarium docet Scriptura, & ipsemet dixerat in lib. 4. post medium. Deinde parum verisimile est, in eiusdem diei sexti vespere factum, & lapsum fuisse. Pro illa vero sententia, quod eodem die, quo factus est Adam, peccauerit, refertur in catena Lypomani in Genes. circa id, *De omni ligno Paradisi vescimur*. Diodor. Tarsen. citantur etiam Cyr. & Epiph. quorum loca non inueni. Denique Perer. libr. 6. in Gen. disp. de haere, pro eadem refert Moysen Barcepham lib. de Paradiso. allegantem etiam pro illa Philor. in orat. de Arbore vitæ: & Iacobum quemdam in orat. de Passione Domini. At ego apud Moysen Barcepham solum inueni hanc opinionem cum alijs reflatam in 1. p. de Parad. c. 28. satis à medio: ipse verò subdit, *Sed nos hac mte ius, Deo volente explicabimus lucidius*. In reliquis verò partibus eius operis nihil amplius inuenio. Atque hanc sententiam secutus est Abul. Gen. 3. q. 14.

Congruentia pro hac sententia sunt, in primis allegorica facta ab Irenæo, quod Adam in sexta feria creatus est, & in eadem, vel simili die, seu feria tertia mortuus, vel spiritualiter secundum animam, vel opinio. quoad corpus inchoatus (ut sic dicam) quia ex illo die cepit mori: sed non est sic mortuus in alia sexta feria: ergo in eadem prima, in qua conditus est. Maior solum suadetur, quia ob hanc causam voluit Christus in sexta feria mori. Minor autem probatur: tum quia non est verisimile, fuisse Adamum in Paradiso per dies octo, ut statim ostenditur: tum etiam, quia non haberemus fundamentum historicum, ut sic dicam ad asserendum in feria sexta peccasse. Unde formari potest secunda coniectura ex historia Gen. nam in c. 2. narrantur translatione Adæ in Paradisum, & nominum animalium impositio, & Eua formatio cum verbis, quæ Adamus ad vxorē locutus est. Et statim in c. 3. incipit Moyses tentationem serpentis enarrare. Ergo signū est, breuissimum tēpus interpositū, ac subinde eodē die post paucas horas dæmonē ad tentandā Eua accessisse. Fitque hoc verisimile, quia dæmon ardebat inuidia, & desiderio priuandi homines felicitate illius status: & ideo credibile est, quā primū potuit ad tentandū homines accessisse. Praefertim, quia timere potuit, ne homo per temporis moras, vel meditationem diuinarum rerum vel diuinis illustrationibus cautior factus, difficilius vinci posset.

Tertia ratio fit, quia homines ante lapsum de fructibus Paradisi nihil gustarunt, nec comederunt quicquam, ergo non fuerūt per integrum diem in Paradiso, neque in illo moram aliquam fecerunt. Quia non est verisimile per integrum diem, & noctem nihil comedisse. Antecedens colligi potest ex verbis illis serpentis, *Cur praecepit vobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno Paradisi?* id est, ex nullo ligno, quod non fuisset ausus dæmon dicere, si ex aliquo fructus illos comedentes vidisset. Unde Moyses Barc. in d. c. 28. ex quodam Theodoro, & alijs refert, dæmonem non audiuisset praeceptum à Deo impositum, quia non voce sensibili, sed in interna reuelatione fuerat factum: & quia cetera animan-

tia videbat pabulum ex terra sumere, Adamum a. & Eam, licet corpore constarent, nondum vefci, in suspicionem venisse, datam eis fuisse legē, qua certus aliquis modus vescendi illis esset præscriptus. Aug. etiam ser. 65. de temp. de Adam ait, *Quandū ieiunauit, in Paradiso fuit.* significans ante peccatum non comedisse. Accedit, quod si de aliqua arbore gustassent, maxime de arbore vitæ, quia eius virtutem non ignorabant. At de illa non gustasse constanter tradit Perer. l. 3. in Gen. disp. de arb. vit. q. 5. & lib. 4. circa illa verba, *In quacumq. die.* ergo.

6 Et hæc quidem sententia nihil continet vel in se impossibile, vel narrationi Moysis repugnans. Quia, vt ex dictis supra l. 3. c. 4. & 5. intelligitur, omnia illa, quæ de creatione primorum hominum in c. 1. & 2. Gen. narratur, potuerunt in sexto die ante meridianum tempus perfici, & sub meridi per duas, vel tres horas potuit tentatio serpentis, & lapsus hominis consummari, & sub vespere hora nona, paulo ante solis occasum, potuerunt fieri cetera, quæ vsque ad eiectionem hominum de paradiso Moyses narrat. Omnia n. colloquia quæ ibi describuntur, breuissimis morulis fieri potuerunt, & actus interni sufficientes ad consummandū peccatum, fere in momento sunt: Deus etiam summa velocitate perficere potuit opus suum, tam inquirendo de delicto ab hominibus commissio, & quasi de illo iudice interrogando, veritatemq. examinando, quam etiam sententiam proferendo ac denique illam exequendo in fine eiusdem sexti diei, homines vtiq. extra Paradisum eiciendo. Quod autem hoc totum, quod possibile indicamus, ita factum sit, valde incertum est, & per ea, quæ dicemus, sit saltem parum verisimile.

Vnde alij doctores tempus habitationis Adæ, & Eux intra Paradisum, vnus diei durationem excessisse opinantur, quantum in temporis determinatione nec inter se conueniant, nec aliquid certū definiti posse arbitrentur. Et in primis licet illa omnia, quæ de primis hominibus narratur Gen. 1. & 2. fuerint in sexto die facta. Nihilominus, quod cetera omnia, quæ in c. 3. adduntur, eodem die contigerint, nec in Scriptura habet fundamentum, nec illi est multum consentaneum. Nam, quod post narrationem earum rerum, quæ in formatione Eux contigerunt, statim fiat transitus ad tentationem serpentis describendam, nullum argumentū est, quod illa tēratio eodē die facta sit, quo Eua est formata. Quia nec Scriptura narrat omnia, quæ facta sunt: nec ex ordine narrationis colligi potest, eodem die fuisse facta cetera, quæ consequenter narratur. Aliunde vero Gen. 3. dicitur, Deum deambulasse in Paradiso. *Ad auram post meridiem*, quando Adamum interrogauit, *vbi es*, &c. Vnde probabiliter colligi potest, Adam peccasse ante meridiem, ac subinde non fuisse Eam tentatam in eodem 6. die, in quo fuit creata. Quia cōsideratis rebus, quæ in antemeridiano tempore illius diei sexti præcesserunt, vix sit credibile, potuisse statim Eam ante meridiem eiusdem diei solam, & à marito separatā in Paradiso ambulare vsq. ad locum, in quo erat arbor scientiæ boni, & mali, & ibi cū serpente miscere colloquium cōsentire, ac comedere de fructu arboris: & postea maritū querere, & illum inuitare, & ad peccandum trahere: ergo credibilis videtur, altero die ante meridiem illū casum accidisse. Scio Hieron. in q. Hebr. in Gen. sic interpretari verba illa: *Ad auram post meridiem* id est, vt meridiano transacto refrigerium auræ spirantis ostenderet. Vnde etiam Aug. l. 11. Gen. ad lit. c. 33. legit, *Ad vespeream*. Et libr. 1. Genes. ad litter. cap. 10. addit, id est, cum iam ab eis sol occideret. Vnde potuit in eodem postmeridiano tempore, ante vespeream, seu ante auram, dum ante adhuc meridiano calore lapsus hominum accideret. Sed non est, cur res tantas, & tam

grauas ad huiusmodi temporis angustias redigant. Præterea coniectura ex nimio affectu demoni ad eiciendum hominem sumpta, per se spectata, nihil suadet, nam licet ex parte demoni non defuerit soluntas, nihilominus non cōstat, occasionem exequendi illam voluntatem fuisse tam cito demoni oblatam. Vnde potest facile coniecturari contrarium retorqueri. Nam, quo demoni ardentius cupiebat hominem vincere, eo astutius opportunitatem expectabat, in qua posset cum certiori spe victoriæ hominem aggredi. Ergo non est verisimile subito post formationem Eux, nullis alijs circumstantijs obseruatis, illam aggressum fuisse. Vnde alij Patres considerant, obseruasse demonem priusquam in specie serpentis cum Eua loqueretur, q. inter cetera animantia, serpens frequentius inter primos homines veraretur, indeq. sumpsisse occasionem accedendi sub eius specie ad tentandum Eam. Ita insinuat Ioseph. l. 1. ant. c. 2. alias 3. dicens, *Cum per id tempus nullum esset inter animalia dissidium, & serpens familiariter cum Adamo, & vxore degeret, inuidebat eū*, &c. Expressius id tradit Dam. l. 2. de fid. c. 10. illam familiaritatem, & consuetudinem inter homines, & serpentem describens: eamq. aluit, ante peccatum Eux præcessisse: & inde accepisse demonem occasionem tendandi Eam per serpentem, in quo manifeste supponit, per aliquod tempus Eam in Paradiso habitasse, priusquam à demone tentaretur.

Tertia itē coniectura inde sumpta, quod primis parentes de cibis paradisi ante lapsum nō gustarunt, rem incertam assumit, & fortasse falsam. Nam contrarium docet Aug. l. 11. Gen. ad lit. c. 31. dicens, primos parentes credidisse, fructum arboris scientiæ boni, & mali fuisse innoxium, quia tale pomū existimauerunt fuisse in illa arbore, cuius generis pomū iam in alijs arborib. innoxia senserāt, nō qdē solo visu, tūq. per solum hunc sensum non percipitur, an fructus noxius, vel innoxius sit: tum etiā, quia p. visu æquē fructus omnium arborum cognoscitur, nec magis vnum, q. alium innoxium esse iudicabant. Senferant ergo ex sententia Aug. alios fructus esse innoxios ex illis edēdo: & nihil mali, sed pot. boni ab illis percipiendo. Vnde in alio loco non dicit Augustin. Adam abstinuisse ab alijs cibis, quando in Paradiso fuit, sed ieiunasse, seruans mandatum, abstinendo vtiq. a cibo vetito, nā hoc ad præceptum ieiunij pertinet. Nec etiam coniectura sumpta ex verbis serpentis quicquam iuuat: quia non dicit serpens, *Cur præcepit vobis Deus, vt de nullo ligno Paradisi comederetis?* hoc n. tam apertum erat mendacium, vt non sit verisimile ausum fuisse demonem malitiam suam tam aperte prodere. Dixit ergo, *Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradisi?* Quæ propositio iuxta dialecticorum regulas particularis est, non vniuersalis: vnde potius est illa iudicium sumi potest, solitos fuisse primos homines edere de alijs arboribus, & a ligno scientiæ abstinuisse: & inde sumpsisse demonem occasionē interrogandi, cur non de omnib. comederent. Et hoc confirmant verba Eux respondentis, *De omni ligno Paradisi vobis ieiunasse*, &c. Quod non solum propter ius, sed etiam propter vsū, quē habebant, dixisse videtur. Et verbum, *vsimur ex omni ligno*, non vnum actum, sed consuetudinem significat: ergo per plures dies ibi extitisse, & comedisse, verisimilius est. An vero de ligno vitæ comederint, magis incertum est, quia non est de illo eadem ratio, eo quod non videtur fuisse in commune, & ordinarium alimentum destinatum: sed pro certis temporibus opportunis, quanquam licet id affirmetur, nullum inde absurdum colligi possit, quia licet fenel, aut iterum de illo fructu comederent, non statim immortales fierent, vt supra dictū est.

Accedit tandē alia coniectura: quia conueniens

SVARE
de Angelis,
re 6. dicitur,
anima.

AD V.

Obiectio ex
Hieronymo
& Aug. con-
tra factum
discursum
excluditur.

fuit primos homines ante peccati expertos fuisse amoenitatem, & delicias Paradisi, quod in breui parte vnius diei facere non poterant: ergo verifimile est, non permiffisse Deum, eos tentari, & cadere, antequam dictum experimentum caperent, quo magis postea de tanto bono amiffio dolere poffet. Erat a. duplex illius loci amenitas: vna spiritualis alia vero corporalis. De priori ait Aug. lib. 14. de Ciuit. c. 10. *Amor erat imperturbatus in Deum: atq. inter se coniugum fida. & sincera societas viuientium, & ex hoc amore grande gaudium, &c.* Quæ verba diuturnitatem aliquam durationis in illo felici statu indicant. Quod latius profequitur c. 26. dicens: *Vivebat sine eggestate fruens Deo.* Et clarius l. 20. c. 26. commemorando tempus, in quo primi homines in Paradiso fuerant, adiungit, *Tunc puri, atq. integri, absque labe peccati, seipfos Deo mundissimas hostias offerebant.* Et infra de illo tempore, quo vixerunt homines in Paradiso, exponit verba Isaia 65. *Secundum dies ligni vitæ, erunt dies populi mei,* indicans fuisse tempus plurimum dierum. Vnde Gregor. lib. 4. dialog. cap. 1. dixit, *In Paradiso assueverat homo verbis Dei perfici beatitudinem Angelorum spiritibus, cordis munditia, & celsitudinem visionis interesse.* De posteriori vero viui Paradisi ad corporis voluptatem, & commoditatem pertinente, etiam idem sit verifimile: tum quia sequitur ex priori, non enim poterat aliquo tempore in delicijs spiritualibus versari, quin corpore etiam aleretur, & optima illius loci temperie recrearetur, & ad exercenda spiritualia disponderetur, ac iuuaretur. Tum etiam, vt in ipso sensibili experimento Paradisi, ac felicitatis eius vel diligentius illum sibi custodiret, vel si negligenter illum amitteret, postea vehementius de tanto bono perditio doleret.

His ergo, & similibus coniecturis fit probabilis prior pars proposita, nimirum non eodem die peccasse Euam, quo formata, seu producta est: nec Adam in eodem die peccasse, in quo vel creatus, vel in Paradisum translatus est. Vnde consequenter sequitur, non fuisse primos homines de Paradiso eiectos in eodem die, in quo eum incolere ceperunt. Ratio est, quia Adam, & Eva in eodem die, in quo peccarunt, de Paradiso eiecti sunt: ergo nec non peccarunt eodem die, quo fuerunt in Paradisum introducti, sed post aliquod tempus, ita nec fuerunt in eodem die inde eiecti, in quo illuc intraverant. Consequentia euidens: & antecedens valde probabiliter colligitur ex contextu Gen. 3. Nam post narrationem lapsus vtriusque parentis, additur: *Et aperti sunt oculi amborum, & fecerunt sibi perizonia, & cum audissent vocem Domini Dei ambulantes in Paradiso ad auram post meridiem, &c.* Ex quâ verborum serie videtur colligi, omnia illa eodem die contigisse: tum quia ipse contextus, & modus loquendi hoc indicant: tum etiam quia sunt illa omnia moraliter valde coniuncta, & facile poterant, quasi continuè fieri. Tum præterea, quia vox illa, *post meridiem*, tacite refertur ad eundem diem, in quo Adam, & Eva peccauerant, & videre suam nuditatem, & erubescere, illamque operire ceperant. Tum etiam, quia hæc celeritas diuine admonitionis, & castigationis opus fuit magnæ misericordiae, & iustitiæ, ac prouidentiae. Misericordiae, vt illi homines à Deo ipso moniti, ac correcti citius ad gratiam redirent. Iustitiæ, quia Deus comminatus fuerat eis, quod in quacumq. die comederent, essent morituri, id est, mortales efficiendi: ac proinde indigni, ac incapaces illius loci: ideoque ratio iustitiæ postulabat, vt ab usu ligni vitæ statim elongarentur. Fuit etiam opus conuenientis prouidentiae, ne fortè, si in Paradiso post peccatum pernoctarent, ibi coirent cum voluptate, & fortasse cum noua culpa saltem veniali, quod in loco illo non decebat.

Suare: de opere sex dierum.

Vnde tandem concluditur, primos parentes, non tantum per sex, vel septem horas, vt aliqui dixerunt: vel nouem, aut decem, vt alij voluerunt, Referturque in addit. ad Petr. Com. in hist. sui cap. 24. in Gen. de quo plures opiniones refert Abulen. Gen. 13. q. 108. & sequent. sed plusquam per vnum naturalem diem in Paradiso habitasse. Probatur prius de Adam, quia creatus creditur in initio sexti diei circa ortum Solis, & paulo post translatus in Paradisum, vt supra ostensum est: & illo die non peccauit, vt diximus, nec in sequenti est eiectus de Paradiso, nisi propè Solis occasum, vt etiam vidimus. Ergo licet demus, peccasse, & eiectum fuisse altero die post creationem, necessario dicendum est, fuisse in Paradiso, saltem per diem naturalem cum dimidio, vel circiter. Et hæc ratio cum proportionem de Eva procedit, excepta illa mora, quæ inter Adam translationem, & Eux productionem interposita est, nam tanto tempore fuit diutius in Paradiso Adam, quam Eva. Sed, vt supra dixi breuis fuit illa mora: & sic etiam concluditur, Euam plusquam per diem naturalem in Paradiso fuisse. Et in his concordant Abulen. in c. 13. Gen. q. 107. & 108. & Perer. l. 6. in Gen. disp. de hac re q. 2.

An vero inhabitatio illa Paradisi per plures integros dies durauerit, incertum est, prout in altera parte nostræ resolutionis proposui. Quia non possumus cum fundamento affirmare, an secundo, vel tertio, aut quarto die à creationis suæ die primi homines peccauerint. Perer. vero eadem quæst. post quintam propositionem diuinat (vt ipse ait) primos homines peccasse prima feria sexta sequente post illam, in qua creati sunt, id est, post octo dies, quos ferè totos in Paradiso feliciter vixerunt: & ducitur duplici coniectura. Vna est, quia verifimile est, Christum fuisse incarnatum, & mortuum in illo die, in quo Adam peccauit, & eiectus est à Paradiso. Altera est, quia hoc modo saluatur sententia Patrum dicentium Adamum peccasse eodem die, quo fuit conditus: intelligi enim potest, de eodem non numero, sed quasi specie, seu simili in ordine feriarum hebdomadæ. Sed neutra coniectura suadet. Quia satis est, quod Christus eodem die conceptus, & mortuus fuerit, propter recreandum hominem, quo die ipse fuit conditus. Et si qui sunt Patres, dicentes Adam peccasse eodem die, in quo creatus est, de eodem numero aperte loquuntur, vt patet ex verbis Irenæi supra citatis, & ex alijs. Aliunde vero obstat illi existimationi, quo Patres frequenter docent, Adam, & Euam in Paradiso virgines permanfisse: & specialiter tradit Hieronymus epist. 22. de Custod. virg. ad Eustoch. & libr. 1. contra Iouinian. & August. d. ferm. 65. de temp. & in quæstionib. ex veter. Test. illi attributis. q. 8. & lib. 9. Gen. ad lit. cap. 4. vbi rationem reddit; *Quia mox creata muliere, priusquam coirent facta est illa transgressio, cuius merito de loco volu- pratu exierunt.* Quæ ratio non congruit, si octo dies integros in Paradiso innocentes extiterunt. Quod si dicatur, ideo non conuenisse, quia expectabant diuinam monitionem, vt ibidem obijcit Augustinus. Respondemus in primis cum eodem August. lib. 11. c. 4. id sine ratione fictum esse. Nam illud tunc legitimum esset, cum primum fieri potuisset. Est ergo verifimile quod Abulen. supra, coniectat, peccasse primos parentes altera die, post creationem, & eodem die fuisse eiectos. Neque obstat, quod illa quantitas fuerit dies sabbati, quia Deus in eo requieuit ab opere creationis, non gubernationis: & ideo merito potuit in eo iustum iudicium cum misericordia coniungere.

Et exercere.

)(

CAPVT

12
Concluditur
tandem pri-
or pars 2.
opinionis in
num. 7.

13
Suadetur
etiā 2. pars
prædictæ opi-
nionis de in-
certitudine
temporis.
Verius su-
spicatur su-
isse tribus
minus dies
8.
Eius duplex
coniectura

Vtriusque vi-
ditur.

Adam &
Eua semper
inimici para-
disi vir-
ginis.

Verifimilis
confirmatio
Abulen. de
dictis tempore

CAPVT IX.

*An primi parentes sui peccati veniam consequi
potuerint, vel etiam consequuti fue-
rint & eternam salutem.*

1 *Q*uamuis hæc quaestio ad rerum productionem non pertineat, est tamen adeo connexa præcedentibus, ut illis electis, statim sui desiderium exierit, ideoque prætermitti non potuit, præsertim cum breuiter possit expediri. Tria igitur pñta in titulo tanguntur: vnum de potestate obtinendi peccati commissi remissionem: aliud de facto, quoad gratia reparationem: & tertium etiam de facto quoad consequutionem gloriæ. Circa primum duo in peccato distinguenda sunt: culpa scilicet, & poena: quæ duplex etiam est: vna presentis vitæ, alia vitæ futuræ. Potestas etiam distinguere potest, vel in potentiam Dei absolutam, vel in ordinatam. Non est ergo dubium de potentia absoluta. Sicut enim non solum fide certum, sed etiam ratione euident, peccatum primorum parentum fuisse remissibile quoad omnia, id est, quoad culpam, & omnes penas. Probatum: tum quia diuina bonitas, & potentia est infinita, & ex parte effectus nulla repugnatio ostendi potest. Tum etiam, quia Angelorum peccatum fuit hoc modo remissibile, considerata nuda extrinseca potestate Dei, ut supra ostensum est. Tum denique, quia cor hominis, & Angeli in manu Dei est, & quocumque voluerit, vertet illud. Et alioqui est supremus Dominus, qui omnem penam condonare, & omnem eius reatū auferre potest.

1. Assertio eiusque probationis, quoad poenitentiam absolutam.

2. De ordinaria arguitur pro parte neg.

3. Assertio 2. de fide quoad dictam poenitentiam ordinariam probatur.

De potentia vero ordinata potest nonnullam dubitationem facere exemplum Angelorum, quibus nullum peccatum remissum est: quod est iudicium, secundum ordinatam potentiam non fuisse illis remissibile, id est, non fuisse illis concessam viam ad remissionem peccati obtinendam, quia si concessa fuisset, in aliquo ex tanta multitudine, factum esset, cum effectus esset contingens. Ergo idem iudicandum est de hominibus in statu innocentie peccantibus. Probatum consequentia, quia non sunt magis digni venia homines in tali statu peccantes, quam Angeli. Tum, quia tanta facilitate poterant cauere peccatum, sicut Angeli. Tum etiam, quia cum essent inferioris naturæ, per æqualem superbiam, appetendo similitudinem Dei peccauerunt. Tum denique, quia seruata proportionem, maioribus donis, ac beneficijs Dei præuenti fuerant, ad innocentiam custodiendam, quam Angeli.

Nihilominus de fide certum est, potuisse Adamum, & Euan secundum ordinariam potentiam & legem à Deo statutam, veniam sui peccati consequi, saltem quoad culpam. Hoc probatur ex pñto sequenti. Nam ostendimus, hanc peccati veniam datam esse primis parentibus: ergo signum est, potuisse illam de lege consequi. Probatum consequentia, quia non est id factum per miraculum, nec per dispensationem in aliqua lege. Vbi enim talis lex ostendi potest? Quin potius leges illæ vniuersales, in quacumque hora ingemuerit peccator, &c. *Conuersimini, & conuertar, &c.* Non minus primos parentes, quam ceteros homines comprehendunt, cum vniuersales sint de omnibus hominibus peccatoribus. Imo Patres ad Angelos damnatos illas extendunt, quantum est ex parte Dei. De quo dixit Bernardus in tract. de gradib. humil. circa primum gradum superbiæ. s. hæc inquam. *Sic temperat in vindicta sententiam, vi si velis resipiscere* (loquitur ad Luciferum) *non neget veniam, secundum autem duritiam tuam, & cor impoenitens, non possis velle, & ideo nec poena carere.*

Et ita satisfit rationi dubitandi propositæ. Nam in hoc Angelus, & homo æquiparantur, quod si uterque poenitentiam ageret, uterque veniam obtineret. Sed differunt, quod Angelo peccanti non est diuturna via concessa ad poenitentiam agendam, vnde vidimus suo loco: homini autem concessa est. Quæ differentia non est in grauitate peccati, nec ex diuersa facilitate vitandi illud: nec ex maiori, vel minori ingratitudine ob inæqualia beneficia recepta: quantum in his omnibus Lucifer Adamum superauerit: sed oritur ex diuersa conditione, & capacitate naturæ. Nam Angelus propter proprium cognoscendi, & eligendi modum, breuissimam postulat moram ad beatitudinem promerendam, vel amittendam, ut supra visum est: Homo autem diuturno tempore suum perficit iter, propter tardiores modum intelligendi, & maiorem voluntatis, & electionis mutabilitatem, & ideo etiam status innocentie duraret, tempus vitæ in hominibus longum, ac diuturnum fuisset, ut in fine libri sequentis, videmus. Hinc ergo factum est, ut Adam post transgressionem in statu vitæ, vsque ad mortem relictus fuerit: & inde consequens fuit ut ad agendam poenitentiam fuerit adiutus: ac proinde secundum ordinariam legem peccati veniam consequi potuerit.

Hæc autem de remissione peccati quoad culpam dicta sunt, & consequenter de penis, quæ in futuram vitam referuntur, verum habet. Nam poenitentia æterna necessario cum culpa remittitur: poenalis autem poena licet non ex necessitate simul cum culpa auferatur, remitti tamen potest: si peccator velit quantum potest, & debet agere poenitentiam, vel cum primum de culpa vehementer dolet, vel postea satisfactionem addendo: si remissum conuersus fuit. Hæc autem poenitentia, vel satisfaciendi lex, & potestas non minus in primis hominibus, quam in suis posteris locum habuit: nec minus in prima transgressionem, quam in ceteris, si quas postea forte commiserunt. At vero quoad penas temporales huius vitæ, fuit illud peccatum irremissibile secundum ordinationem diuinam. Illa enim lex Dei, *In quacumque die comederis, mortem morieris*, omnino absoluta fuit, & ab omni conditione suspensam non egerit, vel alia simili libera: ideoque non obstante quacumque poenitentia Adæ, tam in illo, quam in posteris executioni mandata est. Idemque est de iustitia originalis amissione quoad dona propria illius iustitie vitæ gratiam sanctificantem, & eius dona, & ita non solum transgressionem ablata est Adamo iustitia, sed etiam propter nullam poenitentiam illi amplius restituta est.

Idem cernere licet in pena exilij à Paradiso, quia licet Adam in Paradiso sufficienter de peccato doluisset, vel fortasse ad vocem Dei interius doluerit, nihilominus à Paradiso perpetuo relegatus est, ita ut non posset amplius redire ad illum promereri, quod satis experientia monstrauit. Quapropter per exaggerationem, & conponatorum morem existimo dictum ab Augustino ser. 19. de sanctis, qui est 3. de Annunciat. non fuisse Adamum à Paradiso excludendum, & ita magis gna cum humilitate, & sine excusatione, veniam à Deo postulasset. Hoc enim rigore sumptum, non solum est incertum, quia de tali Dei promissione non constat, sed etiam contra alteram Dei legem, *In quacumque die, &c.* esse videtur. Quia si homo à Paradiso non exularet propter humilem conuersionem, per eum ligni vitæ perpetuo viuere potuisset: sic poenam mortis per poenitentiam euaderet, quod (ut existimo) dici non potest. Eo vel maxime, quod sera poenitentia si in re ipsa alteri æqualis sit, non est minus eff-

SVARE
de Angelis,
re 6. d. d. d. d.
anima.

D. V.

cax propter solam temporis dilationem: sed per nullam poenitentiam potuit Adam postea mortem euadere: ergo nec in principio potuisset. Ratio verò omnium est, quia poenae huius vitæ non impediunt viâ salutis, & potius deferunt, possunt ad meritum, & ad maiorem de peccato commissio poenitentiam agendam. Et ideo earum remissio non fuit primis hominibus per poenitentiam promissa, sicut nec nobis promittitur, vt in proprio tractatu diximus.

Circa secundum punctum, hæretici, qui dixerunt Adamum damnatum esse, præcipuum causam damnationis eius in primum eius peccatum retulisse videntur, vt in puncto sequenti videbimus: & consequenter negant, peccatum illud fuisse remissum Adamo. Aliqui enim ex scriptoribus catholicis antiquis, qui librum Sapientie, vt canonici, non admittere, rem hanc dubiam & incertam esse dixerunt, quia extra illud librum, nihil de hac re in Scriptura sacra inuenitur. Et ita opinatus est Rupert. lib. 1. in Gen. cap. 30. & 31. Iam verò certissimum est, Adam suæ primæ transgressionis veniam fuisse affectum. Probatur, quia id de fide certum est, librum Sapientie esse canonicum, vt definit Concil. Trid. sess. 4. vt alia antiquiora omittam: sed in cap. 10. eius libri disertè dicitur. *Hæc (id est, Sapientia) illius, qui primus formatus est à Deo Pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit. & eduxit illum à delicto suo*, id est, à peccato suo illum liberauit, & in gratiam restituit. Non enim aliter homo à peccato educitur. Vnde licet de hoc loco non euidenter colligatur Adam esse beatum, seu saluum (vt infra ex Augustino, & Anselmo, referemus, & rationem reddemus) nihilominus planè conuincit, & apud me plenâ fidem facit, quod à primo peccato iustificatus fuerit. Omnino enim violenta, & improbabilis est expositio Cantacuzeni, quam ibi refert Lorinus, quod educere Adamum de delicto suo fuerit illi dare præceptum, quo seruato, in peccatum non incideret. Itaque impositionem illius præcepti vocat educationem à delicto. Sed contra proprietatem verborum, & per metaphoram inuitatam, & adeo impropiam, vt accommodari non possit. Nam præcepti impositio quodammodo est occasio delicti: propter quod Paulus legem veterem legem mortis appellat. Vnde (si ita loqui licet) potius inductio, quam educio delicti dici poterat. Nam multo esset à tali delicto liberior homo, si præceptum ei non fuisset impositum. Denique educio à delicto supponit delictum in persona, quæ ab illo educitur, & verbum *eduxit* refert opus educationis, quod verè factum est. Et verò impositio præcepti nec supponit delictum, à quo hominem educeret, nec cum effectu præseruauit hominē à delicto, vt illo modo illum à delicto eduxisse dici posset. Est ergo clarus literalis sensus, à quo recedere in tam aperta sententia, erroneum esset.

Accedit communis sententia Patrum: nam qui de salute æterna Adam testificatur, à fortiori docent fuisse illi peccatum remissum, quia, qui semel peccauit, sine peccati remissione non potest saluari. Et hos Patres in puncto sequenti referemus. Specialitè verò Adamum poenitentia illius peccati egisse, & veniam obtinuisse, affirmant Greg. lib. 6. Epist. 31. aliis cap. 195. Adam (inquit) postmodum per poenitentiam ad vitam rediit. Hilar. can. 8. in Matth. in Adam (inquit) peccato vniuersi generis remittit. August. serm. 104. de Tempore. Adam, quia interroganti Domino confessus est peccatum, quod commisit, veniam reddidit. Et Irenæ. lib. 3. cap. 37. Intellectus (inquit) transgressionis facit poenitentiam, poenitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Et hanc poenitentiam, dicit ostendisse Adamum, Faciendo sibi cinctorum ex foliis ficus, quæ carnem possent affrigere. Tertull. etiam lib. de

Swarez. de opere sex dierum.

Poenit. in verbis ultimis. Ipse quoque (id est, humana, & offensa in Dominum princeps Adam, ex omni legi restitutus in Paradisum suum, non tacer. Et lib. 1. contr. Marci. cap. 25. latius expendens locum Gen. 3. dicit, vocasse Deum Adam, eum ad confessionem inuitans. *Vt ita nobis conderentur exempla confitentium delictorum, & vt initiaretur euangelica doctrina. Ex ore tuo iustificaberis, & ex ore tuo damnaberis.* Et infra dicit, Deum non maledixisse Adam, nec Euam, vt restitutionis candidatos, vt confessione, eleuaret.

Veruntamen circa hæc dicta Patrum aduertere oportet, multo certius esse Adam fuisse consecutum sui delicti veniam, absolute loquendo, & abstractando à tempore, sicut sapiens loquitur, quod intra Paradisum iustificatus fuerit: nam hoc non satis colligitur ex Scriptura. Nam potius multi Patres ex Adam excusatione colligunt, illius poenitentiam tunc non fuisse perfectam: quauis enim utilis ex parte fuerit, quatenus suum delictum confessus est: nihilominus non perfecta humilitate suum delictum recognouit: & ideo incertum relinquitur, an tunc veram contritionem conceperit. Non est tamen dubium, quin ex tunc poenitentiam agere cepisset, in qua postea, & indies creuisse credendum est. Ac subinde, vel antequam de Paradiso exiret, vel non multo post, fuisse iustificatum. Rationes autem, vel indicia huius veritatis sunt in primis ex parte Dei, qui benignissimè tractauit Adamum, & magnam eius curam gessit: illum ad poenitentiam prouocando, quando illum vocauit, correxit, ac leuiter puniuit: vt eleganter expendit Chrysost. homil. 7. ad Pop. sub finem. Secundo, ex parte Christi: cuius fidem iam Adam habebat, vt supra vidimus. Et licet prius non fuerit illi reuelatus, vt Redemptor: tamen ex fide, quam de illo habebat, facile intelligere, ac credere potuit, esse sufficientem ad redimendum: quia illum recognouerat, vt fontem suæ gratiæ, & iustitiæ: & ideo potuit in illo confidere, quod per ipsum posset in Dei gratiam, & iustitiam redire. Et præterea satis verisimile est, quod multi authores dicunt, Adamum post peccatum expressam fidem Christi Redemptoris habuisse, sperasseque ipsius gratiam, & efficaci virtute à suo delicto liberari potuisse. Tertiò sumi possunt coniecturæ ex circumstantiis personæ sapientis, & optimè institutæ: & ex mutatione magna, quam in se fuerat expertus Adam, & ex aliis, quæ ad poenitentiam vehementer illum prouocare poterant, quæ vnusquisque facile considerare potest: & in sequenti puncto aliqua attingentur.

Superest ergo tertium punctum de salute æterna Adæ, quod sine dubio distinctum est à præcedente. Potuit enim Adam primi sui peccati remissionem consequi, & nihilominus postea damnari: sicut nunc plurimi homines sepius præcedentium peccatorum veniam obtinent, & tandem postea fuisse saluos: damnantur, quia cum finali impenitentia aliquorum peccatorum, vel alicuius ultimi peccati mortalis, moriuntur. In hoc ergo puncto fuit antiqua sententia cuiusdam Tatiani, qui dixit, Adam & Euam damnatos esse. Ita referunt antiquissimi Patres. Irenæ. lib. 1. cap. 31. & lib. 3. cap. 39. à quo idem sumpserunt Tertull. lib. de Præscript. hæret. cap. vlt. & Epiph. hæret. 46. & August. hæret. 25. & Euseb. lib. 4. hist. cap. 25. & Philastr. in catalog. hæresum in 1. sub titulo, de hæresibus, quæ post Apostolos extiterunt. Qui omnes non solum dicunt assertionem illam ab homine hæresiaracha, qualis fuit Tatianus, fuisse primum probatam, sed etiam ipsam, vt hæreticam damnare videntur. Et ita illo- rum Patrum sententiam exponit, & sequitur fide, sed ex Castro verbo Adam, hæresi 1. dicens, hanc sententiam script. non esse hæreticam ob communem Patrum consensum, licet: satis probari ex Scriptura probari non possit, sed per quendam probabilem

Adam intra Paradisum imperfecto tempore cecidit, ac brevi post obelitionem iustificatus est.

Id suadet.

Secundo.

Tertio.

io
Circa 3.
punctum
hæresi Tatiani Adam & Euam non peccatorum veniam obtinent, & tandem postea fuisse saluos.

Castro putat rem esse de Castro verbo Adam, hæresi 1. dicens, hanc sententiam script. non esse hæreticam ob communem Patrum consensum, licet: satis probari ex Scriptura probari non possit, sed per quendam probabilem

habiles deductiones. Quas ibi ex Irenæo adducit, & alias ipse addit, quæ certè ad convincendam de hæresi sententiam illam in sensu dicto, parum efficaces videntur, ut ostendam.

11
*Ruperti sen-
 tentia bpa
 citifunda-
 menti.*
 2. *Pars fun-
 damenti sua
 desur.*
 Hinc ergo Rupertus lib. 3. in Gen. cap. 31. putat,
 nō esse de iude Adam esse sanctum & beatum, tum
 quia ex nullo testimonio sacra Scriptura id colligi-
 tur: tum quia nec definitio Ecclesie de huiusmodi
 assertione lata est, hæc posterior pars ostendi
 potest. Nani quod Castro de communi consensu
 Patrum allegat, non cogit. Primò quidem, quia
 non omnes Patres refererēt hæreses Tatiani, hanc
 inter illas numerant. Omiserunt enim illam Hie-
 ronymus in catal. script. ecclesiastic. in Tatian. Et
 Theodor. lib. 1. hæret. fabul. in eodem. & Damasc.
 lib. de hæres. Secundo, quia licet Augustinus, & alij
 referendo alias hæreses Tatiani, hanc assertionem
 addant, non dicunt in particulari esse hæreticam,
 sed Augustinus simpliciter dicit de Tatianis: *Salu-
 ti primi hominis contradi.unt.* Tertiò, quia Irenæus, &
 Epiph. qui maxime id significant, in alio sensu
 loqui videntur, vt statim exponendo eorum ra-
 tiones, dicant in numero 13. *Quia in illo efficaces
 esse non possunt.* Ergo non eit cor sententia illa
 Tatiani ex hac parte posita, vt hæretica, damnari.
 Et hanc etiam partem confirmat Augustinus in
 Epist. 99. ad Euodium, dicens, *Ecclesiam ferē totam
 consentire Christum, cum ad inferos descendit, inde ada-
 mum liberaffe.* vbi addens particulam *ferē* apertè fa-
 tetur, non esse totius Ecclesie absolutum consensum.
 Vnde non concludit, esse de fide, sed tantum
 ait, quòd eam (id est, Ecclesiam) non in *animit* credidisse,
 credendum est: significans profectò, tantum esse rei
 non in *animit* creditam: non tamen omnino certā.

12
*Snadetur
 prior pars.*

Deinde priorem partem de Scriptura probat Rupertus. Quia fit aliquis effect sacre Scripturæ locus, maxime effect ille Sapient. 10. ille autem non conuincit. Ergo. Minorem probat ipse, quia liber ille canonicus non est, vnde illū mendacij arguit: quia statim de Adamo dicit, *Deum dedisse illi virtutē commendandi omnia*, quod de solo Christo verè dici poterat. Secūdam sententia Ruperti, quoad hanc partem, hæretica est. Nā (vt dixi) deīnitum est, illum librum esse canonicum. Imò etiam multo ante Ruperti tempora à multis Concilijs, & ab Augustino, alijsq; Patribus liber ille inter canonicos habebatur, & numerabatur. Et verba illa, *Dedit illi virtutē commendandi omnia*, verum, & facilem habent sensum, nimirum dedisse Deum Adamo potestatem gubernandi hæc inferiora omnia, & dominandi cunctis animantibus terræ, maris, & cœli, vt habetur Gen. 1. Nam verbum *commendandi* in Græco idem, quod dominandi significat. Dantur etiam alij sensus illorum verborum, sed necessarium non est in hoc immorari. Quocirca in hoc, quod Rupertus non solum negat probari ex Scriptura salutem æternam Adæ: sed etiam negat, probari remissionem peccati, & illius penitentiam, multo grauius errat, vt in tertia assertione dixi. Sine errore tamen in fide posset dubitare, an salutem æternam fuerit consecutus: etiam si fuerit eductus à delicto suo, quia non est certum, postea non peccasse, neque fuisse damnatum. Et videatur significasse August. in dicta Epist. 99. vbi ad confirmandum æternam salutem Adæ adducit testimonium illud, solum vt probabile, dicens: *Hoc, quod his scriptum est, magis pro hac sententia, quam pro illa, alio intellectu facere videtur.* Quod ego intelligendum puto respectu salutis æternæ: nam respectu remissionis prioris peccati sensus est certus, & omnino necessarius. Ex illo autem colligere æternam salutem, solum est pro coniecturam verisimiliorem, vt infra de eam.

13
Quibus alijs
Scriptura lo-

At verò Irenæus suprà ex alijs Scripturæ locis
veritatem dictam confirmare conatur. Dicit enim

Paulus 1. Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Unde colligitur, si filij Adæ per Christum liberabuntur, multo magis ipsum Adæ fuisse liberatum. Nam cum Christus venerit ad expugnandum dæmonem, & quos tenebat captivos, Adamum fecit, & filios suos redimendos, inuictum videretur filios Adæ, & non parentem ipsum a captivitate liberare. Deinde, quia filij Adæ adhuc serpenti subiectus est, res successisset iuxta serpentis nequitiam, & non iuxta voluntatē Dei: & sic Deus quodammodo efficitur a serpente victus. Quod videretur esse contra illud Pauli ad Rom. 8. Vbi abundavit delictum, superabundavit & gratia. Inducit etiam Ireneus in lib. 3. cap. 38. illud 1. Cor. 15. Stimulus peccati, tuus: vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Nam solum peccatum Adæ fuit stimulus mortis: & ideo non poterat aliud dici, si non illud peccatum fuisse, cui primum dominata est mors, illius enim filius, evacuatio est mortis. Domino igitur vivificante hominem, id est, Adæ, evacuata est mors. Hæc Ireneus. Quibus nulla alia addit Castro fupra. Semper tamen in hoc deficit, quod non distinguit inter remissionem primi peccati, & consecutionem æternæ salutis: quæ valde diuersa sunt, vt declarauit.

Ad præterea distinctionem aliam esse hoc loco necessariam, vt rationes vni habeant ad confutandum proprium sensum illius erroris, æveritatem catholicam, vt omnino certam ostendam. Duobus enim modis potest intelligi quoad fuisse saluatum per Christum, scilicet quod ad salutem, vel etiam quoad efficaciam, quorum terminorum significationem, tanquam notam, ex materia de Incarnatione suppono. Tatiani ergo sententia fuisse videtur, Adamum neutro modo fuisse à Christo redemptum, ac proinde non solum saluum non esse, verum etiam nec peccati veniam fuisse consequutum. Imò non tantum de facto hoc beneficium nõ obtinuisse, verum etiam nec potuisse iustificari, aut saluari. Quod indicale videtur Tertullianus d. lib. de Præscript. cap. 12. dicens, Tatiani errorem fuisse, *Adamum saluatum confiteri non potuisse*. Et Irenæus, dum ait: *Eos qui contradicunt saluti Adæ, consequenter dicere, non inuenisse Christum quem perdidit*. Hæc enim in alio, quam in prædicto sensu vera esse non possunt. Quia optimè potuit Christus redimere genus humanum totum, & consequenter inuenire eum perditum: etiam illi Adam cum effectu nec saluatus esset, nec poenitentiam egisset. In hoc etiam sensu bona est illatio, quæ Epiphanius facit, *Si Adam non saluatur, quæ massa saluata, neque quicquam ipsius massa saluatur*. Quæ in alio sensu nullius esset momenti: quia hæc Adæ efficaciter non saluaretur, possent alii saluari, supposita vniuersali redemptione pro omnibus sufficiente. Vnde subdit inferius Epiphanius, *Quomodo saluatur Adam: quem tamen pro deperito habes, quando ipse Dominus noster Iesus Christus, ubi venit in puerum, mortuus suscitatur, &c.* Denique in hoc sensu merito inter grauissimas hæreticas illa Tatiani numeratur: & ex dictis locis Pauli conuincitur efficaciter, & aliq omnes rationes ad hunc sensum optimè accommodantur.

At verò supponendo Adamum fuisse à Christo
redemptum, & per meritum eius potuisse saluari: 15
& tractando de solo effectu salutis æternæ, & effi- de merito
caci applicatione meritum Christi ad hunc ef-
fectum consequendum, sic fateor, nullum esse in
Scriptura testimonium, quo posuit conuincere
assertio, ita vt dicere possimus Adamum esse la- conuincere
cra Scriptura canonizatum tanquam sanctum, & conuincere
beatum. Nam Ioc. Pauli Rom. 5. & 1. Corint. 15. & conuincere
finitur, quo sunt de vniuersali redemptione Chris- conuincere
ti, probant quidem salurem Ade quoad sufficien- conuincere
tiam, & quantum ex parte Christi considerari po- conuincere
tuit, non tamen quoad efficaciam, quatenus ab i- conuincere

pfo Adamo pendet. Locus autem Sap. 10. qui merito censetur vnicuius in hac materia, licet efficaciter probet iustificationem Adæ à prima transgressione sua; non tamen conuincit, mortuum fuisse in gratia, quia potuit postea peccare, & non resurgere, vt obiectum est.

Sed nihilominus etiam in hoc sensu assertio est certa, & contraria, si non est simpliciter hæretica, ad illam proximè accedit, & erronea censenda est. Ad hoc enim sufficit ferè communis consensus totius Ecclesiæ, de quo August. testatur. Vnde idem August. lib. 2. de peccat. mort. cap. 34. de primis hominibus ait: *Post peccatū iuste vivendo, meritis creduntur per Domini sanguinem ab extremis supplicio liberati*, vbi non ait tantum à suo peccato, sed ab extremo supplicio, & cum dicit, *creduntur*, non de opinione, aut fide tantum humana, sed de fide Christiana loqui videtur. Præterea Hilar. in Psal. 119. *Adam* (inquit) *venit reseruat us, & glorificatus in Christo est*. Et Hieron. ad Ephes. 1. in illa verba: *Recapitulare omnia in Christo*, dicit, quod *Adam, è Paradiso eiectus, per Saluatorem reuocandus erat*. Vnde Matth. 20. inter primos Patriarchas illum numerat. Et cap. 16. in fin. dicit, *Adam primum liberatum esse per Adam secundum*. Et Nazianz. orat. 31. circa cap. 19. Matth. de Adam, & Eva dicit, *Vtrumque serpens decepit: primumque Christus passionis sue saluè donauit*. Et idem ferè habet orat. 39. circa fin. Et indicat Tertull. lib. 2. contra Marcion. cap. 10.

Atque hinc Léo IX. in cap. 11. duo. de consecrat. dist. 1. dixit, *In Christo resurgente, resurrexit laqus ille*. Et Anselm. lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 16. circa medium. *Adam* (inquit) *& Euam ad illam pertinuisse redemptionem, dubitandum non est*. Loquitur autem de redemptione non solum quoad sufficientiam, sed etiam quoad efficaciam, quia subiicit: *Quamuis hoc auctoritas diuina aperte non pronunciet*. Et enim redemptionem omnium, & consequenter etiam parentum primorum, per Christum sufficienter factam, apertissime diuina auctoritas pronunciat: efficacè ergo dicit Anselm. non aperte pronuciare: quia (vt dixi) licet de remissione peccati Adæ aperte loquatur, non ita de perseverantia in gratia. Subdit tamen Anselm. optimam congruentiam, dicens: *Incredibile quoque videtur, quando Deus illos fecit, & proposuit immutabiliter, facere de illis omnes homines quos ad calistem ciuitatem assumpturus erat, quod illos duos ab h. c. excluderet propositio*.

Idem confirmat latè Athanas. ferm. de Passione, & cruce Domini, ante medium, vbi referens antiquam traditionem, quod Adam fuerit sepultus in Caluarie loco, addit, *Quod si ita se res habet, miror loci proprietatem, congruum enimerat Dominum, cum vellet reuocare primum Adam, in eo loco pati*. Et infra: *Necessè enim est, resurgente Saluatore, resurgere etiam cum eo, & ipsum Adamum*. Vnde omnes Patres, qui dixerunt, Adamum fuisse sepultum in loco Caluarie, sentiunt, non sine mysterio esse factum: quia Adam efficaciam sanguinis primus experturus erat, vt specialiter explicauit Epiphani. hæres. 46. & alios allegauit in 3. p. q. 46. ar. 10. in Comment. Et simile mysterium in sepulchris posteriorum Patriarcharum considerat August. q. ibid. in Gen. Possunt etiam hic addi Patres, qui scribentes de descensu Christi ad inferos, & reditu eius, primū numerant Adam inter eos, qui cum Domino surrexerunt. Illa enim duo iungit Athanas. lib. 1. & idem habet Orig. tract. 87. in Matth. circa caput 27. aliquantulum ante fin. Et Cyprian. ferm. de Resurrect. Domini. Et optimè Machar. hom. 11. & recentiores passim.

Ex quibus omnibus constat, nunc non solum esse verum, quod August. dixit, ferè vniuersam ec-

clesiam ita sentire de salute Adæ, verum etiam, totam Ecclesiam absolute in hanc sententiam iam cōspirasse. Addo etiam, dictos Patres tacitè interpretari verba illa Sapientis, *Eduxit illum a delicto suo*, vt non solum de educatione ad statum gratiæ, sed etiam ad statum gloriæ intelligenda sint. Et reuera est valde consentaneum intentioni Sapientis: concluderat enim in cap. 9. *Per sapientiam sanatos esse quicumque placuerunt Domino à principio, & in omni p. æterno tempore*. Et statim in principio cap. 11. incipit numerare ab Adamo. Ex mortuis autem non dicuntur simpliciter placuisse Domino, qui ad tempus aliquod iustificati sunt, sed qui in gratia decesserunt: illi enim soli Deo simpliciter placuerunt. Inter hos ergo numerat Adamum: & quia maxime videri posset, eius saluti obitare posse primum eius delictum: ideo specialiter declarat per sapientiam ab illo liberatum esse. Additque, *Sapientia studuit illum*, vtique à damnationis malo: propter quod inter sapientes numerari meruit. Denique mihi probabiliter indicatur in illis verbis, Adam, postquam sui delicti poenitentiam egit, iterum à gratia Dei non cecidisse. Nam loquens Sapiens in singulari, *de suo delicto*, indicat non habuisse aliud, quamuis potuerit etiam per antonomasiam de illo primo peccato singulariter loqui. Denique congruentiæ ad hanc veritatem confirmandam, plures à Patribus asseruntur, & totque referendo satis indicatæ sunt. Neque vlla ratio dubitandi in contrarium occurrit.

Solum queri potest, an idem, & cum eadem certitudine sit de Eva sentiendum? Respondeo, idem, & ferè cum eadem certitudine esse de Eva sentiendum. Probatur, quia multi ex dictis Patribus de vtroque parente expresse loquuntur. Præsertim August. d. lib. 4. de Peccat. mort. cap. 34. & refertur in cap. sicut primi, de Poenit. dist. 1. Tertull. lib. 2. contra Marci. cap. 15. Nazianz. orat. 31. & Anselm. lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 16. quorum verba supra recitata sunt. Eisdem addi potest Ambros. lib. de Isaac, cap. 5. vbi specialius de Eva loquitur. Vnde quamuis Sapiens de solo Adam expresse loquatur, sub illo Euam comprehendit: quia vnum veluti adæquatam principium generis humani extiterunt. Item ad hoc ponderat Hugo Victor. Gen. 3. verba illa Dei ad serpentem: *Inmutuas ponam inter te, & mulierem, ipsa conseruet caput tuum*: ex ijs colligens Euam rediisse in Dei amicitiam, & demonem tandem vicisse. Estque probabilis illatio. Nam licet illa verba fortè non sint dicta principaliter de Eva in particulari, verisimile satis est, illam non fuisse ab illa spe, ac promissione exclusam. Deinde coniecturæ, quas Patres adducunt, de vocatione Dei, & confessione Adæ, & de signis poenitentiae in folijs figi, & de victoria Christi contra demonem, in Eva locum habent. Nam decuit Christum eripere de manu hostis illam singulare perfosham, quam demon decepit, & per quam virum etiam superauit. Est ergo hæc etiam veritas satis certa: Dixi autem ferè, & non simpliciter æquè certam, propter locum Sapientie: & quia Patres frequentius de Adamo specialiter loquuntur: & quia aliqualis maior ratio de Adamo vrget, eo quod ille principium totius naturæ simpliciter fuerit, & quia ipsa Eva fuit illi peccandi occasio. Nihilominus tamen vade temerarium esset, salutem vel solius Eue in dubium reuocare, cum nulla sit probabilis coniectura, vel dubitandi ratio. Et quæ adduximus ad moralem certitudinem sufficient.

X 4 ELEN:

enid s. pari ponderando amplius citā s. in locum Sapient. 10.

20 Quod de Adamo in hōt 3. puncto resolutū est cum eadem ferè certitudine accipiendum de Eva, probatur ex August.

Probatur itē ex cōiecturā adductā pro Adamo.